

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

**TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ ATLI SPOR DALLARININ TARİHİ
PERSPEKTİF AÇIDAN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Erdem EREN

Danışman

Prof. Dr. Osman İMAMOĞLU

SAMSUN
2020

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

**TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ ATLI SPOR DALLARININ TARİHİ
PERSPEKTİF AÇIDAN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Erdem EREN

Danışman
Prof. Dr. Osman İMAMOĞLU

SAMSUN
2020

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Erdem EREN tarafından **Prof. Dr. Osman İMAMOĞLU** Danışmanlığında hazırlanan “**Türk Kültüründeki Atlı Spor Dallarının Tarihi Perspektif Açısından İncelenmesi**” başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından 28/09/2020 tarihinde yapılan sınav ile Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir.

Başkan :Prof. Dr. Osman İMAMOĞLU
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Üye :Doç. Dr. Mehmet ÇEBİ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Üye :Dr. Öğr. Üyesi İsa DOĞAN
Karabük Üniversitesi

ONAY

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

.... / .... /.....

Prof. Dr. Ali BOLAT
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım yüksek lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklarda gösterilenlerden oluştuğunu, enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığımı taahhüt ve beyan ederim.

İmza

... / ... / 20...

Erdem EREN

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitimim boyunca tez çalışmamda bana bilgisi ve tecrübesi ile yardımcı olan değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Osman İMAMOĞLU'na teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmamın her aşamasında bana bilgisi ve deneyimleri ile destek olan beni devamlı geleceğe yönelik hedeflerime motive eden Dr. Öğretim Üyesi İsa DOĞAN'a ve değerli dostum Arş. Gör. İlhan ASLAN'a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Tez çalışmam sürecinde bana anlayış ve sabırla destek olan sevgili eşim Pınar EREN'e ve bu süreçte dünyaya gelen canım oğlum Miraç Efe EREN'e teşekkür ederim.

ÖZET

Türk Kültüründeki Atlı Spor Dallarının Tarihi Perspektif Açısından İncelenmesi

Erdem EREN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Yüksek Lisans, Eylül/2020

Danışman: Prof. Dr. Osman İMAMOĞLU

Bu çalışmanın amacı Türk Kültüründeki Atlı Spor Dallarının Tarihi Perspektif Açısından İncelenmesidir. Çalışmada geleneksel spor dallarımızdan olan atlı sporların tarihsel gelişimi ve bu sporların topluma sağladığı faydalar araştırılmış ve atlardaki yaş, ırk, huy gibi çeşitli değişkenler göz önünde bulundurularak atlı sporların gelişiminin ortaya konması amaçlanmıştır.

Çalışmanın birinci bölümde araştırmanın amacı ve önemi üzerinde durulmuş ve böyle bir çalışmanın Türk kültürü açısından ne anlama geldiği kısaca açıklanmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde ise Türk kültüründe atın ve atlı sporların yeri ve önemi üzerinde durulmuş ve bu yapılırken de atın ve atlı sporların kültürümüzdeki tarihi gelişimi İslamiyet öncesi ve sonrasında ele alınmıştır. Diğer yandan olimpiik gelişim sürecine de ayrıca mercek tutulmuştur. Üçüncü ve dördüncü bölümde atlı spor türleri ve ülkemizde bu sporun sorunları araştırılmış, özellikle geleneksel bağlamda ve modern çizgide atlı spor türleri ele alınmıştır. Atlı spor müsabakalarında başarıyı etkileyen hususlara da değinilmiştir. Bu bölümde atlı sporların ülkemizdeki sınırlılıkları ve sorunları geniş bir şekilde incelenmiştir. Dördüncü ve son bölümde ise ülkemizde atlı sporların durumu ve sorunları bağlamında çözüm önerileri sunulmuştur.

Geçmişten günümüze insanın en temel meselelerinden olan kendisinin, yükünün ve eşyalarının taşınması olduğundan at, toplulukların gelişmesinde hareketli yaşamlarının devam etmesinde önemli bir işleve sahip olmuştur. Türk kültüründe de atın inkâr edilemez bir öneme sahip olduğu gerek geçmişten günümüze çeşitli kaynaklarda yer almasından gerekse de yaşayan kültürümüzde tuttuğu yerden anlaşılmaktadır. Türklerin atı erken dönemlerden itibaren ehlileştirip, çeşitli amaçlarla kullandıkları tarihi kayıtlarda sıkça belirtilmiştir. Hem konuyla ilgili kaynaklardan hem de Türk toplumlarının halen at ile olan ilişkisinden Türklerin at ile bütünleştiği söylenebilir. Geçmişten günümüze Türk kültüründe at ile ilgili oyunların ve atlı müsabakaların çeşitliliği ve yaygınlığı bu bütünleşmişliğin bir başka kanıtı olarak gösterilebilir.

Anahtar Kelimeler: Türkler; Spor; Atlı spor; Kültür

ABSTRACT

Examination of Equestrian Sports in Turkish Culture from a Historical Perspective

Erdem EREN

Ondokuz Mayıs University

Institute of Graduate Studies

Master, September/2020

Supervisor: Prof. Dr. Osman İMAMOĞLU

The aim of this study is to examine the Equestrian Sports in Turkish Culture from a Historical Perspective. In this study, the historical development of equestrian sports, which is one of our traditional sports branches, and the benefits of these sports to society have been researched and it is aimed to reveal the development of equestrian sports by considering various variables such as age, race and temperament in horses.

In the first part of the study, the purpose and importance of the research are emphasized and what such a study means in terms of Turkish culture is explained briefly. In the second part, the place and importance of horse and equestrian sports in Turkish culture are emphasized and while this is done, the historical development of horse and equestrian sports in our culture before and after Islam is discussed. On the other hand, the olympic development process was also focused on. In the third part, the types of equestrian sports and the problems of this sport in our country are investigated, especially the types of equestrian sports in traditional and modern lines are discussed. The issues affecting the success in equestrian sports competitions are also mentioned. In this section, the limitations and problems of equestrian sports in our country are examined in detail. In the fourth and last chapter, solutions are offered in the context of equestrian sports in our country and their problems.

Since the transportation of himself, his burden and his belongings, which is one of the most fundamental issues of man from past to present, horse has had an important function in the development of communities to continue their active lives. The undeniable importance of horse in Turkish culture is understood both from its place in various sources from past to present and from its place in our living culture. It is frequently stated in the historical records that the Turks tamed the horse and used it for various purposes. It can be said that the Turks are integrated with the horse, both from the related sources and the relationship between the Turkish communities and the horse. The diversity and prevalence of horse-related games and equestrian competitions in Turkish culture from past to present can be shown as another proof of this integration.

Keywords: Turks; Sport; Riding; Culture

KISALTMALAR

Alb.	: Albay
Bnb.	: Binbaşı
cm.	: Santimetre
km.	: Kilometre
Kur.	: Kurmay
m.	: Metre
No.	: Numara
sn.	: Saniye
Tümg.	: Tümgeneral
Ütg̈m.	: Üsteğmen
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğ̈erleri
Yb.	: Yarbay
Yzb.	: Yüzbaşı

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
KISALTMALAR	v
İÇİNDEKİLER	vi
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	1
1.2. Araştırmanın Önemi	1
2. TÜRK KÜLTÜRÜNDE ATIN YERİ VE ATLI SPORLARIN GELİŞİMİ	2
2.1. Türk Kültüründe Spor	2
2.2. Türk Kültüründe Atın Yeri ve Önemi	3
2.3. Türk Spor Kültüründe Atın Yeri	8
2.3.1. İslamiyet Öncesi Dönemde Atlı Sporlar	9
2.3.2. İslamiyet Sonrası Dönemde Atlı Sporlar	10
2.3.3. Olimpik Gelişim Sürecinde Atlı Spor Etkinlikleri	12
3. ATLI SPOR TÜRLERİ VE ATLI SPORLARDA YARIŞ BAŞARISINI ETKİLEYEN UNSURLAR	24
3.1. Atlı Sporlarda Yarış	24
3.2. Atlı Spor Türleri ve Özellikleri	25
3.2.1. Hüner Gösterileri	25
3.2.2. At Yarışları	26
3.2.3. Atlı Oyunlar	28
3.3. Geleneksel Atlı Sporlar	32
3.3.1. Rahvan Binicilik	32
3.3.2. Gökbörü/ Oğlak Oyunu/ Kokpar/ Ulak Tartış/ Buzkaşı/ Buskash	33
3.3.3. Çevgan/Çevgân/Chovgan/Çevgen/Çögen/Çögen	33
3.3.4. Otarış/ Atlı Güreş/ Er İniş	34
3.3.5. Mısır Odunu (Cop) Oyunu	34
3.4. Olimpik Branşlarda Atlı Sporlar	34
3.4.1. At Terbiyesi	34
3.4.2. Engel Atlama	38
3.4.3. Üç Günlük Yarışma Gurubu	44
3.5. Atlı Sporlarda Yarış Başarısını Etkileyen Unsurlar	47
3.5.1. Irk Unsurunun Yarış Başarısına Etkisi	48
3.5.2. Huy Unsurunun Yarış Başarısına Etkisi	50
3.5.3. Cinsiyet Unsurunun Yarış Başarısına Etkisi	50
3.5.4. Yaş Unsurunun Yarış Başarısına Etkisi	51
3.5.5. Handikap Ağırlığı Unsurunun Yarış Başarısına Etkisi	53
3.5.6. Pist ve Parkur Unsurunun Yarış Başarısına Etkisi	54
3.5.7. Binici Unsurunun Yarış Başarısına Etkisi	55
3.5.8. Bakım ve Besleme Unsurunun Yarış Başarısına Etkisi	56
4. TÜRKİYE'DE ATLI SPORLARIN GELİŞİMİNE ENGEL OLAN KONULAR	58
4.1. Atlı Sporlara Yönelik Yetersiz Tanıtım	58
4.2. Atlı Sporlara Yönelik Yetersiz Eğitim Alanları	60
4.3. Atlı Sporlara Yönelik Yetersiz Yayınlar	61
4.4. Atlı Sporlarda Kullanılacak Atların Yetersiz Üretimi	63
4.5. Yönetim ve Planlama	64
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	67
6. KAYNAKLAR	74
ÖZ GEÇMİŞ	79

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Amacı

Geleneksel spor dallarımızdan olan atlı sporların tarihsel gelişimi ve bu sporların topluma sağladığı faydalarının araştırılmasıdır. Atlardaki yaş, ırk, huy gibi çeşitli değişkenler göz önünde bulundurularak atlı sporların gelişiminin ortaya konması amaçlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Türk milleti tarih boyunca geniş coğrafyalara egemen olmuş, dünya tarihinde çeşitli yönleriyle önemli bir yere sahiptir. Türk kültürü, genel olarak başlangıcından günümüze hayatiyeti devam eden bir yapıya sahiptir. Ancak değişen koşullar, teknolojinin hızla gelişmesi, insanoğlunun ihtiyaçlarının farklılaşması ve buna benzer nedenlerle, kültürümüzün bazı unsurları azalmaya hatta yok olmaya yüz tutmuştur. Bu unsurlardan biri olan geleneksel sporlarımızdan olan atlı sporlar, günümüzde çok az şehirde kısıtlı imkânlarla yaşatılmaya çalışılmaktadır.

Ata sporumuz olan atlı sporlar bize bir kültürel değer olarak önceki kuşaklardan miras kalmıştır. Bu kıymetli mirasa sahip çıkmak adına atılacak her adım büyük önem taşımaktadır. Bu araştırma, atlı sporumuzu tanıtmaya, yaygınlaştırma ve gelecek kuşaklara aktarabilme potansiyeli taşıması açısından önemlidir.

2. TÜRK KÜLTÜRÜNDE ATIN YERİ VE ATLI SPORLARIN GELİŞİMİ

2.1. Türk Kültüründe Spor

Spor tarihi genel olarak değerlendirildiğinde, spor kültürünün toplumların sosyal ve kültürel özelliklerinden etkilendiği görülmektedir. Toplumlarda milli kültürün gelişmesi veya değişmesi ile aynı çizgiyi takip ettiği görülmektedir. Türk kültüründe de spor aynı şekilde gelişmiştir. Türk spor kültürü sosyal müesseselerin, toplum davranışlarının ve topluma has karakteristik özelliklerin izlerini barındırmaktadır. Bundan dolayı Türklerin spor kültürünün ilerlemesinde savaşçı ve cesur bir millet olmalarının yanında, hareketli olma, güçlü olma ve dini inanışlarının kuvvetli olması ve bu inancın tabiatla olan yakın ilişkisi etkili olmuştur.

Türk kültüründe çocuklar çok küçük yaşlardan itibaren avcılığa, biniciliğe, savaşçılığa ve güreşçiliğe alışmaktadır. Tahta kılıçla oynayarak, tahta ata binen çocuklar bu sayede antrenman yaparak o sporlara alıştırmışlardır. Bu sebeple spor müsabakalarının yorucu değil, eğlenceli olmasına özen gösterilmiştir (Can, 2012: 13).

Türklerin oyunlar ve sporlarla bu kadar iç içe olması, Türk kültürünün spor ve oyunlar açısından gelişmesini sağlamıştır. Bu durumun sonucu olarak Türk kültüründe, oluşturulmuş ve günümüzde de varlığını sürdüren 200'e yakın geleneksel spor ya da oyun bulunmaktadır. Türk kültüründeki geleneksel spor ve oyunlar geniş kitlelere hitap etmiştir. Bu oyunlara örnek olarak atlı cirit, güreş, çevgen, aşık, kökböri ve mangala oyunlarını sıralayabiliriz (Gül vd., 2018: 667).

Türk milletlerinde farklı isimlerde ve formlarda düzenlenen geleneksel oyunlar ve sporların Türk kültürüne dayanan birçok değeri sembolize ettiği görülmektedir. Bu sayede geleneksel sporlar ve oyunlar; Türk kültürünü, ahlakını ve gücünü dünyaya tanıtan en önemli araçlardan biri olmuştur. Aynı zamanda bu oyunlar ve sporlar, Türk milletinin birlik ve beraberliği için önemli bir unsurdur (Gül vd., 2018: 667).

Türk kültüründe spora verilen önemle ilgili bazı örnekler verebiliriz. Türk devletlerinde sadece erkekler değil kadınlar da sporda ön plandadır. Hunlarda kadınların bedensel faaliyetlere katılması sağlanmıştır. Hun kadınları, erkeklerde olduğu gibi ata biner, güreşir, top tekmeler, ok atar ve bedenini geliştirmeye ve daha sağlıklı olmaya özen göstermiştir. Hunların nisan ve mayıs aylarında yapılan bahar bayramlarında düzenlenen

avcılık faaliyetleri ve at yarışlarına erkekler gibi kadınlarda katılmıştır. Bu faaliyetler kadınlar tarafından da ilgi görmüştür (Dever ve İslam, 2015: 8).

Orta Asya Türklerinden itibaren “okçuluk sporu”, Türk geleneklerinde önemli yere sahip olan milli sporlarımızdandır. Eski Türklerde ok olarak kısa ve çok kuvvetli kuram yaylar kullanılmıştır (Özden vd., 2009: 5). Piyade olarak ok atmada başarılı olan Türkler aynı zamanda at üzerinde de isabetli atışlar yapmışlardır.

Zamanında Okmeydanı’nda bulunan Kemankeşler Otağı 15. ve 16. yüzyıllarda çok yetenekli üstatlar yetiştirmiştir. Bu okçular, rüzgârın esiş yönü ve hızına göre hesap yaparak kamış ve tahtadan yapılmış okları, kurulmuş menzillere tam isabet ettirmiş ve rekorlar kırmışlardır (Kahraman, 1995: 246).

Selçuklularda ise Orta Asya kültürü ve Fars kültürünün etkisi ile sarayda kabul gören spor güreş olmuştur. Selçuklu devletinde güreş sporuna çok önem verilmiş, Konya’da bir güreş tekkesi açılmış ve güreşin kuralları ile ilgili bir kitap yazılmıştır (Kahraman, 1995: 105).

Osmanlı döneminde ise diğer Türk uygarlıklarına göre spor, daha çok savaşa hazırlık talimleri olarak görülmüştür. Savaşlara hazırlanmak için yapılan çalışmaları kapsamaktadır. Bu sebepten Osmanlı’da milli geleneğin devam ettirilmesi düşüncesiyle binicilik, okçuluk ve güreş sporları ön planda tutulmuştur (Dever ve İslam, 2015: 50). Bununla birlikte Osmanlı’da farklı spor teşkilatlanmaları oluşturulmuştur. Bunlardan biri olan vakıf teşkilatlanmaları, tekkelerin vakıfları ve Osmanlı’da vakıf düzeyinde olan teşkilatlanmalar gibi teşkilatlanmıştır. Vakıflar gelirlerini kendi imkânları ile sağlamış, bu gelirleri sporculara ve tekkeye harcamışlardır. Vakıflarda sporcular; vezirlerin, padişahların, paşaların, büyük toprak ağları ve beylerinin koruması altına alınmıştır (Soyer, 2004: 213).

2.2. Türk Kültüründe Atın Yeri ve Önemi

Göçebe hayat süren uygarlıkların her yönüyle gelişmesini sağlayan ve araç gereç kullanımına denk etkiye sahip hayvanların başında “at” gelir. Eski göçebeler, ürettikleri bilgi ve becerileri at vasıtasıyla birbirlerine taşımıştır. İnsanlık, at sayesinde ürettiklerini pazarlama, geliştirme imkânına sahip olmuştur. Bu yönüyle insanlık tarihinde siyasî ve iktisadî olayların vukuunda at etkili olmuştur. At, zamanla toplum hayatında daha da önem kazanarak “atlı kültür” ün teşekkülünde etkili olmuştur.(Karcıoğlu, 2017: 168).

Geçmişten günümüze insanın en temel meselelerinden biri kendisinin, yükünün ve eşyalarının taşınması olduğundan at, göçebe toplumların gelişmesinde hareketli yaşamlarının devam etmesinde önemli bir işleve sahip olmuştur. Bu açıdan bakıldığında göçebe yaşam biçiminde insan, at ile bütünleşerek, adeta kardeşi olmuştur. Mahmut Kâşgarî'nin "Dîvânu Lugâti't-Türk" adlı eserinde geçen "At Türkün kanadıdır" sözü, atın göçebe Türklerin hayatının ayrılmaz bir parçası olduğunu net bir biçimde anlatmaktadır. (Belek, 2015: 114).

At; Türk kültür hayatında, geniş otlaklara ve su kaynaklarına, ulaşmak ve hâkim olmak, göçebeler arasında üretilen bilgi ve becerilerin dolaşımını sağlamak, toplumlar arasındaki siyasi ve iktisadi hayatı geliştirmek gibi işlevlerle tartışılmaz bir öneme sahip olmuştur. Göçebe Türk toplumları, sınırlı bir alana sıkışıp kalmak yerine kendilerine ve hayvanlarına daha iyi koşullara sahip yeni yaşam alanları bulma ve hür bir yaşam sürme isteklerini at ile gerçeğe dönüştürmüştür. (Esin, 2017: 1317).

At, en eski dönemlerden itibaren Türk kültür hayatında önemli bir yere sahip olmuştur. Çeşitli Türk toplumlarının konuştuğu lehçelerde "at", "yılık", "çılıgı", "cılıgı" olarak yer almıştır. Türklere ait efsanelerde, kaya üzerindeki tasvirlerde, mezarlarda, şahıs ve yer adlarında, türkülerde at yerini almıştır. (Ceylan, 2015: 14).

Mehmet Türkmen, atın Türk toplumları içerisindeki yerini çeşitli yönleriyle ele almış ve atın ehlileştirilmesi konusunda da ileri sürülen fikirleri sıralamıştır. Aksini iddia edenlerin olmasına karşın atı ehlileştirilenlerin Proto-Türkler olduğunu yerli yabancı araştırmacıların verdiği bilgiler doğrultusunda ifade etmiştir. Bununla paralel olarak Türkmen, Fransız araştırmacı Buffen'in bu tarihi M.Ö. 4000 olarak verdiğini belirtmiştir (Türkmen, 1996: 8). En eski devirlerden bu yana politik, ekonomik, dinsel ve sosyal hayatlarında atın bu denli önemli bir rol oynamasını Türklerin atı ehlileştirilen millet olmaları tezine dayanak olarak sunmaktadır (Türkmen, 1996: 10). Türkler dünya savaş tarihinde 3500 yıllık savaş atı devrini başlatmışlardır (Türkmen, 1996: 13).

W. Schmidt'ten nakille Hasan Basri Öngel de atın ehlileştirilmesini Proto-Türklerle bağlamıştır. Hayvan yetiştiriciliği yapan atlı göçebe kültürü Ural ve Altay dağları bölgesinden yayılmış, at ve binicilikle ilgili kavram ve sözcükler Çin'e bu yolla ulaşmıştır (Öngel, 2001: 99).

Hunlarda da görüldüğü üzere Türkler at bakımı ve yetiştiriciliği özelliğiyle tarihteki yerini almış bir millettir. Çin kaynaklarında yer aldığı şekliyle, Türk'ün hayatı

ata bağlıdır. Erken dönem Türkçe metinlerde, Çin ve Arap kaynaklarında, at yetiştiricisi Türklerin hayatı geniş bir şekilde tasvir edilmiştir.

Hun Türklerinde atın ekonomik değerinin önemli olduğu da kaynaklarda yer almaktadır. At, ekonomik değeriyle Çin'e gönderilen kıymetli hediyelerin arasında yerini almıştır. Türkçede "isim" sözcüğünün eş anlamlısı olan "ad"ın at ile birlikte düşünülmesi, birtakım bilim insanları tarafından savunulmaktadır (Karıcıoğlu, 2017: 171).

At, sadece Hunlar için değil tüm Türk kültür hayatında ekonomik değer kazanmıştır. Türk toplulukları at yetiştiriciliğinde ilerlemiş, komşu topluluklara at satmışlardır. Türk topluluklarında atın eti yenmiş, sütü içilmiştir. Orta Asya Türk topluluklarında günümüzde bile en kıymetli besinler at eti ve at sütünden yapılan kıımızdır. "Pazırık Kurganları"ndan at tasvirli gümüş eşya, halı ve at başlı kamçı sapı çıkarılmıştır. "On iki hayvanlı Türk takvimi"ndeki yıl adalarından birine "at yılı" denmiştir (Ceylan, 2015: 14).

Eski Türk toplulukları için kıymetli olan at, Uygurların hayatında da önemli bir yer tutar. Kendisine gelen bir elçinin anlattıklarına göre Uygur hakanı ve eşi at yetiştiriciliği ile yakından ilgilenmekte ve sahip oldukları atların sayısı bilinmemektedir (Dever ve İslam, 2015: 52).

Osmanlı dönemine gelindiğinde padişahın, tahta çıkışından sonra ata binme ritüeli önemli bir törensel mahiyete sahiptir. Tahta çıkacak olan padişahın "kılıç kuşanma töreni" ne gidiş ve gelişi, yolculuğun denizdeki kısmı hariç at üzerinde olmuştur. Böylelikle padişah "iki kıtanın ve iki denizin (hakan-ı berreyın ve bahreyın) hükümdarı" unvanını almıştır (Gürsoy-Naskali, 1995: 58).

Geçmiş dönemlerde olduğu gibi, bazı Asya Türk toplulukları günümüzde hâlâ at yetiştirerek ve komşularına at satarak yaşamlarına devam etmektedir. Eski dönemlerde de olduğu gibi bu Türk toplulukları vahşi atları kemend kullanarak yakalayıp onları ehlileştirmektedir. (Gürsoy-Naskali, 1995: 55).

Eski Türk kültür hayatında kişi sahip olduğu atıyla kıymet kazanmıştır. Yani at, bir Türk için hayatı anlamlandıran en önemli unsurdur. At, avlanmada, göç etme esnasında ve savaş alanında sağlamış olduğu avantajlar nedeniyle Türk topluluklarında paha biçilmez bir değere sahiptir. Atın Türk topluluklarındaki önemini gösteren diğer önemli bir gelenek ise öteki dünyada da sahibine hizmet edebilsin diye onunla birlikte mezara gömülme ritüelidir. (Karıcıoğlu, 2017: 171). Göktürklerde, at ölen kişinin ruhuna

kurban edilmiştir. (Dever ve İslam, 2018: 50). Baykal Gölü'nün batısında yer alan Lena akarsuyunun etrafında eski Hun mezarlarında at iskeletleri ve atlara ait eşyalar bulunmuştur (Ögel, 2014: 239).

At, Türk kültüründe daima kahramanı tamamlayan bir rol üstlenmiştir. Hareket halindeki bir atın üstünde dört tarafa da isabetli atış yapan kahramanın bu yeteneği binicisi olduğu atla birlikte anlam kazanır. Küçük yaştan itibaren at binmeyi öğrenen Türk çocukları, at biniciliğinde Hunlardan günümüze kadar ustalık ve deneyimleri ile var olmuşlardır (Esin, 2017: 1318).

Bilindiği gibi hayvanlar var oldukları coğrafyalarda üstlendikleri rollere bağlı olarak kutsallık atfedilen ve “totem” hâline gelmiş varlıklardır. Atlar da bozkır kültüründe kutsallık atfedilen bir hayvan olarak yukarıda belirttiğimiz gibi dinsel merasimlerde kurban edilmiş, sahibi öldükten sonra kuyruğu kesilmiş ya da sahibi ile birlikte gömülmüştür. Bu açıdan bakıldığında, bozkır kültüründe at; kurt, aslan, geyik, kartal gibi hayvanlarla birlikte, önemli bir yeri işgal etmiş ve “totem” konusu olmuştur. (Karcıoğlu, 2017: 169).

En eski devirlerden bu yana atlar halk inançlarına da konu olmuştur. Atlar kutsal varlıklardır. Onlara atfedilen kutsallık kökenleri ile ilgili inanışlarda kendini gösterir (Ögel, 2014: 239). Öngel, Türk kültür tarihi içerisinde köken bakımından atları dört başlık altında toplamıştır. Buna göre atlar; rüzgâr, su, mağara ve gök kökenli olarak sınıflanır (Öngel, 2001: 123-127). Diğer yandan at, doğum gelişim ve ölüm dönemlerinde birçok inanç ve ritüelin konusudur. Doğu Anadolu'da doğum yapmakta zorlanan kadınların evinin önünde at kişneterek doğumun kolaylaşacağına inanılır (Güven, 1999: 196).

Kendisine atfedilen kutsallıkla birlikte at, “Şamanizm” içerisinde de önemli bir yeri doldurmuştur. İnanışa göre at, “şamanı”(din adamını) dinsel törenlerde mistik yolculuğa çıkaran bir varlık olmasının yanında ölünün ruhunu öbür âleme götüren bir vasıta. Bu yönüyle bakıldığında kimi Türk topluluklarında mezarlarda at iskeletlerine sıkça rastlanılması anlam kazanmaktadır (Dever ve İslam, 2018: 50).

Eski Türk topluluklarının silahlı gücü büyük ölçüde atlı askerlerden meydana gelmektedir. At, taşıdığı süvariye üstün bir hareket, hız ve manevra kazandırmaktadır. Hunlar ata ilk binen Türk topluluğu olarak tarihte yerini almıştır. Başta Çinliler olmak üzere bütün Avrupa halkları, biniciliği Türklerden talim etmişlerdir. M.S. 4.-5. yüzyıl Batı kaynakları Hun Türklerini, atlarına yapışmış gibi binen, at sırtında yiyen, içen,

alışveriş yapan, söyleşen hatta uyuyan insanlar olarak kaydetmiştir. Hun askerinin çadırının önünde sürekli koşumlanmış atlarının olduğu bilinmektedir. Hun savaşçısının, savaşa birden fazla atla gittiği kaydedilmiştir. Bu kayıtlar göz önünde bulundurduğunda at Hunlar için vasıta değil ikamet yeri olduğu söylenebilir. Ayakta durmayı yeni öğrenmiş bir Hun çocuğu eyerlenmiş bir at ile düşünülmüştür Küçük yaştaki Hun çocuklarına özel eyer takımları yapılır. Bu şartlar altında yetişen Hun çocukları ileride mükemmel birer atlı savaşçı olmuşlardır. (Esin, 2017: 1323).

Osmanlı devletinin temeli atlı savaş gücüne dayanmaktadır. Kimi zaman beş yüzden fazla ata sahip olan Anadolu ve Rumeli'deki tımar sahipleri savaflara iki yüz bin kişilik süvari birlikleriyle katılabilmektedir. At, savaşçıya gösterilen saygıya denk bir saygı görürdü. Atın kıymetini ifade sadedinde "Tuhfetü'l-mülük ve's-selatin"de yer alan süvari atlarını yücelten kayıtlar önemlidir. Özellikle ümmeti koruyan savaş atının etrafında meleklerin dolaştığı inancını ifade edenler dikkate değerdir (Gürsoy-Naskali, 1995: 58).

Eski Türk topluluklarına ait tasvir ve heykellerde savaş atları, sahiplerine göre göre daha özenli kuşandırılmıştır. Üzerlerinde altın yapraklarıyla süslenmiş örtüler görülmektedir. Eyerli at heykellerinin ön kısmı altın varaklarla süslenmiştir (Esin, 2017: 1317).

Türk kültür coğrafyasının hemen her yerinde var olan kayalara kazınmış at motifleri ve resimleri Anadolu'da da yoğun olarak bulunmaktadır. Erzurum'un, Hınıs ilçesi Beyköyü'nde; Tunceli bölgesinde bunlara rastlamak mümkündür. Diğer yandan Azerbaycan Gence'de ve Nahçıvan Kelbecer'de bulunan at heykelleri atın Türklerin hayatındaki yerini tayin etmede açık bir delildir (Karcıoğlu,2017: 170).

Yukarıda da anlatıldığı gibi Türk kültürü için at son derece önemlidir. Tarihin en eski devirlerinden bu yana Türkler at ile öyle bütünleşmişlerdir ki hayatın her alanından atın izleri görülmektedir. Geçmişten günümüze derin tecrübeler çerçevesinde kalıplaşarak günümüze ulaşan atasözleri ve deyimlerimiz içinde de at yerini almıştır. Çok sayıda atasözü ve deyimde at yer almıştır. Bu atasözü ve deyimler kimi zaman mecaz anlam kazanmıştır. "At yiğidin yoldaşdır.", "Ata arpa, yiğide pilav.", "Ata binersen Allah'ı, attan inersen atı unutma.", "Ata da soy gerek, ite de.", "Ata dost gibi bakmalı, düşman gibi binmeli.", "Atın dorusu, yiğidin delisi.", "Atlar nallanırken kurbağalar ayak uzatmaz.", "Arpa verilmeyen at, kamçı zoruyla yürümez.", "At at oluncaya kadar sahibi

mat olur.”, “At ölür, meydan (nalı) kalır; yiğit ölür, şan (namı) kalır.” gibi atasözleri at ile ilgili olarak bugün günlük hayatta kullandığımız atasözlerindedir. Yine, “Atbaşı (beraber) gitmek.”, “Atı alan Üsküdar’ı geçti.”, “Atı atasıyla, katırı anasıyla.”, “Atına bakan ardına bakmaz.”, “Atını sağlam kazığa bağlamak.”, “Atla arpayı dövüştürmek (dalaştırmak).”, “At nalı kadar.”, “Ata et, ite ot vermek.”, “Atladı geçti Genç Osman!” gibi deyimler de günlük hayatımızın birer parçasıdır (<https://sozluk.gov.tr/>).

2.3. Türk Spor Kültüründe Atın Yeri

Geleneksel Türk sporları içerisinde hiç şüphesiz en önemlileri atla yapılan sporlardır. Türk kültüründe atın ehlileştirilmesi M.Ö. 2800 yıllarına dek uzanmaktadır. O dönemde ekonomik yönüyle öne çıkan binicilik kısa zamanda askeri ve ekonomik değer kazanmış, bozkır savaşçılığının temelini oluşturmuş ve buna bağlı olarak at da savaş atı tipine doğru evrilmiştir (İmamoğlu, 1997: 141).

Geleneksel oyunlar ve sporları atlı ve atsız olarak gruplandırmak mümkündür. Türk kültüründe genel olarak yapılan sınıflandırmaya göre yirmi beş adet atlı spor vardır. Diğer yandan bayrak, tomak, çelik-çomak, yağlı güreş, şalvar güreşi gibi yüz elli yedi adet atsız spor olduğu söylenebilir. Buna dayanarak dünya üzerindeki birçok oyun ve sporun menşeinin Türk kültürü olduğu ve bu alandaki değişim ve gelişimin de Türk kültürüne göre şekillendiği ifade edilebilir (Gül vd., 2018: 660).

Diğer yandan Türklerin tarih sahnesine çıkışlarından günümüze kadar yaptıkları sporların tamamının tespiti oldukça güçtür. Ancak tespit edilebilen atlı sporları; “düz at yarışları, cirit, gökbörü, (ulak tartu-oğlak oyunu-buzkaşı-kökper), kolbörü (Kızbörü), çevgen (Çöğen-Polo), beyge (babiga), alaman beyge, corgo salış (rahfan yarış), cop, topuz çaptırmak (şopkar-cukmar-çokmar çarpuc), yar (uçurum) atlama, cırğa tartu (at üzerinde yırtıcı kuşla yapılan avcılık), sağmen, tellal (haberci), kır kovmay-gelin kovmay (kız kovuu, gelin kovuu), atlı okçuluk, atlı avcılık (sürek avcılığı), er ve ayal sayış (bay ve bayan süngü yarışı), tiyin enmey (at üzerinde yerdeki kuruşu kapma), çambı atmay, oğdarış (at üzerinde güreş), cılanaç çabışu (çıplak çarpma), aygır yarış, öpkü çabışu (ciğer çarpma), kunan çabuğ (bir yaşında at yavrusu yarışı)” olmak üzere sıralamak mümkündür (İmamoğlu vd. 1997: 140).

Tarihçi Ligeti’nin ifadesiyle “Çinliler ata binmeyi ancak M.Ö.200 yıllarında Asya Türklerinden öğrenmişlerdir”. Kültür hayatlarını atla şekillendiren Türkler, atlı sporlarının bir kısmını günümüze taşıyabilmişlerdir (İmamoğlu vd. 1997: 141).

Türk kültür tarihinde hem devlet ricali hem de halk tarafından benimsenen atlı cirit oyunu Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Devletinde ayrı bir itibara sahip olmuştur. Osman Gazi'nin "Atçılar Meydanı" etrafını cirit oyunu alanı tayin ettiği bilinmektedir. Ayrıca Fatih Sultan Mehmet'in "Ok Meydanı"nı atlı cirit müsabakaları için kullandığı anlaşılmaktadır. Ek olarak Osmanlı Devleti'nde ki devlet ricali için yabancı misafirlere atlı cirit müsabakasını izletmenin bir gurur vesilesi olduğu söylenebilir (Gül vd., 2018: 665).

"Hayatları askerlik havası içinde geçen bozkır Türk halkının başarılarında şüphesiz, adeta bir savaş hazırlığını andıran spor hareketlerinin de rolü olmuştur. Bozkırda nisan ve mayıs aylarında gök gürlmesiyle başlayan bahar bayramlarında düzenlenen at yarışları; cirit, gülle ve güreş gibi etkinlikler, Türk ordusuna zindelik ve çevikliğin yanında muharebe gücü katmıştır." (Esin, 2017: 1318).

2.3.1. İslamiyet Öncesi Dönemde Atlı Sporlar

Türk kültürünün izleri M.Ö. 4000 yıllarına kadar sürülmektedir. M.Ö. 2800'lerden itibaren de atın ehlileştirildiği ve demirin işlendiği bilinmektedir Çin kaynaklarından anlaşıldığına göre, M.Ö.300 civarında, Türkler Çin'den savaş atları karşılığında ipek almaktadır. "Yine M.Ö. 200 yıllarında Çin kaynakları Türk çocuklarının küçük yaşlardan itibaren biniciliğe, güreşçiliğe, ok atmaya, kılıç kalkan kullanmaya, avcılığa, mızrak atmaya ve savaşçılığa alıştırdığı kaydedilmektedir." (İmamoğlu vd., 1997: 140).

İslamiyet'ten önceki Türk kültüründe çocukların isim alabilmeleri için belli başlı kahramanlıklar göstermeleri geleneğinin varlığı bilinmektedir. İyi bir binici ve sportmen olanlar asker olmaktaydı. Bu durum, o dönemde Türkler arasında askerliğin idealize edilen bir uğraş olmasıyla birlikte düşünülmelidir. Kırgızların Manas destanından yuğ (yas-matem) töreninde dil, din, ırk ayrımı yapmadan bütün Orta Asya topluluklarının katılımıyla spor müsabakalarının yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu törende 2000 çadırda konukların ağırlandığı müsabakaların güvenliğinin yüz altmış süvari tarafından sağlandığı görülmektedir (İmamoğlu vd., 1997: 140).

Ata binmek en eski devirlerden itibaren Türk çocuklarının en önemli aktivitesi olmuştur. Türk Çocukları erken yaşlardan itibaren at binmeyi öğrenirler. Sekiz yaşında iyi bir binici olurlar. On iki yaşına geldiklerinde ise yabani atlara bile hükmeder hale gelirlerdi (Güven, 1999: 196).

Türk toplulukları arasında icra edilen atlı sporların hemen hepsi bağımsızlığını ilan eden Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde toy (şenlik) ve yuğ (yas) günlerinde halen yaşatılmaktadır. Atlı sporlar içerisinde bulunan cirit, cop ve sağmen oyunları günümüzde Türkiye’de altı farklı bölgede oynanmaktadır. Çevgen oyununun Babürşah döneminde şimdiki Hindistan’daki Türkler arasında sıklıkla oynandığı “Babürname”de kayıtlı bulunmaktadır. Osmanlı ve Selçuklu dönemlerinde de çevgen, Anadolu’da oynanan bir oyundur. Günümüzde çevgen, küçük farklılıklarla “Polo” adını alarak Avrupa’da oynanmaktadır (İmamoğlu, 1994: 142).

Sürekli mücadele etmeye dayanan bir yaşam biçimi olan Türk topluluklarına savaşlarda avantaj sağlayan hususlardan biri de savaş öncesinde yaptıkları hazırlık mahiyetindeki spor hareketleridir. Binicilik ve okçuluk ise Türk’ün bildiği işlerdendir. “At yarışları”, “cirit oyunları”, “gülle atma”, “güreş”, “doğancılık (yırtıcı kuşlarla avlanma)” gibi sporlar Türkleri savaşa hazırlayan faaliyetlerdir. Geçmişten günümüze avcılık, okçuluk, güreş ve binicilik Türk toplulukları arasında en çok ilgi gören sporlardandır. Bu spor oyunları küçük farklılıklarla günümüze kadar taşınmıştır. (Karcıoğlu, 2017: 172).

“Tarihsel süreç incelendiğinde Hun uygarlığının özellikle binicilik sporuna olan ilgilerini görmekteyiz. Hunların günün büyük bir kısmını at üzerinde geçirdikleri ve at üzerinde alışveriş yaptıkları, yedikleri ve içtikleri bazı metinlerde de yer almaktadır. Gündelik hayatın neredeyse at üzerinde sürdürüldüğünü ve bununda büyük bir uzmanlaşma dâhilinde gerçekleşmesi gerektiğini düşündüğümüz bu durum, bizlere ‘at üzerinde iken Türk’e ölüm yoktur’ ve at ‘Türk’ün kolu-kanadı, yoldaşı, kardeşi olmuştur ifadelerini çağrıştırmaktadır. Zira binicilik alanındaki beceriler, toplumsal hayatı ve toplumsalın kültürünü âdeta şekillendirmiştir.” (Dever ve İslam, 2015: 48).

2.3.2. İslamiyet Sonrası Dönemde Atlı Sporlar

Türk toplulukları İslamiyet öncesi spor alışkanlıklarını İslamiyet sonrasında da devam ettirmişlerdir. Bunda İslamiyet’in sporu teşvik etmesinin etkisi tartışılmazdır. Türk toplulukları yaşadıkları yerde uygun bir alanı bölgeyi güreş ve cirit gibi oyunlar oynamaya tahsis etmiştir. Erzurum, Edirne, Amasya, Bursa, Sivas, Gelibolu, Manisa, Kahire, Sam, Bağdat, Selanik, Konya, Kayseri, Belgrat, Sofya gibi büyük ve önemli Türk şehirlerindeki alanlar genellikle güreş, atlı sporlar, ok atışları ve çeşitli törenler için

kullanılmıştır. Bu durum İslamiyet'ten önceki spor kültürünün İslamiyet'ten sonra da devam ettiğinin önemli bir göstergesidir (Karcıoğlu, 2017: 173).

Selçuklu döneminde, yoğun bir şekilde bedensel faaliyetlerin icra edildiği görülmektedir. Bu dönemin önemli sporlarından çevgan özellikle Melikşah'ın en çok beğendiği oyunlar arasındadır. Dönemin at yetiştiriciliği açısından çevgan ve mızrak oyunları için at yetiştirmek, bu disiplinin alt disiplinleri arasındadır. Çevgan oyunu için yetiştirilen atın, toptan ürkmemesi için uzun süre eğitildiği anlaşılmaktadır. Bu durum Selçuklu döneminde atlı spora verilen önemi göstermektedir (Dever ve İslam, 2015: 55).

Osmanlı dönemi söz konusu olduğunda; “Sultanın atlı oyunlardaki hünerini sıklıkla tasvir eden pek çok el yazmasında Kaşgarî'nin bahsettiği eski çöğen ve cirid gibi atlı oyunlar genellikle eşit sayıda resmedilmiştir. Atlı gösterilerde binici dörtnala giden atın eyerinin üstünde tehlikeli bir şekilde ayakta dururken bir yandan da bir çift mızrağı idare ederdi.” (Esin, 1995: 58) şeklindeki kayıtlar atlı sporun o günkü durumunu açıklamaktadır.

Osmanlı dönemi tarihi kayıtları farklı vesilelerle padişahlara sunulan veya padişahların hediye ettiği atları hususiyetleriyle anlatmaktadır. Sultanların ve devlet ricalinin, düğünlerde, elçi kabullerinde çoğu zaman at oyunları ve yarışları düzenlettikleri görülmektedir. (Esin, 1995: 59).

Osmanlı döneminde bazı önemli şenliklerde at yarışları da düzenlenmiştir. Padişahlar çok ilgi duydukları bu at yarışlarına destek olmuş, yetenekli binicilerin yetiştirilmesini teşvik etmiştir. Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethinden sonra Bizans'tan kalan Hipodrom onarılmış, at yarışları ve cirit oyunları için oyun alanı olarak tayin edilmiştir. Bu meydan daha sonra At Meydanı olarak anılmaya başlanmıştır. Ayrıca Veziriazamlar “Kapı Halkı” içinde kanun gereği iki bölük “cündî” (süvari birliği) bulundurmışlardır. Bu birlikler, dini bayramların 3. günü ile doğum günü kutlamalarında “Eski saray” da padişaha cirit oyunu sergilemişlerdir. Bu cündîler, Osmanlı Devletine sığınan kral ve şehzadeleri karşılama merasimlerinde ve elçiler adına düzenlenen yemeklerde de benzer şekilde oyunlarını sergilemişlerdir (Esin, 2017: 1323).

Osmanlı döneminde icra edilen atlı sporlardan biri de “kabak oyunu”dur. Meydanda bulunan bir direğin üzerindeki nişanın dörtnala giden bir atın üzerinden vurulması şeklinde icra edilir. Oynanmaya başladığı ilk devirlerde Memlûkler tarafından kabakla oynanmış ve adını buradan almış sonrasında da muhafaza etmiştir. Ancak sonraki

dönemlerde hedef olarak farklı cisimler kullanılmıştır (Yıldıran, 2002: 158). 1582’de III: Mehmet’in sünnet düğünü vesilesiyle düzenlenen merasimlerde atlı okçular meydana bulunan sırığın üzerindeki altın topa atış yapmışlardır (Yıldıran, 2002: 160).

2.3.3. Olimpik Gelişim Sürecinde Atlı Spor Etkinlikleri

Berlin Olimpiyatları

Uluslararası Olimpiyat Komitesi 1931 yılında, 1936 Yaz Olimpiyatlarının Berlin’de gerçekleştirilmesi kararına varmıştır. Bu karar, I. Dünya Savaşı mağlubiyetinin ardından Almanya’nın dünya toplumları içerisine yeniden girişini göstermesi bakımından önemli bir karardır. Geçen iki yılın ardından, Nazi parti lideri, Adolf Hitler Almanya başbakanı olmuş ve kısa bir sürede ülkenin güçsüz demokrasisini, Romanlar (Çingeneler), Yahudiler ve tüm siyasi rakiplerine ve diğerlerine zulmeden tek parti zorbalığına çevirmiştir. Nazilerin Alman hayatı üzerindeki baskıcı tavrı sporu da etkisi altına almıştır. Bu tavır 1930’ların Alman spor izlenimi Aryan ırksal üstünlüğü ve fiziksel kabiliyeti mitini ilerletmeye yaramıştır (<http://www.usmmm.org/wlc/tr/article.php?ModuleId=10005680>).

Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC)’nin 13 Mayıs 1931 tarihinde XI. Yaz Olimpiyat Oyunlarını Berlin’e vermesi Almanya’nın yeniden uluslararası siyasi ve ekonomik düzen içinde olma isteğine hizmet etmesi bakımından Almanlar tarafından çok önemli bir gelişme olmuştur. Olimpiyat oyunları Hitler rejiminden önce de Weimar Döneminde Almanya açısından uluslararası arenadaki varlığına meşruiyet kazandırma fırsatı olarak görülmüştür. Bu sebeple, Weimar Döneminde Almanya’nın diskalifiye edildiği Olimpiyat oyunlarında yeniden yer alabilmek ve oyunları ülkeye getirmek konusunda ciddi çalışmalar yapılmıştır. Bu da, Almanya’nın spor ve milletlerarası siyaset ilişkini kavradığını ve olimpiyatlara çok fazla önem yüklediklerini göstermektedir (Hekimler, 2013: 110). Almanlar varlıklarını ispatlamak için olimpiyatları aracı olarak kullanmışlardır.

Olimpiyat oyunları, Cermen ırkının üstünlüğünü ve farkını meydana koyabileceği, Ari ırka has bedensel estetiği ve gücü tüm dünyaya kanıtlayabileceği bir hadiseymişçesine lanse edilmiştir. Aynı zamanda da, Almanların Versaille Sözleşmesi ile kaybettikleri milli onurlarını tekrar kazanabilecekleri ciddi bir vasıta olarak algılanmıştır. Bu hali ile “Her şey vatan içindir.” düşüncesi propagandanın temelini teşkil etmektedir.

Spor ve sanatın politikaya hizmet ettiği bu dönemden başlayarak, Alman sanatçıların, heykellerde ve diğer çalışmalarda sanatçıların, sporcuların gelişkin bedenlerini ve aryan yüz özelliklerini belirgin olarak tasvir ettikleri görülmektedir. Almanya’da Nasyonal Sosyalist Propagandanın her hali ile günlük yaşamı etkisi altına aldığı bir gerçektir. Rejim, ruhsal ve bedensel tamlığa ciddi önem vermektedir. Bu sayede, “Alman Romantizmi”nin yükseliş döneminden itibaren ilerleyen bir düşünce olarak, “Cermenlerin üstün tarih ve kültürel yapısının, bedensel üstünlük ile de bütünlük arz ettiği düşüncesi”, bir kez daha geniş bir destek sağlamıştır. “Sık sık geçmişe atıfta bulunuluyor olması, şanlı geçmişten bir kahramanlık miti yaratılması, geçmişin güzel günlerinin yâd ediliyor olması bir hali ile bize milliyetçiliğin karanlığa bakan yüzünü hatırlatırken diğer hali ile bizi Jean Marie Domenach’ın işaret ettiği, “Propaganda da sevilen motiflerin kullanılması,” kuralına götürmektedir.(Hekimler, 2013: 112)

Bu, diğer taraftan Cermen ırkının varlığını devam ettirmesinden sorumlu olan ve güçlü yeni bir nesli ülke için yetiştirmek gibi kutsal bir görevi olan Ari ırkın kızları, şerefli askerlerin anaları için de öyledir. Ancak bedenlen güçlü olanlar, yine bedenlen güçlü bir nesli dünyaya getirebilecek ve onu ülke hizmetine verebilecektir. Bundan dolayı geleceğin erdemli ve rejime inanmış vatanperver erkek yurttaş ve kahramanlarını yetiştiren Hitler Jugend (Hitler Gençliği) kadar kızların bedensel gelişimini öne çıkaran, onların Nasyonal Sosyalist düşünce ile donatılarak rejime hizmet etmelerini sağlayan Bund der Deutschen Mädels (Alman Kızları Birliğinin) de son derece önemli bir misyonu olduğunu görmekteyiz.

Bund der Deutschen Mädels ile kızlar estetik ve doğurganlık düşüncesiyle bir taraftan sportif faaliyetler ile yetiştirilirken diğer yandan ise iyi bir eş ve doğurgan ana olarak eğitilmişlerdir. Böylece rejimin idealize kadın tipini meydana getirmişlerdir. Hem Cermen kadınının bedensel güzelliğini sergileyerek ama diğer yandan da erdemli birer eş ve ana olarak kamusal alanın gerisinde kalmaya, hadlerini bilmeye razı olmuşlardır. Bu hali ile de pek çok sportif faaliyet ve yarışmada yer alan, genç yaşta bedensel ve zihinsel bir forma sokulan Hitler Jugend ve Bund der Deutschen Mädels üyesi gençlerin kitle ruhunu harekete geçiren son derece önemli bir unsur olduğunu görmekteyiz (Hekimler, 2013:113).

Nitekim 1936 Berlin Olimpiyatları tüm olimpiyatların en şaşıla olimpiyat oyunları olarak tescillenmiştir. Çünkü Nazilere felsefesini tüm cihana tanıtmada yararlı

olduğu düşüncesi hâkimdir. Naziler Nordic Superiti Oriti diye isimlendirdikleri, yani Alman ırkının üstünlüğüne inanmaktadır. Bu olimpiyatlarda 100 m finalinde zenci “Jesse Owens” birinci olarak tribünleri heyecanlandırmıştır. Hitler’in ilk günün şampiyonlarıyla buluşmasında Owens’ı kabul etmemesi ırkçılığın gerçek yüzünü ortaya koymuş ve büyük yankı uyandırmıştır.(Koryürek, 1996)

Almanlar Berlin Olimpiyatları için 110.000 kişilik olimpiyat stadı, kapalı salon, yüzme havuzu ile sporcuların kalacakları Olimpiyat Köyü inşa ettirmiştir (Şentürk, 2018: 66). 1936 Berlin Olimpiyatının açılışı çok büyük bir merasim gerçekleştirilmiştir. Hitler, oyunların açılışında yer almıştır. Oyunlar Hitler’in nutkuyla ve görkemli bir törenle açılmıştır (As, 2016: 191).

Hitler, oyunların 11.’sinin Berlin’de gerçekleşmesini çok önemli bulmaktadır. Olimpiyat aracılığıyla Berlin’de Alman “üstün ırkı”nı dünyaya tanıtmaya şansını eline geçirmiştir (Şentürk, 2018: 66). Hitler’e göre, bu olimpiyat Nasyonal Sosyalist Almanya’nın kendisini dünyaya göstermesi için de önemli bir imkândır. Bu örneklerle olimpiyatların ulus devlet, ulus inşası ve ulusçuluk gibi başlıklardan ayrı düşünülmemeyeceği ileri sürülmektedir. Böylelikle olimpiyatların politik taraflarına dikkat çekilmektedir (Şahin, 2010: 73).

Berlin Olimpiyatlarında ülkemizi temsil eden kabilemiz ve elde edilen dereceler ise şöyledir:

Tablo 1. 1936 Berlin olimpiyatlarına binicilik alanında katılan Türk kafilisi

Kafiledeki Görevi	Adı Soyadı
Kafile Başkanı	Kur. Alb. Cevdet Bilgişin
Ekip Şefi	Kur. Yb. Saim Önhon
Antrenör	Yzb. F A. Taton
Engel Atlama Takımı	Yzb. Cevat Kula
	Ütğm. Saim Polatkan
	Ütğm. Cevat Gürkan
Üç Günlük Yarışma Takımı	Ütğm. Sadettin Erokay
	Ütğm. Saim Polatkan

Tablo 2. 1936 Berlin olimpiyatlarına binicilik alanında katılan Türk sporcular ve dereceleri

Disiplin	Sporcu	Atı	Sonuç
Engel Atlama Takımı	Yzb. Cevat Kula	Çapkın	6. oldu
	Ütğm. Saim Polatkan	Çakal	27. oldu
	Ütğm. Cevat Gürkan	Güçük	Dereceye giremedi
Üç Günlük Yarışma Takımı	Ütğm. Sadettin Erokay	Akın	Dereceye giremedi
	Ütğm. Saim Polatkan	Kısmet	Dereceye giremedi

Londra Olimpiyatları

29 Temmuz 1948’de Wembley Stadyumu’nda 14. Londra Olimpiyat Oyunları hazırlıkları tamamlanmıştır. Olimpiyatlar geleneğe uygun olarak ihtişamlı bir törenle açılmıştır. Şehirde aşırı sıcak hava olmasına rağmen açılışın yapılacağı stadyum erken saatlerde dolmuştur. Türkiye saati ile olimpiyat oyunları 16.30’da açılmıştır. Wembley Stadyumu’na ilk olarak Milletlerarası Olimpiyat Komitesi üyeleri giriş yapmışlardır. İlk hareket kralın süvari alayına mensup 14 borazancının sahada görülmeleri ile başlamıştır.

Türkiye açısından 1948 Londra Olimpiyatlarına, Türk atlı sporunun tekrar muvaffakiyet dolu zamanlarına dönüşünün bir miladı olması niyetiyle iştirak edilmiştir. Yeni at tercih edilmemiş, savaş öncesi zamandan kalan ihtiyar atlar takıma tahsis edilmiştir. “Kara Kuvvetleri Komutanlığı Süvari Dairesi Başkanlığı” görevinde olan “Tümgeneral Cevdet Bilgişin”, Londra Olimpiyatlarına katılmayı çok istemektedir. Hazırlıkları “Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı” manejinde yapmak amacıyla Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’den izin almıştır. Eğitimci “Tümgeneral Cevdet Bilgişin” mahiyetinde olan “Bnb. Saim Polatkan” olmuştur. Emekli “Bnb. Selim Bahadır Çakır” Ankara grubunda milli takıma girmiştir. Gerçekleştirilen görüşmeye göre Ankara grubunun çalıştırıcısı “Bnb. Saim Polatkan”, İstanbul grubunun çalıştırıcısı “Bnb. Ziya Bora”dır. “Yzb. Salih Koç”, “Yzb. Selim Bahadır Çakır” ve “Yzb. Kudret Kasar” Ankara ekibinden milli takıma iştirak etmişlerdir (Hürriyet, 30 Temmuz 1948: 1).

Londra Olimpiyatlarında ülkemizi temsil eden kabilemiz ve elde edilen dereceler şöyledir:

Tablo 3. 1948 Londra olimpiyatlarına binicilik alanında katılan Türk kafilesi

Kafiledeki Görevi	Adı Soyadı
Ekip Şefi	Tümg. Cevdet Bilgişin
Antrenör	Bnb. Saim Polatkan
Engel Atlama Takımı	Bnb. Eyüp Öncü
	Yzb. Selim Çakır
	Yzb. Kudret Kasar
Üç Günlük Yarışma Takımı	Yzb. Salih Koç
	Yzb. Eyüp Yiğittürk
	Yzb. Ziya Azak

Tablo 4. 1948 Londra olimpiyatlarına binicilik alanında katılan Türk sporcular ve dereceleri

Disiplin	Sporcu	Atı	Sonuç
Engel Atlama Takımı	Bnb. Eyüp Öncü	Yıldız	Dereceye giremedi
	Yzb. Selim Çakır	Güçlü	Dereceye giremedi
	Yzb. Kudret Kasar	Siyok	Dereceye giremedi
Üç Günlük Yarışma Takımı	Yzb. Salih Koç	Cesur	Dereceye giremedi
	Yzb. Eyüp Yiğittürk	Özbek	Dereceye giremedi
	Yzb. Ziya Azak	Rüzgar	Dereceye giremedi

Stockholm Olimpiyatları

22 Kasım–8 Aralık 1956’da gerçekleştirilen “Stockholm Olimpiyat Oyunları”nın binicilik branşı, kanunlar uyarınca yurtdışından Avustralya’ya at getirilmesinin yasak olarak tanımlanması sebebiyle, Melbourne’de değil Stockholm’de gerçekleştirilmiştir. Bu organizasyona iştirak eden Türk kafilesi ve bu kafilenin yarışma sonuçları şöyledir:

Tablo 5. 1956 Stockholm olimpiyatlarına binicilik alanında katılan Türk kafilesi

Kafiledeki Görevi	Adı Soyadı
Kafile Başkanı	Kur. Alb. Hamdi Günsay
Mutemet	Yzb. Cavit Conker
Antrenör	Alb. F. A. Taton
At Bakım Subayı	Ütğm. Hikmet Harlıoğlu
Engel Atlama Takımı	Bnb. Salih Koç
	Yzb. Bedri Böke
	Yzb. Alparslan Güneş
Üç Günlük Yarışma Takımı	Yzb. Nail Gönenli
	Yzb. Kemal Özçelik
	Yzb. Fethi Gürcan

Tablo 6. 1956 Stockholm olimpiyatlarına binicilik alanında katılan Türk sporcular ve dereceleri

Disiplin	Sporcu	Atı	Sonuç
Engel Atlama Takımı	Bnb. Salih Koç	Başak	30. oldu
	Yzb. Bedri Böke	Domino	Dereceye giremedi
	Yzb. Alparslan Güneş	Esmer altın	38. oldu
Üç Günlük Yarışma Takımı	Yzb. Nail Gönenli	Temel	Dereceye giremedi
	Yzb. Kemal Özçelik	Eskimo	18. oldu
	Yzb. Fethi Gürcan	Rıh	Dereceye giremedi
At Terbiyesi Yarışma Takımı	Yzb. Nail Gönenli	Temel	26. oldu
	Yzb. Fethi Gürcan	Rıh	17. oldu
	Yzb. Kemal Özçelik	Eskimo	52. oldu

1956 Stockholm (İsveç) Uluslararası Engel Atlama Yarışmaları: Olimpiyatlardan sonra yine Stockholm’de yapılan uluslararası yarışmalara ülkemiz adına Bnb. Salih Koç, Yzb. Alparslan Güneş, Yzb. Bedri Böke, Yzb. Kemal Özçelik katılmıştır. 16 ülkenin katıldığı bu müsabakalarda Bnb. Salih Koç “Başak” ile ferdi 6’ncılık elde ederken, takım halinde 8’incilik elde edilmiştir.

1957 Viyana (Avusturya), Paris (Fransa) ve Aachen (Almanya) Uluslararası Engel Atlama Yarışmaları: 1957 yılında yapılan müsabakalarda ülkemizi temsil eden kafile ve elde ettikleri sonuçlar şöyledir:

Kafile Başkanı: Tümğ. Hayati Ataker, Çalıştırıcı: Alb. Eyüp Öncü, Biniciler: Yzb. Nail Gönenli, Bnb. Mennan Pasinli, Yzb. Kemal Özçelik, Yzb. Fethi Gürcan, Ayrıca: Bnb. Selim Çakır, Yzb. Ramis Egeli, Veteriner: Alb. İlhami, Mutemet: Alb. Memduh Dinçer, Gözlemci: Yzb. Şefik Tetik katılırlar. Viyana’da yapılan yarışmalarda “Uluslar Kupası” takım birinciliği (Bnb. Mennan Pasinli, Yzb. Nail Gönenli, Yzb. Kemal Özçelik) kazanırken, Bnb. Mennan Pasinli “Başak” ile ferdi birincilik, Yzb. Kemal Özçelik “Domino” ile “Uluslar Kupası Bireysel Binicilik Ödülü” ferdi birinciliği, Yzb. Fethi Gürcan ise “Serez” ile “Kapanış Yarışması Ödülü” ferdi birinciliğini elde etmişlerdir. Paris’ten sonra yapılan Aachen yarışmalarında Yzb. Nail Gönenli, “Esmer altın” ile “Son Şans Ödülü” ferdi ikinciliğini elde ederken, takım yarışmasında (Yzb.Fethi GÜRCAN, Yzb.Nail Gönenli, Yzb.Kemal Özçelik) üçüncü olunmuştur (Ünver, 2006: 79).

1958 Nice (Fransa) Uluslararası Engel Atlama Müsabakalarında ülkemiz adına yarışan kafile ve elde edilen sonuçlar şöyledir:

Kafile Başkanı: General Hakkı Sokullu, Çalıştırıcı: Alb. Eyüp Öncü, Biniciler: Bnb. Mennan Pasinli, Bnb. Salih Koç, Yzb. Nail Gönenli, Yzb. Kemal Özçelik, Bnb. Ramis Egeli şeklinde iştirak edilen yarışmalarda Yzb. Nail Gönenli “Esmer altın” ile “Askeri Bireysel Büyük Ödülü” ferdi birinciliğini kazanırken, takımımız (Bnb. Mennan Pasinli, Yzb. Nail Gönenli, Yzb. Kemal Özçelik) 6 takım içerisinde dördüncü olabilmıştır (Ünver, 2006: 80).

1958 yılı Türk binicilik tarihi için önemli bir yıldır. 1932 yılından itibaren “Türk Silahlı Kuvvetleri Süvari Daire Başkanlığı”na sürdürülen, “Türkiye Binicilik Federasyonu Başkanlığı” vazifesi ilk olarak bir sivile verilmiştir. Ünlü sanayici ve işadamı Dr. Nejat Eczacıbaşı “Binicilik Federasyonu Başkanlığı”na ve Vehbi Koç da, “Federasyon İkinci Başkanlığı”na getirilmiştir. 1932 yılında İstanbul Taksim Stadında organize edilen Türkiye-Bulgaristan milli binicilik karşılaşmasını saymazsak 1932’den 1958 yılı sonuna kadar geçen, çeyrek yüzyılı aşkın zaman dilimi içinde parkurlarımıza yabancı bir binicinin atının ayağı değmemiştir. Dr. Nejat Eczacıbaşı bu konuya en geniş açıdan bakmayı yeğlemiştir. Planlamış olduğu “İstanbul Enternasyonal Konkurhipikleri”ni şehrin en kapasiteli futbol sahasına sahip olan “İnönü Stadyumu”nda gerçekleştirmeyi planlamıştır. Böylelikle çok sayıda seyirci toplamanın yanında yurt dışından gelen elit seviyede sporcu ve konuklar iyi bir ortamda ağırlanmış olacaktır.

Gerçekten de Eylül 1959'da gerçekleşen müsabakalar hafızalarda yer etmiştir (Ünver, 2006: 80).

1959 Nice (Fransa) ve Roma (İtalya) "Uluslararası Engel Atlama Yarışmaları"nda ülkemizi temsil eden kabile ve elde edilen sonuçlar şöyledir:

Kabile Başkanı: General Hakkı Sokullu, Biniciler: Bnb. Salih Koç, Yzb. Nail Gönenli, Bnb. Kemal Özçelik, Ütğm Orhan Günday, Ütğm. Selahattin Telli'den oluşan kabilemizin katıldığı yarışmalardan Nice'de Yzb. Nail Gönenli "Temel" ve "Esmeraltın" ile ferdi ikincilik ve üçüncülük, Roma'da ise Ütğm. Selahattin Telli "Domino" ile ferdi dördüncülük elde etmişlerdir (Ünver, 2006: 80).

Bu arada Süvari Okulu, 1959 yılında Tuğgeneral Cevat Kula'nın komutanlığında Ankara'ya taşınmış, sonrasında kapatılmıştır. İstanbul Ayazağa'da "Uluslararası Yarışma Grubu" adı altında kalan ekip, 1960 yılında "Atlı Yarışmalar Grubu", 1965 yılında da "Süvari Yarışma Grubu" adını almıştır (Ünver, 2006: 80).

1959 İstanbul "1. Uluslararası Engel Atlama Yarışmaları"nda ülkemizi temsil eden kabile ve elde edilen sonuçlar şöyledir:

18-20 Eylül 1959 tarihinde İstanbul'da, Türkiye, Fransa, Hollanda ve Avusturya'nın katılımıyla gerçekleştirilen ve bu seviyede organize edilen ilk ve son uluslararası yarışmadır. İnönü Stadyumu'nda yapılan müsabakalara Türk halkı büyük ilgi göstermiş ve futbol maçlarından daha fazla izleyici toplanmasının yanında yine futbol maçlarından daha fazla gelir elde edilmiştir. Almanya, Kuzey Afrika Birliği, A.B.D. de çağrılmasına rağmen müsabakalara iştirak etmemiştir.

Türk Milli Takımının Binicileri: Yb. Salih Koç, Bnb Kemal Özçelik, Yzb. Nail Gönenli. Ayrıca: Bnb. Bedri Böke, Bnb. Cevdet Sümer, Bnb. Ahmet Şener, Bnb. Ramis Egeli, Ütğm. Selahattin Telli, Ütğm. Sabri Sarıyer, Ütğm. Nebi Aksal, Yzb. Şeref Soley, Ütğm. Cemalettin Zorlu, Erdoğan Arsal, Asil Doktoroğlu, Edward Şarıçoban, Engin Mirel'dir. Yarışmalarda Bnb. Bedri Böke "Yıldız" ile "Puro Sabunu Ödülü", Bnb. Kemal Özçelik "Domino" ile ve Yzb. Nail Gönenli "Temel" ile "Cumhuriyet Gazetesi Ödülü" ferdi birincilikler elde etmişler, milli takım ise takım yarışmasında Fransa'nın ardından ikinciliği elde etmiştir (Ünver, 2006: 81).

1960 Hamburg (Almanya), Ostende (Belçika) ve Rotterdam (Hollanda) "Uluslararası Engel Atlama Yarışmaları"nda ülkemizi temsil eden kabile ve elde edilen sonuçlar şöyledir:

Kafile başkanı: “Alb. Kemal Avman, Çalıştırıcı: Alb. Eyüp Öncü, Biniciler: Yb. Salih Koç, Yzb. Nail Gönenli, Bnb. Cevdet Sümer. Ayrıca: Bnb. Ramis Egeli, Yzb. Muhittin Üründül, Mutemet: Yzb. Fethi Gürcan”dır. Hamburg’da yapılan yarışmalarda Yzb. Nail Gönenli bir birincilik ve iki ikincilik elde etmiş, Ostende’de Bnb. Salih Koç “Eskimo” ile “Ostende Binicilik Kulübü Eleme Ödülü” ferdi birinciliği kazanmıştır. (Ünver, 2006: 81).

Rotterdam yarışmalarında “Uluslar Kupası Ödülü” takım birinciliği (Yzb. Nail Gönenli, Bnb. Salih Koç, Bnb. Cevdet Sümer) elde edilmiş, Bnb. Salih Koç “Eskimo” ile “Meusu Ödülü”, Yzb. Nail Gönenli “Domino” ile “Port Kudret Yarışması Ödülü” ferdi birinciliklerini kazanmıştır. Ayrıca “Binicilik Kulübü Ödülü” yarışmasında Yzb. Nail Gönenli “Domino” ile ikinci olmuştur.

“Marais De Kralingen Ödülü” yarışmasında Yb. Salih Koç “Dedal” ile üçüncü, Yzb. Muhiddin Üründül “Zambak” ile beşinci olmuştur. Bu yarışmada yedinciliği iki Türk binicisi paylaşmıştır. Bunlar: Bnb. Cevdet Sümer ve atı “İzma” ve Yzb. Salih Koç ve atı “Polat”tır. “Rotterdam Büyük Ödülü” yarışmasında Bnb. Cevdet Sümer “İzma” ile ikinci, Yzb. Nail Gönenli “İnka” ile onuncu olmuşlardır (Ünver, 2006: 82).

Roma Olimpiyatları

Türk Milli Binicilik Ekibi, 1960 yılında Ostende, Rotterdam Engel Atlama yarışmaları ve ardından Roma Olimpiyatlarına katılmak amacıyla yurt dışına çıkmıştır. Ekip şu şekildedir:

Tablo 7. 1960 Roma olimpiyatlarına binicilik alanında katılan Türk kafilesi

Kafiledeki Görevi	Adı Soyadı
Kafile Başkanı	Alb. Kemal Avman
Mutemet	Yzb. Fethi Gürcan
Antrenör	Alb. Eyüp Öncü
Biniciler	Yb. Salih Koç
	Yzb. Nail Gönenli
	Bnb. Cevdet Sümer

Tablo 8. 1960 Roma olimpiyatlarına binicilik alanında katılan Türk sporcular ve dereceleri

Disiplin	Sporcu	Atı	Sonuç
Engel Atlama Takımı	Yb. Salih Koç	Eskimo	Dereceye giremedi
	Yzb. Nail Gönenli	Domino	Dereceye giremedi
	Bnb. Cevdet Sümer	İzma	Dereceye giremedi
Engel Atlama Bireysel	Yzb. Nail Gönenli	İnka	31
	Bnb. Cevdet Sümer	Zambak	15

Rotterdam Uluslararası Engel Atlama yarışmalarında alınan dereceler şöyledir: “Binicilik Klübü Ödülü” yarışmasında Yzb. Nail Gönenli “Domino” ile ikinci olmuştur. “Meusu Ödülü” yarışmasında Yb. Salih Koç atı “Eskimo” ile birinciliği almıştır. “Marais De Kralingen Ödülü” yarışmasında Yb. Salih Koç “Dedal” ile üçüncü, Yzb. Muhiddin Üründül “Zambak” ile beşinci olmuşlardır. Kudret Yarışmasında Yzb. Nail Gönenli “Domino” ile birinci, “İnka” ile yedinci olmuştur. Bu yarışmada yedinciliği iki Türk binicisi de paylaşmıştır. Bunlar: Bnb. Cevdet Sümer ve atı “İzma” ve Yb. Salih Koç ve atı “Polat”tır. “Rotterdam Büyük Ödülü” yarışmasında Bnb. Cevdet Sümer “İzma” ile ikinci, Yzb. Nail Gönenli “İnka” ile onuncu olmuşlardır. “Milletler Ödülü” ekip yarışmasında Türk Binicilik Ekibi altı ekip içerisinde en iyi dereceyi almış ve birinci olmuştur.

Milli takımımız, 1964 yılında İtalya’ya giderek Napoli ve Roma Uluslararası Engel Atlama Yarışmalarına katılmıştır. Ekip şu şekildedir: Kafile Başkanı: Alb. Emin Görgüç, Ekip Şefi/Çalıştırıcı: Alb. Salih Koç, Biniciler: Alb. Salih Koç, Bnb. Nail Gönenli, Yzb. Selahattin Telli, Yzb. Cemalettin Zorlu. Roma’daki yarışmalarda beklenen başarı gösterilememiştir. Son gün yapılan “Milletler Ödülü” takım yarışmasında dokuz ekip arasından Türk Ekibi yedinci olmuştur. Napoli’de yapılan özel mahiyetteki yarışmalar ise bir gösteri havası içerisinde geçmiştir (Uğur, 2006: 61-63).

Yakın Dönem Gelişmeleri

1978 yılında yapılan “9. Balkan Binicilik Şampiyonası” Yugoslavya’nın Zagreb kentinde gerçekleşmiştir. Müsabakaya “Muhafız Alayı Süvari Birliği”nden şu biniciler gitmiştir: Atlama Ekibi: Yzb. Cüneyt Eryıldız, Yzb. Bünyamin Erdem, At Terbiyesi: Yb. Sermet Coşan, Yzb. Engin Eneç’tir. Yarışmalarda beklenen dereceler elde edilememiştir. Bütün branşlarda sonunculuğa razı olunmuştur.

“10. Balkan Binicilik Şampiyonası” 1979 yılında Atina’da gerçekleştirilmiştir. Türk takımında asker binici olarak sadece “Bnb. Minal Dizdaroğlu” vardır. Bnb. Minal Dizdaroğlu’nun da mensubu olduğu atlama takımı dört takım arasında sonuncu olabilmıştır.

“11. Balkan Binicilik Şampiyonası” 8–14 Eylül 1980 tarihleri arasında Ankara’da düzenlenmiştir. Müsabakalara iştirak eden asker biniciler: “Engel Atlama A ekibinde Astsb. Rafet Can, B ekibinde ise Bnb. Minal Dizdaroğlu, Yzb. Cüneyt Eryıldız ve Astsb. Adnan Başel” dir. 3 Numaralı Açılış Yarışmasında Bnb. Minal Dizdaroğlu “Aymer” isimli atıyla ikinciliğe ulaşmıştır. 12 Numaralı Yarışmada Astsb. Adnan Başel “Hakan” isimli atıyla altıncı olmuştur. Son gün icra edilen “Balkan Ekipler Şampiyonluğu” yarışmasına Astsb. Rafet Can’ın da içinde bulunduğu Türk takımı üçüncülüğü elde etmiştir.

“12. Balkan Binicilik Şampiyonası” 1981 yılında Bulgaristan’ın Filibe şehrinde gerçekleştirilmiştir. Kafilde bulunan asker biniciler ise; “Engel atlama: Bnb. İbrahim Murat ve Yzb. Cüneyt Eryıldız”dır. Asker binicilerin dâhil olduğu engel atlama takımı beş ekip içerisinde dördüncü olmuştur. Yzb. Cüneyt Eryıldız’ın “Güçlü” isimli atıyla ve Fevzi Atabek’in “Ares” isimli atıyla oluşturdukları ekip, arkadaş kupasında ikinci olmuştur.

Asker binicilerin katılmadığı 13. Balkan Binicilik Şampiyonasından sonra 1983 yılında düzenlenen 14. Balkan Binicilik Şampiyonası Yugoslavya’nın Sabac kentine giden milli takımda sadece “Yzb. Cüneyt Eryıldız” vardır. Yzb. Cüneyt Eryıldız’ın “Güçlü” isimli atıyla yarıştığı Uluslar Şampiyonluk Yarışmasında Türk takımı ikinciliği elde etmiştir (Uğur, 2006: 69-70).

Yugoslavya’nın Zagreb kentinde 1984 yılında “Uluslararası Engel Atlama Yarışmaları” organize edilmiş, bu müsabakalarda Türkiye’den dört kişilik bir takım katılmıştır. Takımda iştirak edilen müsabakalardaki başarısızlıkları sebebiyle asker sporcu yer almamıştır.

Yunanistan’ın Atina kentinde 1984 yılında “15. Balkan Binicilik Şampiyonası” tertip edilmiş, müsabakalara katılan Türk takımında yine asker sporcu bulunmamıştır. “16. Balkan Binicilik Şampiyonası” 10–15 Eylül 1985 tarihleri arası İstanbul’da gerçekleştirilmiştir. Bu müsabakalara “Yzb. Cüneyt Eryıldız, Astsb. Adnan Başel” katılmıştır. Yine bu asker sporcuların elde ettikleri bir başarı yoktur.

İzmir’de 1985 yılında “Uluslararası Engel Atlama Yarışmaları” düzenlenmiştir. 1–3 Kasım 1985 tarihleri arasında gerçekleşen müsabakalara katılan asker sporcular “Bnb. Özkan Temurlenk, Yzb. Cüneyt Eryıldız, Astsb. Adnan Başel”dir. Yarışmalara dört ülke çağırılmasına rağmen, yalnızca Suriye iştirak etmiştir. 1.11.1985 tarihli ikinci yarışmada Yzb. Cüneyt Eryıldız “Fırtına” ile dördüncü, Bnb. Özkan Temurlenk “Meltem” ile altıncı olmuştur. 2.11.1985 tarihli dördüncü yarışmada Astsb. Adnan Başel “Şimşek” isimli atıyla sekizinci olmuştur.

Bulgaristan’ın Sofya şehrinde 1987’de “I. Balkan Oyunları” ismiyle atlı spor müsabakaları organize edilmiş, ülkemiz adına “Bnb. Cüneyt Eryıldız” iştirak etmiştir. “Fırtına” isimli atıyla iştirak ettiği milli takım, beş takım arasından ikinci olabilmıştır. Aynı yıl Suriye’nin Şam şehrinde organize edilen “Akdeniz Oyunları”na dâhil olan milli takımımızda bulunan asker biniciler: “Bnb. Cüneyt Eryıldız ve Astsb. Adnan Başel”dir. Açılış yarışmasında Bnb. Cüneyt Eryıldız “Fırtına” ile yedinciliği elde edebilmiştir. Astsb. Adnan Başel’in “Yıldırım” ile iştirak ettiği milli takım dört ekip içerisinde üçüncü olabilmıştır.

Ankara’da 1988 yılında düzenlenen “5. Uluslararası Engel Atlama Yarışmaları”na katılan takımda bulunan asker biniciler “Bnb. Özkan Temurlenk, Ütğm. Mustafa Yollu ve Astsb. Adnan Başel”dir. Bnb. Özkan Temurlenk “Bora” isimli atıyla “Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Kupası Birinci Yarışması”nda 39 yarışmacı içerisinde altıncı olmuştur. İkinci yarışmada Ütğm. Mustafa Yollu “Murat” isimli atıyla üçüncülük elde etmiştir.

Son yirmi yıla gelene kadar Türk atlı spor icracıları arasında asker sporcular muvaffak olmuş sporculardır. Bu başarının devamının gelmemesinin nedeni sivil sporcuların artık eskiye nazaran daha rahat çalışma fırsatı yakalamaları ve at ithal etme imkânına sahip olmalarıdır. Emekli Alb. Önder Önce ile yapılan mülakata göre meslekten emekli olmuş asker sporcular, sivil sporcuları eğitmekte ve deneyimlerini paylaşmaktadır. Bu, başarının ardındaki en önemli etkidir. Diğer yandan asker sporcuların şark hizmetinde bu spordan uzaklaşmaları sivil sporcuların başarısının önünü açmıştır. Buna ilaveten 1974’ten başlayarak Kara Harp Okulu eğitiminin uzatılması sonucu atlı spora başlamanın daha ileri bir yaşa kalması asker sporcuların başarısının düşmesinde etkili olmuştur (Uğur, 2006: 77).

3. ATLI SPOR TÜRLERİ VE ATLI SPORLARDA YARIŞ BAŞARISINI ETKİLEYEN UNSURLAR

3.1. Atlı Sporlarda Yarış

M.Ö. 6000’li yıllarda atı ilk olarak ehlileştiren Türkler için atlı spor yaşamlarının bir parçası olmuş ve ok, yay ve kılıç gibi savaşçıyla özdeşleşmiştir. Yabancı kaynakların “At üstünde doğar, at üstünde yaşar ve at üstünde ölürler.” şeklinde nitelendirdikleri Türkler, gerçekten de atlarla bütünleşmiş ve savaş meydanlarında çok sayıda başarı elde etmişlerdir.

Barış zamanında da sıklıkla icra edilen at yarışları; diğer ata sporlarında da olduğu gibi, hem askeri hem de atları formda tutmak gibi önemli bir işlevi yerine getirmiştir. Bugün hususiyle Moğolistan, Doğu Türkistan, Altay Cumhuriyeti, Kazakistan, Kırgızistan ve Afganistan’da tertiplenen organizasyonlarda “Bayga”, “Kunan Yarış” veya “Kunan Çabış” da denilen “Tay yarışları”, Kızbörü veya Kız Kuumay adı verilen Kız kovalamaca oyunu, damat adayını belirleyen “Beyge/Babiga Oyunu”, Cirit/Çavgan oyunu, “Jorgo Salış” denilen rahvan yarışı, “at çabış” adı verilen at yarışmaları, Kazaklarda oynanan yerdeki gümüşü almayı hedefleyen “Yamba Kapma” oyunu ve “Salbuurun” adı verilen atlı av oyunları ile çeşitli atlı akrobasi gösterileri tertip edilmektedir.

Birincisi “yarışma” amacıyla, ikincisi de “eğlence” amacıyla yapılan iki türlü at yarışı vardır. İlki önceden kaideleri saptanan ödüllü yarışmalardır. İkincisi ise düğünlerde, toylarda, kurultaylarda, sünnet ve askere uğurlama törenlerinde yapılır. Türk Dünyası’nda yılın en önemli müsabakaları, baharın gelişiyle birlikte Nevruz şenlikleri sırasında icra edilendir. Kış boyu beslenen atlar, baharın gelişiyle birlikte dışarı çıkarılarak sabahları yarıştırlmaktadır.

Dörtnala giden at üzerinde icra edilen ve hüner gerektiren akrobatik gösterilerin senkron içinde icrası için, at ile sporcu arasında bir uyum olması zorunluluktur. Hızla giderken aniden duruş ya da kısa fakat hızlı dönüşler yapabilme veya çabuk hareketlerle rakibi geçebilme, avını etkisiz hale getirebilme ve tüm bu hengâmede de atların ürkmemesi son derece önemlidir.

Günümüzde uygulanan Kız Kuumay (Kız Kovalamaca), Beyge, Babiga, At Çabış gibi isimlendirilen at ve atlı spor tekniklerinin birçoğu, eski Türk topluluklarında

uygulanan tekniklerdir. Ata binmek, at yetiştirmek, atı eğitmek Türkler için bir sanat olmuştur (Bursa Ata Sporları, 2019).

Özbay Güven, at yarışlarının çok eski devirlerden bu yana Türkler arasında yaygın olduğunu aktarır ve at yarışlarını iki başlık altında ifade eder. İlki doğum evlenme ve ölüm törenlerinde yapılır. Diğerisi ise savaşlarda yapılır (Güven, 1999: 204). Öngel, Türklerin savaş meydanlarında karşı karşıya geldiklerinde düşmanlarıyla aralarında at yarışlarının yapıldığını ve yarışın sonucunun mutlak suretle belirleyici olduğunu, bu yarış neticesinde kaybedenin savaşı da kaybetmiş sayıldığı ve savaş tazminatı ödemek durumunda kaldığını belirtmektedir (Öngel, 2001: 441).

3.2. Atlı Spor Türleri ve zellikleri

3.2.1. Hüner Gösterileri

Binicilik, “atı iyi durumda kullanma sanatı” olarak tanımlanabilir. “Atı tam yerinde, sakin, zamanında, güven içinde ve olabildiğince az kuvvet harcayarak kullanma becerisi” olarak da tanımlanabilir (Devlet Planlama Teşkilatı, 1990). Osmanlı ordusunda atlı askerler sipahi olarak adlandırılırlar (Kahraman, 1995:444).

Osmanlı Dönemi biniciliğini, “ustalık ve hüner gösterme yarışları, uzun mesafeli at yarışları ve at üzerinde oynanan çeşitli oyunlar” şeklinde incelemek mümkündür. Ustalık ve hüner gösterme yarışları, halkın en sevdiği müsabakalardır. Padişahların da bu müsabakalara ilgi gösterip ve desteklemeleri, binicilikte ustalığı ve maharet sahibi olmayı idealize etmiştir (Nutku, 1983).

Türklerin, henüz 9. yüzyılda, İşlam lemine binicilikte kendilerini kabul ettirdikleri anlaşılmaktadır. Yine bu yüzyılda Türk hükümdarları da “binitlerin meliki” şeklinde vasıflandırılmaktadır (Sümer, 1983:12).

Türkler topluluklarının Orta Asya’dan Anadolu’ya güçlerinde ve savaşlarda atlardan fazlasıyla yararlandığı bilinmektedir. Osmanlı döneminde atlı birliklerin çekirdeğini oluşturan akıncılar, yaklaşık 250 yıl orduda görev ifa etmişlerdir. Bu kuvvetler sınırlarda konuşlanır, keşif faaliyetlerini yerine getirir, yol açar ve günümüz mobilize kuvvetleri gibi çok sratlı bir harekt ile büyük etki yaratırlardı. Akıncılar, Orhan Gazi zamanında (1324-1360) Köse Mihal Bey tarafından komuta edilmiş; atılıkta da önemli gelişmeler sağlanmış ve aynı yıl Sipahi Teşkilatı kurulmuştur (Aral, 1974).

3.2.2. At Yarışları

At yarışlarına, 50 km'den daha fazla mesafe olması halinde “sürükleme” denilmektedir. “Sürükleme” sözü sadece stilini belirlerken “at yarışı” sözü ise daha geniş kapsamlıdır. Bu, her açıdan bakıldığında yanlış adlandırılarak “sürükleme” denilmesinin doğru olacağı ön görülebilir. Fakat bazı bölgelerde bu yarışa hem sürükleme hem de at yarışı demekteler. Bu yarışma sahası tabiatın kendisi, stili ise düz koşu şeklindedir.

Yarışmanın ilk izleri M.Ö. III. asırda, yine Türklerde görülmektedir. Eski Türklerin, doğum, evlenme ve her türlü önemli olayda tertiplenen yarışlarda at üzerinde birçok akrobatik hareketlerin yanı sıra bir cins dayanıklı bozok atları ile 100 km gibi uzun mesafeler üzerinde arazi koşularının da yapıldığı görülür (BMS., 1988: 73).

Osmanlı döneminde kuruluş yıllarında biniciliği özendirmek maksatlı ilk düzenli koşular 1326'da Bursa'da yapılmaya başlanmış ve bu amaçla “Balıklı Köyü” ile “Atçılar Meydanı” arasındaki alan, koşu parkuru olarak vakfedilmiştir (Aral, 1974: 215-235).

İstanbul'un fethinden sonra Bizans'tan kalan hipodrom, Fatih Sultan Mehmet'in talimatıyla elden geçirilmiş, at yarışları ve cirit oyunları bu alanda yapılmaya başlanmıştır (Güleç, 1995: 207-208).

Edirne'de 1675 yılında düzenlenen düğün şenlikleri esnasında, sultanın huzurunda son bulmak üzere 3, 4 ve 6 saatlik uzaklıktan 3 aşamalı at yarışları tertip edilmiştir. Yine Sultan Abdülaziz tertiplediği at yarışlarıyla binicilik sporunu teşvik etmiş, başarılı binicileri ödüllendirmiştir (Nutku,1972: 105-108).

At yarışlarının Avrupa'daki başlangıcı 1603 yılına uzanır. İngiltere'de I. Jan (James) zamanında (1603-1625), Fransa'da ise Fontaineleu'de 1776 yılında yapıldığı görülmektedir. Yarışların denetimi amacıyla ilk “Jockey Club” ise 1750 yılında İngiltere'de kurulmuştur (Yaşar vd., 1997: 2-11).

Osmanlı Devleti'nde düzenli at yarışlarının 1326 gibi erken bir döneme kadar uzanmasına rağmen, İngiltere benzeri bir Jokey Kulübünün kuruluşu ancak 1864 yılında “Dersaadet Jokey Kulüp-Cemiyeti Sipahiye” adıyla gerçekleştirilebilmiştir. Cemiyetin 31 maddelik Nizamnamesi İngiltere Jokey Kulübü'nün yönetmeliğinden tercüme edilerek oluşturulmuş, Ceride-i Havadis'in 1864 yılı 829 numaralı sayısında yayımlanmıştır. Nizamnamede kulübün amacı; yarışları özendirmek, at cinslerini ıslah etmek ve yarışlara herkesin katılmasına imkân tanımak olarak duyurulmuştur. Ceride-i

Havadis'in 4 Mayıs 1864 tarihli sayısında yarış günlerindeki değişikliklerin yanı sıra ve yarış mekânına giriş için ücret tarifeleri de ilan edilmiştir (Erk, 1962: 32-37).

Sultan Abdülaziz'in biniciliğe olan ilgisinin şehzadelik dönemine uzandığı bilinmektedir. Ancak o dönemde Avrupa'daki gibi koşular tertip edilmemektedir. İstanbul'da bulunan bir kısım yabancılar ve devlet ricali, Sultan Abdülaziz'in binicilik merakından faydalanarak, izin alıp, yarışlar için bir kurul oluşturmuşlardır. Kurul Sefer Paşa'nın başkanlığında 13 Mayıs 1864 Cuma günü Kağıthane'de 5 ayrı yarış tertip etmiştir. Osmanlı Dönemi'nde yapılan koşullarda atların cinsine ve yüksekliğine göre tasnif edilmediği görülmektedir. Sadece taylar için kısa mesafeli ayrı koşu düzenlendiği kaydedilmektedir. Müsabaka ister padişah, ister bir vezir, isterse de sırdan bir vatandaş tarafından düzenlenmiş olsun, atına güvenen her binici yarışta eşit haklara sahiptir (Kahraman: 1995, s. 644)

1877-1878 Osmanlı-Rus Harbinin Osmanlı Devletinin mağlubiyetiyle sonuçlanması memlekette büyük bir moral bozukluğuna sebep olmuştur. Artık at yarışı tertip etmek gibi spor faaliyetleri yapılmaz olmuştur. Osmanlı Devleti'nin dağılmasının, hatta parçalanmasının önüne geçmek maksatlı disiplin ve korkuya dayanan bir yönetim anlayışının benimsenmesiyle İstanbul'da halkın bir yerde toplanıp bu tür spor müsabakaları tertip etmesi ihtimal dışındadır. Diğer yandan bu dönemde özellikle İzmir, Balıkesir, Manisa, Konya, Bursa, Amasya, Sivas, Samsun, Adana, Erzurum, Urfa, Halep, Şam, Bağdat ve Musul gibi vilayetlerde koşular devam ettirilebilmiştir (Kahraman, 1995: 649).

İzmir'deki yarışlar Mirât, Hıfzî ve Evliya Zade Refik Beylerin teşvik ve desteğiyle 7 Mayıs 1893'ten başlayarak Torbalı'da düzenli olarak koşulmaya başlanmıştır. Torbalı koşuları I. Dünya Savaşı'na kadar sürdürülmüş, Kurtuluş Savaşı'nı müteakiben özel idareye bırakılmıştır. İzmir, Avrupa'ya açık olması ve yabancıların bulunması nedeniyle çağdaş koşuların öncülüğünü yapmış olmasıyla Türk atlı spor tarihinde önemli bir yere sahiptir (Aral, 1974: 215-235).

Canik (Samsun) Mutasarrıfı Hamdi Bey (Simavi) 1901 yılında koşular için parkur ve seyir alanı inşa ettirmiştir. Bu alan Cumhuriyet'in ilânından sonra büyütülmüş düzenli olarak müsabakalar yapılmıştır. Samsun koşularının 1920-1927 yıllarına ait programları ilan edilmiştir. Programlarda yer, gün ve saatler yanında; İdare Heyeti, Hakem Heyeti, Muayene ve Kabul Heyetleri gibi komisyonlar da duyurulmuştur. Ayrıca

iştirak için gerekli şartlar tafsilatıyla bildirilmiş; müsabakaların yapılmasında nasıl bir tasnif yapılacağı, koşulara katılacak atların yaşları, cidago yükseklikleri, jokeylerin ağırlıkları, dağıtılacak ödüller, yarış mesafeleri ve seyircilerin riayet etmesi gereken kurallar ilan edilmiştir (Türker, 1971: 75-77).

Haralar Nazırı Muzaffer Paşa'nın Eskişehir (Çifteler)'de yapılan müsabakalara 1902 yılında Çifteler Harası'nda bulunan asker binicilerin de katılmasına izin verdiği, buna karşın 1903 yılında Müşir Paşa'nın müsabakalara verdiği desteği çekmesiyle yarışların ihmal edildiği kayıtlara geçmiştir (Yaşar, 1996: 17-19).

İstanbul'da 1912 yılında "İslâhı Nesli Feres" (At Neslinin Islahı) adıyla bir cemiyet kurulmuştur. Cemiyetin gayesi; Türkiye'deki at ırkının ıslahı ve üretimi, ordunun yanında çiftçinin gereksinim duyduğu hayvanların yetiştirilmesi, bütün koşum hayvanlarının ülke içinde üretimine eğilmektir. Bunun yanında koşular ile ana-baba materyalini yetiştirmek ve seçmek bu cemiyetin amaçları arasındadır. Cemiyetin adı 2 Haziran 1916 tarihindeki Genel Kurul'da "At Islâhı Cemiyeti ve Sipahi Ocağı" olarak değiştirilmiştir. Cemiyet Veli Efendi Çayırı'nda antrenman ve koşu pisti yaptırmış, 10-14 Mayıs 1918 tarihleri arasında düzenlediği binicilik yarışmalarıyla dikkat çekmiştir (Aral, 1974: 215-235).

Bir yandan at terbiyesi, engel atlama, sürat ve dayanıklılık koşuları tertip edilmiş; öte yandan at sağlığı, at muayenesi, nalbant müsabakası ve hayvan satış işlemleri gibi günümüzde de atlı spor için önemli etkinlikler hayata geçirilmiştir. Sipahi Ocağı'nın kuruluş amacına uygun çalışmalar yaptığı sıralarda, İngilizlerin cemiyet binasını, Fransızların da koşu pistini işgal etmeleri üzerine yarışlara ilgi azalmış ve faaliyetler durmuştur (Anon, 1933: 453-456).

3.2.3. Atlı Oyunlar

Atlı Cirit Sportu

Çalışmanın bu bölümünün amacı, atlı cirit sportunun tarihçesini ortaya koymak olmadığından bu sportun tarihi üzerinde durmaktan ziyade atlı ciritin geleneksel köklerine işaret etmek amacıyla kısa bilgi verilmekle yetinilecektir. Atlı cirit sportunun tarihi seyri ve gelenek içindeki kıymetini ortaya koyan önemli çalışmalar yapılmıştır. (A. Dehri, 1934; Gökalp, 1964; Kahraman, 1995).

Atlı ciridin Anadolu-Türk kökenli bir spor (oyun) olduğu konusunda araştırmacılar arasında varılmış bir ittifakın olduğu söylenebilir. Fakat bu sporun başlangıç tarihi konusunda aynı durum geçerli değildir. Bazı tarihçilere göre cirit, önce Selçuklular, bilahare Memlûklular (Mısır'da kurulan Memluk Türk Devleti) ve Osmanlılarda zirveye çıkmıştır. Bazı tarihçilere göre ise bu spor önce Orta Asya'da başlamıştır (Güleç, 1996).

Türklerde atlı cirit oyununun Orhan Gazi zamanından beri oynanmakta olduğu belirtilmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun ikinci hükümdarı Orhan Gazi, Bursa'yı aldığı zaman, buradaki "Balıklı Köyü" ile "Atçılar Meydanı" arasındaki sahayı koşu ve cirit meydanı olarak vakfetmiş, o tarihlerde de bu meydanda her cuma günü at yarışları ve cirit gibi atlı oyunlar tertip edilmiştir (Gezder, 1991: 9).

Mısır'da Memlûklular zamanında "Harhari" türü atlı cirit oynanmaktadır. Mısır'a atanan valilerin o bölgede atlı ciridin yaygınlaşmasında önemli rol üstlendiği belirtilmektedir (Kahraman, 1995: 500).

Osmanlı'da bayramlarda, yabancı devlet adamlarının ağırlandığında ve ziyafetlerde atlı cirit oynandığı kaynaklarda yer almaktadır. Osmanlılarda "cirit oynamak" yerine "ciride binmek" tabirinin kullanıldığı da kaydedilmiştir (Kahraman 1995: 501). Sultan Mahmut döneminde bu oyunun icrasında ölümle sonuçlanan bir yaralanma vuku bulmuş ve bu nedenle oyun, tamamen kaldırılmış olsa da bugüne dek "kara düzen" şeklinde Anadolu'nun çeşitli yerlerinde varlığını sürdürmüştür.

Cirit, diğer atlı sporlarla benzer şekilde kökenlerini Orta Asya Türk kültüründen almıştır. Cirit oyunları "atlı cirit (süvari ciridi)" ve "yaya (menzil) ciridi" olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Atlı ciridin, Osmanlı sarayında en çok ilgi gören ve sultanların elçilere göstermekle kıvanç duydukları bir spor olduğuna yukarıda da değinmiştik. Bu spor, Gezder (1991: 61) ve Kahraman (1995:497)'a göre sürekli olduğu için "Harharî cirit" olarak da bilinmektedir.

Cirit, barış zamanında silahlı güçlerin hücum ve müdafaa kabiliyetlerini yükseltmek, savaş esnasında da orduyu coşturmak için davul, zurna ile icra edilir. Bu gösterilere kimi zaman sultanlar ve komutanlar da iştirak eder. Orhan Gazi'nin Bursa'da vakfettiği (Balıklı Köyü-Atçılar Meydanı arası) alanda her cuma ve bayram günlerinde at yarışı, cirit ve çöğen oyunları düzenlendiği kaynaklarda geçmektedir. Daha sonra

teşekkül eden “Bamyacı” ve “Lahanacı” binici sınıfları cirit takımı olarak müsabaka yapar (Güven, 1990: 335-357).

Kahraman, Tursun Bey'den nakille Fatih, Topkapı Sarayı'nı inşa ettirirken harem ağalarının gezintileri ve cirit oyunu için alan tahsis ettirdiğini ifade etmektedir. Atların tırnaklarının zarar görmemesi için bu alan kum ile kaplanmış ve bu yönüyle “Kum Meydanı” adıyla da anılan “Ağa Bahçesi Meydanı” bugünkü Topkapı Sarayı'nın “Hasbahçe” bölümünde konumlanan Arkeoloji Müzesi'nin bulunduğu alandır (Kahraman, 1995: 449).

Gezder'in aktardığına göre, Osmanlı sarayında ciridi cündîler (biniciler) icra eder. Cündîler oyun alanında “Lahanacılar” ve “Bamyacılar” olarak gruplanır. Harem ağaları esmer olduklarından “Lahanacı”, ak ağalar da “Bamyacı” olarak ayrılır. Sultanın en yakınlarından olan silahtar ağa, bu gibi oyunları tertip eder (Gezder,1998: 77).

III. Murat 1582'de Şehzade III. Mehmet'e 50 gün süren sünnet düğünü tertiplemiştir. Bu törenlerin 15 gününde cirit oyunu oynandığı kaynaklara geçmiştir. Aral'a göre, biniciliğin en önemli dallarından biri olan cirit hakkında ilk bilgilere 1577 yılında rastlanmaktadır. Buna göre, Gerlah İstefan adlı bir gezgin, İstanbul At Meydanı'nda bin kişinin karşısında 24 atlı tarafından oynanan ve oyun esnasında her iki taraftan üçer kişinin meydana çıkıp birbirlerine hücum ettikleri cirit oyunundan bahsetmiştir. Oyunun amacının, kaçanın ciritle vurulması olduğunu kaydetmiştir. Batu'ya göre, Evliya Çelebi İstanbul Kağıthane yakınlarında şöhretli bir cirit alanından söz etmektedir. Evliya Çelebi de cirit oyununun barış zamanında savaş provası ve idman maksatlı icra edildiğini aktarmıştır (Batu, 193: 39).

Kaynaklar, II. Osman'ın (1618-1622) biniciliği ve özellikle cirit oynamayı sevdiğini Üsküdar'daki Kavak Sarayı Bahçesi ve Meydanı'nda, bu sporu icra ettiğini aktarmaktadır. II. Osman, Enderun ağalarının oynadığı ciridi izlemek için alana “Sultan Osman Köşkü” olarak bilinen bir de köşk yaptırmıştır. Evliya Çelebi (1928:123)'ye göre, Dolmabahçe Meydanı 1614 yılında doldurularak meydana getirilmiş ve adına “Cirit Meydanı” denmiştir. Sonrasında Sultan II. Osman burada da sık sık Enderun ağalarının cirit oyunlarını izlemiştir.

Sultan III. Ahmet'in (1703-1730) de spor alanına (Süleymaniye Camisi'nin olduğu yer) bakan köşkten oynanan cirit oyununu, güreşi ve düğün nahıllarını izlediği nakledilmektedir. Dinî bayramların 3. günü sultanların Eski Saray'ı ziyaretleri ve oradaki

sultanlar ile bayramlaşması ve oyun alanına bakan köşkten veziriazam cümdîlerinin oynadığı cirit oyununu ve diğer gösterileri seyretmesi adet haline gelmiştir (Kahraman, 1995: 447).

Yavuz Sultan Selim dönemi cümdîlerinden Yusuf Ağa, Sultan I. Ahmet döneminde Cündî Ahmet Ağa (Yenibahçe’de) ve Sultan III. Selim döneminde Kara Hasa Ağa cirit isabetiyle ölen tanınmış cümdîler arasındadır. Böyle talihsizlikler olmasına rağmen “Cümdîlik eski ocaktır.” anlayışıyla cirit, Sultan II. Mahmut dönemine kadar oynanmıştır. Fakat 2 Kasım 1816’da (Kurban Bayramı’nın 2. günü) Sultan Mahmut, Çırağan yalısında iken, yapılan bayram ciridinde Harem ağalarından ünlü cümdî Şuayip Ağa’nın atından düşerek yaralanması ve altı ay sonra da ölümünün ardından 1826’da atlı cirit kaldırılmıştır (Kahraman, 1995:507).

Atlı Top Oyunu

Binlerce yıldır Orta Asya’da ata binen erkekler tarafından oynanan “çevgan” oyunu literatürde “polo” oyununun atası olarak bilinmektedir. Daha çok Türk boyları arasında yaygın olarak oynanan oyun, bir taraftan eğlendirirken, diğer yandan savaşa hazırlayan bir çalışma olarak görülmüştür. Her ne kadar adı “çevgan” olarak anılsa da bu ad oyunun sonradan yaygınlaşan Farsça kökenli adıdır.

Güven, polo oyununun diğer coğrafyalara Orta Asya’dan yayıldığını belirtir (Güven, 1999: 210). Firdevsi’nin naklettiğine göre Efrasiyap, İsfendiyar’la polo müsabakası yapmıştır (Güven, 1999: 215). Yıldırım ise bu sporun eski Türklerin avcılık kültüründen kaynaklandığını ifade etmektedir. Buna göre çok hızlı koşan misk faresini yakalayabilmek için yapılan idmanlar bu sporun ilk şeklidir (Yıldırım, 1986: 65).

Türkler arasında önceleri daha çok “çüy-gan”, “çulgan” ve “çavlagan” adlarıyla tanınmıştır. Üç söyleyiş de “sopa, değnek” anlamında kullanılmıştır. Firdevsi’nin Şehnamesi’ne de konu olan oyunun bir çeşit saltanat oyunu olduğu da söylenmektedir. Bu nedenle “kralların oyunu” olarak da nam salmıştır. Binlerce sene Orta Asya bozkırlarında oynanan çevgan, 19. yüzyılda İngiltere tarafından sömürge haline getirilen Afganistan ve Hindistan üzerinden İngilizler aracılığıyla tüm dünyaya “polo” adıyla yayılmıştır.

At üzerindeki hareket kabiliyetini oyun sayesinde geliştiren oyuncular geliştirdikleri teknikleri savaşlarda da kullanmışlardır. Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılan Divan-ı Lugat’it Türk adlı eserde de çevgandan bir “savaşa hazırlık oyunu” olarak

bahsedilmektedir. Çöğen ismiyle aynı zamanda Yusuf Has Hacıp'in ünlü Kutadgu Bilig'inde de geçmektedir. Sadece oyunun doğduğu topraklarda oynanmadığını, aynı zamanda batıya göç edip beylik ve devlet kurmuş Türklerin de çevgen adıyla oynamaya devam ettiğini Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nden öğrenmekteyiz. Günümüzde oynanan; "Polo", "Golf" ve "Gökbörü" oyunları çevgandan türetilerek dünyanın farklı ülkelerinde halen oynanmaktadır.

Günümüzde özellikle Azerbaycan'da ata sporunun unutulmaması için yoğun çaba harcandığı bilinmektedir. Başkent Bakü'de çevgan oynamak için sahalar kurulup müsabakalar düzenlenmekte, profesyonel takım oyuncusu yetiştirmek üzere gençlere de çevgan eğitimi verilmektedir. Müsabaka öncesinde at üzerinde gerçekleştiren gösteriler halk tarafından yoğun ilgi görmektedir (S Kenc, 2019).

Çöğen (polo, çevgan) oyunu Türklerin Orta Asya'da icat ettiği millî bir oyundur. Oyun Babür Şah tarafından Hindistan'a götürülmüş, Tibetçe top anlamına gelen "pulu" kelimesi zamanla Polo ismini almıştır. Eski bir Türk sporu olan çöğen, "polo" adıyla ilk olarak Hindistan'da 1854'te İngilizler tarafından oynanmış ve Avrupa'da ilk Polo Kulübü 1863'te kurulmuştur (Batu, 1938: 44).

3.3. Geleneksel Atlı Sporlar

Anadolu'daki geleneksel atlı sporlar arasında bozkır taktiklerini, en iyi atlı okçuluk ve cirit oyunu temsil etmekle birlikte "rahvan" kültürü ve diğer atlı sporlarımız Anadolu Türk kültürünün birer parçası olmuşlardır.

3.3.1. Rahvan Binicilik

Rahvan binicilik Anadolu'da oldukça sevilmekte ve hemen her bölgemizde rahvan atı meraklısına rastlamak mümkündür. Rahvan atının en bariz hususiyeti, koşarken bir yandaki iki bacağını ileri doğru aynı anda atmasıdır. Atın doğal yürüyüşünden ayrılan rahvan yürüyüşü sayesinde at, binicisini sarsmadan ve hızını koruyarak yolculuklar yapabilmektedir. Rahvan bir ırk ismi değil bir yürüyüş biçimidir. At, rahvan yürüyüşü henüz tayken verilen eğitimlerle ya da annesinden görerek öğrenir.

Rahvan at yetiştirme ve yarışırma geleneği çeşitli olumsuzluklara karşın halen yaşatılmaktadır. Bunda, rahvan at yarışlarının Anadolu'da mahalli panayır eğlenceleri arasında yoğun olarak tertiplenmesinin rolü önemlidir. Türkiye'de, tanıtımının iyi

yapılamamasından yeterince bilinmeyen rahvan at yarışlarına sadece yerli ırk atlar dâhil edilmektedir. Bu yarışlar çoğunlukla Ege Bölgesi'ne has bir yarış olarak bilinmektedir.

3.3.2. Gökbörü/ Oğlak Oyunu/ Kokpar/ Ulak Tartys/ Buzkaşı/ Buskash

Gökbörü oyununun aslı, at salıp koşarak oğlağı kapmak ve belirlenen menzile ulaştırmaktır. Oyun sahası, çizilen geniş daire ile saptanır. Buna “oğlak kazanı”, “halkal” ya da “adalet çemberi” denir. Oyun genellikle oğlakla ya da manda balağı, yak buzağısı veya doldurulmuş post ile oynanır. Oğlak, oyun alanının ortasına bırakılır. Biniciler aynı uzaklıktan atlarını oğlağa doğru salarlar ve eyerden kayarak oğlağı kapmaya çalışırlar. Oğlağı kapan, onu eyerinin üzerine ya da üzengi kayışının altına yerleştirir ve bir ayağı ile kısıtırarak sıkıca tutar. Sol elinde dizgin, sağ elinde kamçı olduğu halde hızla uzaklaşır. Diğer atlılar oğlağı onun elinden almak için gayret gösterirler. Binici, sınırları belirlenmiş sahanın çevresinde, şikâr (av) ile bir tur atabilir ve şikârı önceden saptanmış noktaya ulaştırabilirse sayı alınmış olur. Bu kez de şikârı bir başka oyuncu olarak uzaklaşır. Oyun böylece sürdürülüp tamamlanır. Diğer biniciler, şikârı elinde tutan oyuncuya yetiştiklerinde çevresini sararlar. Herkes şikârı kapabilmek için gayret eder. Oyuncular ellerinin serbest kalması için kamçılarını dişlerinin arasında tutarlar. Şikârı ele geçirmek için herkes çeker-iter, çok çetin bir boğuşma olur. Biniciler birbirlerini attan düşürebilir. Bu oyun takım ya da ferdi olarak oynanabilir. Oyunun süresi katılan binici sayısına göre saptanır. Bu oyunda ortada kazanılacak ödül olmalıdır.

3.3.3. Çevgan/Çevgân/Chovgan/Çevgen/Çöğen/Çögen

Oyun, Türkçe “çöğen”, Farsça “çevgân”, Tibetçe “polo” kelimeleri ile karşılanır. Orta Asya Türklerinde, İranlılarda, Araplarda, Yunanlılarda, Bizanslılarda ve Uzak Doğulularda değişik türleri görülen oyun at üzerinde ucu kıvrık değneklerle oynanan bir top oyunudur. Selçuklularda bu oyun, “gûy u çevgân” biçiminde isimlendirilmiştir. Kaşgarlı Mahmut'un “tuldi” kelimesinde verdiği bilgiler ışığında oyunun bugünkü golf oyununa benzer bir şekilde atsız olarak da oynanabildiği söylenebilir. “Çögen” sözcüğü derleme sözlüğünde “cöğen, çögenek, çögmel, çöğmen, çöven” şekilleriyle yer almıştır. Tüm bu varyantlar “ucu eğri baston” anlamına gelir.

Çevgan, ilk kez Türklerin Orta Asya'da atla oynadıkları millî bir oyundur. Kaşgarlı Mahmut, Divân-ı Lugat'it Türk adlı eserinde Türklerin bu oyuna “çöğen” adını verdiklerini nakleder. Çöğen oyununa farklı bölgelerde “çevgan”, “tubuk”, “tuy”,

“bandal” ya da “çukanyon” olarak da rastlanabilir. Bu oyun geniş bir düzlükte (yaklaşık futbol sahasının iki katı) en az dört en fazla on kişilik takımlarla, 150 cm’lik çevgen ağacı ile takımların kalelerine karşılıklı top atma şeklinde icra edilir. En çok gol atan kazanır. Hakem de at üstündedir. Oyun 3 veya 5 devreli oynanır. Oyunun icrası sırasında mutlaka davul ve zurna bulunur. Oyun sahasını belirleyen çizgiye ve kale taşları arasına gelen ipe “tasıl” adı verilir. Sahanın ortasına, söğüt ya da akça ağaçtan yapılmış, ayva büyüklüğünde üzeri deri ile kaplı bir top bırakılır ve bu topa da “guy” denir.

Bu oyun at ile binicisi arasındaki güçlü bir senkronizasyonun varlığıyla oynanır. Çevgan için yetiştirilen atlara, gerekli nitelikler özel eğitim yöntemleri ile kazandırılır. Atın topu takip edebilmesi, süratle giderken ani dönüşler ve duruşlar yapabilmesi, çabuk hızlanabilmesi, binicinin isteklerini çabuk anlayabilmesi ve gürültüden ürkmemesi aranan vasıflardır (Ata Sporları Vakfı, 2020).

3.3.4. Otarış/ Atlı Güreş/ Er İniş

Orta Asya’daki Türk boyları arasında icra edilir. Oyun, at üzerindeki iki rakibin birbirlerini attan düşürmeye çalışması şeklinde icra edilir. İki oyuncunun birbirlerinin bileklerini ya da kuşaklarını sıkıca kavraması ile oyun başlar ve oyuncuların birbirlerini çekip itmesiyle devam eder. Rakiplerden birinin attan düşmesiyle sona erer.

3.3.5. Mısır Odunu (Cop) Oyunu

Bu oyun günümüzde yalnızca Balıkesir’de ve Ege’nin birkaç yerinde icra edilir. Oyunda amaç, hızla gelen binicilerin ellerindeki, mısır odunu denilen bir sopayı yerden sektirerek, 5-6 metre yüksekliğe gerilen ip üzerinden aşırıya çalışmaktır. Davul zurna eşliğinde ve genellikle düğünlerde icra edilir. Oyun, İstanbul’da cirit oyununun kaldırılmasından sonra sarayın gözde atlı sporları arasına girmiştir (Ata Sporları Vakfı, 2020).

3.4. Olimpik Branşlarda Atlı Sporlar

3.4.1. At Terbiyesi

At terbiyesi, biniciliğin esasını teşkil eder. Atın yürüyüşlerindeki serbesti, hareketlerindeki ahenk, yumuşaklık, sevk ve idaredeki kolaylık, atın doğru vaziyetini muhafaza etmesiyle kendisini gösterir. At terbiyesinin psikolojik yönü, binicinin ata isteğini iletme, bunu hızlı bir şekilde icra etmenin kendi hesabına faydalı olacağını ona

anlatmak ve nihayet bunu ona kendi isteğiyle kabul ettirmekten ibarettir. Ulusal federasyonlar tarafından uluslararası kurallara uygun olarak tespit edilen esaslar dâhilinde çeşitli at ve binici kategorilerinde icra edilen yarışmalar 20×60 ebadında, dikdörtgen şeklinde ve tam anlamıyla düz bir alanda yapılır. Yarışmalar en az üç ayrı hakem tarafından değerlendirilir. Tüm yarışmacılar önceden belirtilen izi takip eder (Bulgök,2020).

Şekil 1. At terbiyecisi

Dresaj sözcüğünün kökü, Fransızca “dresser” fiiline dayanır. “Yetiştirme, eğitme” anlamını taşır. Daha kapsamlı bir bakış açısıyla “binicinin hareketlerini ve işaretlerini, rahat, istekli, dikkatli ve en önemlisi ortağından karşılık alıcı bir şekilde inşa etmeye niyetli olması” şeklinde anlaşılabilir. Dresajın, aslında resmi müsabakalar ve şovlar ile birleşmiş durumuna karşın, asıl dresaj teknikleri tüm yarış kategorileri ve eğlence maksatlı binişlerde kullanılabilir. “Doğru dürüst bir dresaj eğitimiyle at, ağır ve hantal bir traktörden güçlü ve kıvrak bir spor aracına ve küçük dokunuşlara cevap veren bir spor atına dönüşür.” (Ünver, 2006: 37).

At terbiyesi binicilik sporunun temelidir. Amacı, atın denge ve yumuşaklığını, sporcunun direktiflerine olan uyumunu ortaya koymaktır. Atın yürüyüşündeki

serbestiyet, hareketlerindeki uyum, yumuşaklık, yönlendirmedeki basitliği, atın doğru vaziyetini korumasıyla görünür hale gelir. Bunlar da yalnız at terbiyesiyle gerçekleştirilebilir (Süvari Yarışma Grubu Talimatı, 1965: 14).

“Eğer edebiyat bir güzel sanatsa, konuşmakla güzel konuşmak, yazmakla güzel yazmak arasındaki fark sanatı oluşturuyorsa, biniciliğin sanatsal yönünün en üstünde dresaj bulunmalıdır. Atla iletişimin en üst seviyede olduğu, binicisi üzerinde ve gözle görülür bir hareket yapmadan, atın kendi isteğiyle dans ediyormuş gibi yürüdüğü dresaj, dengenin yumuşaklığın ve uyumun, hepsinin üzerinde biniciliğin temelini oluşturmaktadır.”

Bu eğitimle at, sükunet içinde, esnek, özgüven sahibi, pür dikkat ve de hassas hale gelir. Böylece sporcuyla kusursuz bir senkron yakalar. At, özgüvenli ve sporcunun emrine karşı duyarlıdır. Düz hatlarda son derece düzgün ilerler, eğri hatlarda ise olması gerektiğinde esner. Tüm eğitiminde, daha da ötesi duruşunda at, sürekli “dizginde”, yürüyüşü muntazam, serbest ve tam da kendisinden beklenen gibidir. Sporcunun en küçük tepkisini bile karşılıksız bırakmaz. Yani atın bedeni bütünüyle hayat kazanmış olur. Bir ata istedik davranışları uygulayabilme özelliği kazandırma sanatının adı “at terbiyesi”dir. Bütün atlı spor branşları için göz ardı edilemez bir eğitimidir. Bu eğitimi alan atlar kabiliyet ve bedensel durumlarına uygun olarak ya “engel atlama” ya “at terbiyesi” ya da “üç günlük yarışma” (konkur komple) branşlarına ayrılır (Tutel, 1998: 103).

Eldeki kaynaklar doğrultusunda bu disiplinin tarihi Eski Yunan’la başlar. Antik çağda, atları terbiye etmek ve sırtında taşıdığı kişinin emirlerine uyacak kıvama ulaştırmak maksatlı uygulanmıştır. Bu eğitim eyer ve üzengisiz yalnızca basit bir başlık kullanılarak yapılmıştır. O dönemde Xenophon’un kaleme aldığı ve ilk binicilik eseri, mükemmel bir at terbiyesi eseri olarak görülmektedir. Çünkü eser bütünüyle “binicinin at üzerindeki derin, dengeli ve hafif oturuşunun at ile bütünleşerek ondan istenilen hareketleri yapmasının temel şartı olarak göstermekte ve bu alışverişin doğal ve estetik olması” gerektiğini öne sürmektedir. Sonraki dönemlerde at terbiyesi, şövalyelerin, atların harp alanında onlardan bekledikleri davranışları eksiksiz yapmalarını sağlayabilme çabalarıyla ilerlemiştir. Ancak atın harpteki pozisyonlarını kaybetmeleri sonucunda bu disiplin soyluların binicilik maharetlerini sergilemeleri amacıyla yaşatılmıştır.

Modern at terbiyesinin başlangıcı, Federico Grisone'nin 1532'de Napoli'de bir atlı spor okulu kurmasına dayandırılır. 1572 yılında kurulan İspanyol Binicilik Okulu ve 1654 yılında Paris'te kurulan Binicilik Akademisi tarafından disiplin daha da gelişmiş, bu okullar at terbiyesi eğitim ve şovunun odağını oluşturmuştur. 18. asrın sonlarına gelindiğinde süvari atının taşınması gereken vasıflar, savaş şartları doğrultusunda hız, topluluk ve elverişsiz arazilerde güvenle ilerleyiş olarak tespit edilmiştir. Söz konusu yeteneklerle donatılmış atları yetiştirebilmek amacıyla icra edilen çalışmalar bugünün çağdaş at terbiyesine ulaşılmasıyla sonuçlanmıştır (Ünver, 2006: 39).

Resmi at terbiyesi yarışmalarının ilki 1912'de Stockholm Olimpiyat Oyunlarında tertip edilmiştir. Atlı sporların bu branşına 1950'lere dek yalnızca asker biniciler katılmış, bundan sonra asker olmayanlar ve de kadın sporcular bu alanda boy göstermiştir (Davis, 2005: 11).

At terbiyesi müsabakaları tertip edilirken gaye, at binme sanatının yozlaşmasının önüne geçerek bir bütün olarak gelecek nesillere aktarmaktır. At terbiyesi müsabakaları aşağıdaki tasnif üzere icra edilir:

İlk Sınıf (A ve B)

Hafif Sınıf

Orta Sınıf

Yüksek Sınıf

Zor Sınıf

Müzikli Serbest Sital

Yarışmalar 20 x 60 boyutunda, tam anlamıyla düz bir zeminde icra edilir. Binici ve atların performansı üç ayrı hakem tarafından puanlanır. Tüm biniciler ve atları önceden belirlenen izi kovalar. İz üzerinde düşülen her yanlış cezayı doğurur.

-İlk Hata: 2 ceza puanı

-İkinci Hata: 4 ceza puanı

-Üçüncü Hata: 8 ceza puanı

-Dördüncü Hata: Elimineyi gerektirir.

Binici, test hatası yaparsa (Süratlide derin oturuş yerine sportif oturuşta konumlanırsa, selamlamada dizginleri tek elde toplamazsa vb.) veya parkurun dışına belirlenen alandan çıkmazsa iz hatası yapmış gibi ceza alır. At ya da sporcunun düşmesi durumunda bu düşüşün icra edilmekte olan harekete olan etkisi cezalandırılır.

Atın sakat olması durumunda, parkura A noktasından girilmezse, işaret verilmesinden sonra 60 sn. içinde başlanmazsa, parkura işaret verilmeden giriş yapılırsa, müsabaka esnasında bir sonraki harekete 20 sn. içinde geçiş yapılamazsa ve atın dört ayağı da parkurun dışında kalırsa sporcu elimine edilir. Ceza puanları, her bir jüri üyesince sporcunun topladığı puanlardan eksiltir. Bütün hareket ve geçişler jüri üyelerince, kurallar çerçevesinde puanlanır. Müsabaka esnasında hareketin parkurun hangi noktasında yapılması istenmişse, sporcu o noktadan başka bir noktada icra edemez.

Diğer yandan müsabakanın bitiminden sonra, jüri belirli başlıklara göre puanlama yapar. Bunlar:

1-Adımlar

2-Empülsiyon

3-İtaat

4-Binicinin oturuşu ve binişi, yardımların doğruluğu.

Her yarışmadan sonra, her binici için hakemler tarafından tutulan puanlar quantörlerde toplanır. Sonrasında belirlenen şekilde hesaplama yapılır. Sporcunun her yanlışından sonra aldığı ceza puanları jüri üyelerince toplam puandan eksiltir. Toplam puan, sporcu adına bütün jüri üyelerince takdir edilenlerin toplanmasıyla bulunur. Ferdi sıralanmış toplam puanlara dayanılarak yapılır. Eşitlik durumunda sıra, eşit olan sporcularca paylaşılır. Takım müsabakalarında takım sporcularının aldıkları toplam puanlara göre sıralanmış belirlenir (FEI, 1997: 19-30).

3.4.2. Engel Atlama

Modern atlı sporlar içinde en çok ilgi görenidir. Parkur planlayıcıların manej sınırları içinde konumlanışları ve aralıkları göz önünde tutarak planladıkları engeller üzerinde, milli atlı spor kuruluşlarınca saptanan kategorilerine göre at ve sporcuların test edildikleri engel atlama müsabakalarında amaç, atın engele karşı olan dikkati ile sporcunun atını yönlendirmedeki becerisini belirlemektir.

Bu müsabaka branşında at ve sporcunun, müsabaka parkurunda farklı tipte ve yükseklikte düz veya kavisli hatlara konumlandırılmış 10-15 engeli kapsayan bir yarışma alanını, belirli bir sıra ve zaman dâhilinde kurallara uygun olarak tamamlaması istenir (Bulgök, 2020).

Şekil 2. Engel atlama

Modern engel atlama geleneksel tilki avlarından kaynaklanır. Bu avlar esnasında biniciler atlarıyla çitleri, nehirleri ve doğal engelleri aşmak durumunda kalırdı. Amerika ve İngiltere'deki av tutkunları, atlarının yeteneklerini sistemli olarak sınamanın çaresini bulmaya çalışmıştır. Bu maksatla belirli bir hedefe en çabuk varabilmek için bazı çitlerden atlamış, dik yamaçları ve ekili tarlaları kat etmiştir. Başlangıçta müsabakalar köyden köye, kuleden kuleye yapılmış ancak sonraları, önceden kararlaştırılmış bir yerden başlayıp yine bu noktada tamamlanan müsabakalar şeklinde devam etmiştir. (Türkgenç, 2000: 36).

Biniciler, önceleri çit ve duvarların genişliğine atlanmasına önem vermişlerdir. Ancak Dovenshire Dükü'nün oldukça atıyla yüksek bir duvarı aşmasıyla atın bu kabiliyetini keşfetmiş ve bu yeteneği sergilemek için yarışmıştır. 19. yüzyıla kadar binicilik engel atlamaktan başka bir şey değildir. Bu açıdan bakıldığında at ve binici yüksek bir engeli aşmasıyla başarılı görülmektedir. 1865 yılında kurulan "Dublin Kraliyet Derneği" engel atlama müsabakaları tertip etmiştir. Yüksek ve geniş engellerden kurulu parkurda gerçekleşen müsabakalar sonraları yaygınlaşmıştır. Fransa ve Rusya bu müsabakaların benzerlerini organize etmiştir. 1866'da "Grand Prix" engel atlama yarışmaları ilk olarak Paris'te yapılmıştır. Daha sonra Fransa'nın askeri atlı spor okulu Saumur'da engellerle kurulan yarışma alanları tahsis edilmiştir. Bu müsabakalar panayır gösterileri ve askeri eğitim olarak devam ederken, diğer taraftan soyluların yeteneklerini ortaya koyma müsabakaları olarak yaygınlaşmıştır (Tutel, 1998: 96).

Fransızların iddiasına göre ilk engel atlama müsabakaları kendi ülkelerinde 1788'de organize edilmiştir. İngilizler, ise atla engel atlamanın İngiltere'de 18. yüzyılın

ortalarında özel arazilerin çitlerle çevrelenmesini zorunlu kılan kanunla başladığını öne sürmektedir. Onların ifadelerine göre, atlarıyla avlanan asiller, arazide önlerine çıkan bu çitleri geçmek amacıyla atlarını engel atlama yarışmalarına alıştırmışlardır. İngiltere’de engel atlama müsabakalarının, başlarda zirai maksatlı faaliyetlerin içinde bir festival eğlencesi şeklinde var olduğu anlaşılmaktadır. İlk olarak 1876’da Londra’da, Islington Tarım Şenlikleri’nde beş gün süren, bazı yönleriyle bugünkü modern müsabakalara benzeyen engel atlama müsabakası tertip edilmiştir. 1901-1902 yıllarında İtalyan Ütgm. Federrico Caprilli, eski Türklerin savaş halindeyken at üzerinde konumlanışını incelemiş, Pinerolo Tordo Quinto Binicilik Okulu’nda atlama oturuşunu bulmuştur. Spor amaçlı olarak ilk icracısı kendisi olmuş ve engel atlamanın yaygınlaşmasında önemli bir yere sahip olmuştur (Temurlenk, 2000: 10).

Engel atlama müsabakaları, olimpiyatlarda ilk defa ikinci oyunlarda yapılmıştır. 1890’da Paris’te yapılan oyunlar içinde üç ayrı engel atlama yarışması yer bulmuştur: “Önce yüksek engellerden oluşan bir yarışma, sonra geniş engellerden oluşan bir başka yarışma, son olarak da karma bir final.” Bu müsabakalarda, yüksek engellerde 1.85’lik derecesiyle Fransız binici Dominique Maximien Garderés birinciliği elde ederken yine aynı yüksekliği aşmayı başaran İtalyan rakibi de ikinci olmuştur. Geniş engellerden kurulu parkurda da Belçikalı Constant ven Langhendonck atıyla 6.1 metreye ulaşarak birinciliği kazanırken, ferdi atlama müsabakasının birincisi yine bir Belçikalı binici Aimé Haegemann olmuştur. 1901’de İtalya’nın Torino şehrinde düzenlenen müsabakalara ilk kez farklı milletlere mensup asker sporcular iştirak etmiştir (Tutel, 1998: 96).

1905’te Hollanda’nın La Haye kentinde organize edilen bir toplantıda milletlerarası engel atlama müsabakalarının ilk olarak 1907’de, Londra’da Olympia’da tertiplenmesi karara bağlanmıştır. Lonsdale Kontu’nun himayesinde icra edilen bu mühim müsabakalarda, Birleşik Amerika dâhil farklı uluslardan konuklar izleyiciler arasındadır. Ödüller teşvik gayesiyle çok yüksek belirlenmiştir. Müsabakalarda binici ve atları yüksek ve uzun engellerden kurulu parkurda mücadele etmişlerdir. Belçikalı ve Hollandalı binici ve atlarının öne çıktığı müsabakalarda İngiltere’de engel atlama branşında ipi göğüslemiştir.

Öte yandan Birleşik Amerika’nın St. Louis kentinde 1904’te gerçekleştirilen üçüncü olimpiyatlarda, atlı sporlar yer bulamamıştır. Bu durum atlı spor izleyicilerini üzmüştür. İşveçli Kont Von Rosen harekete geçerek, “Uluslararası Olimpiyat

Komitesi”den 1906’da, bir teklifle atlı sporların da sürekli olarak olimpiyat oyunlarında yer almasını istemiştir. Ancak, teklif karşılığını bulmamıştır. Buna karşın modern olimpiyat oyunlarının kurucusu kabul edilen Baron Pierre de Coubertin, Von Rosen’den 1907’de gerçekleşecek kongreye sunulmak üzere ayrıntılı bir çalışma istemiştir. Von Rosen çalışmasında atlı müsabakaların, “at terbiyesi”, “atlı pentatlon” ve “Jeu de la Rose” olarak bilinen atlı bir oyun olmak üzere üç branşta yapılmasını teklif etmiştir. İngiliz üyeler, Londra’da 1908’de gerçekleşecek olan oyunlarda atlı sporların yer yer almasını kabul etmiştir. Ancak komite farklı ülkeden en az 24 binicinin katılması şartıyla teklifi onaylayacağını bildirmiştir. Ne yazık ki 8 ülkeden, 88 binicinin başvurusuna rağmen, atlı sporlar son anda organizasyon dışı bırakılmıştır. Her şeye rağmen Kont Van Rosen, bu konudaki ısrarını sürdürmüş; Prens Karl’ın da desteğiyle, 1912’de İsveç’te yapılacak beşinci olimpiyat oyunlarının programında atlı sporların yer almasını sağlamıştır. Atlı sporlar programda “at terbiyesi”, askeri yarışma adı altında bir “konkur komple” ve bir de “engel yarışması” olarak yer almıştır (Tutel, 1998: 97-98).

Engel atlama atlı sporlar içinde olimpiyat oyunları bağlamında en sevilen branştır. Bu müsabakalarda gerçek şampiyonlar, büyük engelleri temas etmeden aşmaya çalışan atlardır. Bir “engel atlama” müsabakası, farklı konumlarda kurulmuş engelli parkurda binici ve atının denendiği müsabakadır. Amaç; atın engele karşı olan dikkati, müsabaka yeteneği, kuvveti, ilerleyişi ve talimatlara uygun hareket edişi gibi hususiyetlerin sporcunun ise yeteneğinin meydana çıkarılmasıdır.

Engel atlama yarışmalarında biniciler parkuru kesin izleri takip ederek tamamlar. Parkurlar, parkur düzenleyicilerin denetiminde yarışmalara hazır hale getirilir. Nitelikli bir parkur, atı yarışırken zorlamadan keyifle mücadele etmesine fırsat verir. Manej içerisinde engeller, binici ve atların öngörülen zaman dilimi içerisinde parkuru bitirebilmeleri için engeller arası mesafeler ve mesafelerin konumu titizlikle belirlenir. Parkurda genellikle 15-20 engel konumlandırılır. Bu engellerin görünümünün cezbedici olmasına özen gösterilir.

Uluslararası Binicilik Federasyonu engellerin azami genişlik ve yüksekliklerini belli kurallar çerçevesinde saptar. Buna göre “kudret”, “güç ve maharet yarışmaları” veya “yüksek atlama yarışması” haricinde hiçbir engel 1.70 m yükseklik ve 2.00 m genişlikten fazla olamaz. Resmi olarak tescillenmiş 6 farklı engel belirlenmiştir:

Dik Engel: Atın atlayışa kalktığı taraftaki tüm elemanlarının aynı düzey düzlemde olduğu, önünde yer sırtığı, çalı, yığınak ve apel gibi tanzim edici bir şeyin bulunmadığı engellerdir.

Geniş Engel: Atın belirli bir yüksekliği ve de genişliği aynı anda atlamak için çaba harcayacağı biçimde düzenlenmiş engellerdir.

*Sulu Hendek (Havuz):*Ne önünde ne ortasında ne de arkasında herhangi başka bir engel bulunmayan içi su dolu engellerdir.

Kombine Engeller: Birbiri ardına iki, üç veya daha fazla atlayış gerektiren ve her biri arasında en az 7 m ve en fazla 12 m mesafe bulunan ikili, üçlü veya daha fazla gruplu engellerdir.

Banket, Tepecik ve Rampalar: Üzerinde bir engel bulunmayan veya üzerinde sadece bir veya birkaç sırtık bulunan bir banket veya tümsek tek bir atlayışla geçilebilir. Engel bu şekilde atlandığında ceza puanı alınmaz. Yüksekliği bir metreyi geçmeyen masa şeklindeki banketler haricinde, kapalı saha yarışmalarında banketler, tümsekler, düşük kotlu yollar, yokuşlar veya rampalar kullanılamaz.

Kapalı Kombineler (Engeli sınırlayan elemanların ancak atlamak suretiyle geçilebilen engellerdir) Yarı Kapalı Kombineler ve Yarı Açık Kombineler (Bir tarafı açık diğer tarafı kapalı olan kombine engellerdir) (FEI, 1996: 24-30).

Bu engellerin tamamlanması bir veya birkaç aşamalı olarak düz veya eğri çizgide gerçekleşir. Engeller arasındaki uzaklığın farklılaşması, atın engeli kusursuz geçmesi için gerekli olan sürat ve adım mesafesini ayarlayıp ayarlayamadığını şartlandırır. Amaç müsabakayı vaktinde ve kusursuz bitirebilmektir.

Uluslararası Binicilik Federasyonu'nca ortaya konan kurallar çerçevesinde binicinin elenmesine sebep olan durumlar aşağıdaki gibidir:

-Müsabaka henüz başlamamışken parkurdaki herhangi bir engeli atlamak veya atlamaya kalkışmak,

-Başlangıç işaretin verilmeden başlamak ve ilk engeli aşmak,

-Başlangıç veya bitiş hatlarını, fanyonlar arasından geçmek veya zorunlu geçiş noktalarını göz ardı etmek,

-Müsabaka esnasında parkur harici bir engeli atlamak ve atlamaya kalkışmak,

-Parkurun bir engelini atlamadan geçmek,

-Bir engeli sırası haricinde atlamak,

- Yarışma için verilen azami süreyi aşmak,
- Devrilmiş bir engeli, düzeltilmeden atlamak,
- Bir duraklamanın ardından işaret verilmeden devam etmek,
- Herhangi bir ret, kaçınma veya düşmenin ardından birleştirilmiş bir engelin tüm unsurlarını tekrar atlamamak,
- Kombine bir engelin unsurlarını sırasıyla atlamamak,
- Başlangıç bölümünü geçmeden parkurun ilk engelini atlamak,
- Sahayı terk etmeden önce bitiş bölümünü at üzerinde geçmemek,
- Başlangıç dâhil hakem heyetinin izni olmadan parkuru terk etmek,
- Başlangıç dâhil serbest kalmış bir atın bitiminden önce parkuru terk etmesi,
- Yarışma esnasında tok ve/veya gözlük hariç at üzerinde herhangi bir nesneyi almak,
- 75 cm'den uzun veya ucunda ağırlık olan bir kamçıyı parkurda, çalışma ve ısıtma alanlarında veya parkur civarında kullanmak,
- Binici veya atın müsabakayı bitirmesine mani bir kazanın meydana gelmesi,
- Kapalı kombine bir engelin yerini değiştirmek veya yanlış yönde atlamak,
- Yarışma esnasında atın iki kez itaatsizlik yapması,
- Yarışma süresince birinci veya ikinci düşüş,
- Bir kaçma sonrası hatanın meydana geldiği engeli yeniden atlamayı denememek,
- Jüri üyeleri herhangi bir nedenden ötürü sporcuyu ve atını yarış dışında bırakmışsa (FEI, 1996: 53-55).

Müsabaka bitiminde ferdi olarak en az ceza puanı alan sporcu birinci ilan edilir. Eşitlik olduğu takdirde zamanı iyi kullanan sporcu birinciliği alır. Şayet müsabakanın kurallarında mevcut ise her sporcunun kendi atına bindiği bir baraj yapılır. Yine eşitlik bozulmazsa madalya için sporcuların sırası aynı kabul edilir.

Takım müsabakalarında her takımın en az ceza puanı alan üç sporcusunun ceza puanları toplamı takımın toplam puanı olur. Birinciyi belirlemek için baraj müsabakası yapılması gerekirse takımların bütün binici ve atları bu müsabakaya katılabilir. Eşitliğin bozulmaması durumunda takımların en iyi üç sporcunun parkur zamanları toplamı uyarınca sıralanış gerçekleşir.

Engel atlama müsabakaları farklı kuruluma sahip parkurlarda yapılır. Bu müsabakaların farklı türlerinin olması yarışmacı ve izleyicilerin ilgisini artırmak gibi önemli bir işleve sahiptir. Takım halinde ya da ferdi katılım ile gerçekleşen müsabakaların birçok farklı tipi vardır.

Bunlar:

Normal Yarışmalar ve Grand Prix Yarışmaları: Asıl amacın engel atlama yeteneğini belirleme olduğu, herhangi bir eşitlik halinde birincilik için, bir veya en fazla iki barajla, parkur zamanının da dikkate alındığı yarışmalardır.

Kudret: Sınırlı sayıdaki büyük engellerle atın yeteneğini ölçen müsabakalardır.

Av Yarışmaları veya Sürat ve Maharet Yarışmaları: İzlerin mutlaka virajlı, engellerin alışıldan farklı, daha zor engelleri atlayarak iz kısaltmaya izin veren, atın itaatini, sevk ve idare kolaylığını ve süratini ölçen müsabakalardır (FEI, 1996: 81-83).

3.4.3. Üç Günlük Yarışma Gurubu

Süvari atlarını sınamak maksadıyla yapılmaya başlanmıştır. Atların uzun mesafeler aşmalarına, arazideki doğal engelleri atlamalarına ve eğitimlerde manevraları tam manasıyla yapmalarına ihtiyaç duyulduğu bir gerçektir. Bu dalda ilk müsabakalar Avrupa'da 1902'de yapılmış ve hâlen sürdürülmektedir.

Diğer branşlarda olduğu gibi ulusal ve uluslararası federasyonlarca zorluk derecelerine göre çeşitli kategorilerde organize edilen üç günlük müsabakalarda, bir sporcunun tek bir atla üç gün birbirinden bütünüyle farklı uygulanan yarışlara katılmasını gerektirir, İlk gün at terbiyesi, ikinci gün arazideki doğal engeller üzerinde farklı aralık ve bölümlerde uygulanan kros ve son gün uygulanan engel atlama müsabakalarından oluşur. Her bir günde icra edilen müsabakalar kendi dalları ile ilgili ulusal veya uluslararası müsabaka talimatlarına uygun icra edilir (Bulgök, 2020).

Şekil 3. Yarış esnasında binici

Üç günlük müsabakaların, öncelikle süvari atlarının yetenek ve dayanıklılığının test edildiği yarışlar olarak başladığı bilinmektedir. Süvari atlarının, uzun mesafeler aşmasına, arazideki tabii bariyerleri geçmesine ve talimlerde gerekli davranışları kusursuz yerine getirmelerine duyulan ihtiyaçla paralel olarak bu müsabakalar ilk olarak Avrupa’da 1902 yılında düzenlenmiştir.

Bu müsabaka, gerçekten de iyi bir süvari veya av atının eğitim en iyi vakitte sunabileceği mukavemet seviyesini ortaya koymak amacıyla icra edilir. Diğer yandan süvarinin atını arazide yönlendirme yeteneğini ortaya koyar (At Dergisi, 1936: 5).

Bu müsabakaları diğerlerinden ayıran, yarışacak atın birden fazla hususiyeti bünyesinde barındırmasının mecburi olmasıdır. At terbiyesinde sporcunun direktiflerine kesin olarak uymalı ve takip edenlere de seyir zevki yaşatmalıdır. Arazi koşularında mukavemetli ve atik olmalıdır. Bu müsabakalarda yarışacak atlar, engel atlamada ise pür dikkat ve cesur bir şekilde yarışmalıdır. (Meade, 1990: 111).

At Terbiyesi (Dresaj): Müsabakaya katılan kişi adedine göre art arda iki gün içinde tertip edilebilir. Müsabaka kaidelerince hususi olarak gösterilmemiş herhangi bir durumda “At Terbiyesi Yarışma Yönetmeliği”ne uyulur.

Arazi (Dayanıklılık): Arazi müsabakası dört aşamalıdır.

-1 ve 3. aşamalar: Hızlı ya da yavaş dörtnalla aşılan yollar ve izler.

-2. aşama: Dörtnala aşılan bariyerli stibli

-4. aşama: Dörtnala aşılan bariyerli arazi parkuru. Bu aşamadaki bariyerler hareketsiz, görüntü bakımından cazip olmalıdır. Tabii bariyerler tercih edildiğinde, gerekli olduğu takdirde müsabaka esnasında sabit duruşlarını muhafaza adına mukavemetleri artırılmalıdır. Atın düşüp bariyerlere sıkışması ya da yaralanması

ihtimaline binaen arazi bariyerleri, basit bir şekilde sökülüp takılabilen bir yapıda kurulmalıdır. Buna karşın kolay sökülüp takılabılme bariyerin mukavemetli yapısına gölge düşürmemelidir.

Engel Atlama: Engel atlama müsabakası, müsabaka parkurunun uzunluğu ya da kısalığıyla, müsabaka süratiyle, bariyerlerin ebadıyla, üç günlük yarışmanın genel olarak güçlüğüyle, sporcuların hususiyetleriyle ve aşamalardaki müsabakaların güçlüğüyle doğrudan ilişkilidir. Müsabaka kaidelerince Kurallar tarafından hususen gösterilmemiş herhangi bir durumda “Engel Atlama Yarışma Yönetmeliği”ne uyulur (FEI, 1995: 13). Müsabakalarda toplamda beş denetim uygulanır:

1. Atların Gelişlerindeki Kontrolü: Atların müsabaka parkuruna ulaşmalarında uygulanır.
2. İlk At Kontrolü: Genelde at terbiyesi müsabakasından bir gün evvel uygulanır.
3. İkinci At Kontrolü: 3. aşamanın ardından ve 4. aşamadan evvelki 10 dakikalık istirahat esnasında uygulanır.
4. Dördüncü Aşamadan Sonraki Muayene: Sporcunun 4. aşamayı tamamlamasının ardından uygulanır.
5. Üçüncü At kontrolü: Bariyer atlama müsabakasından evvel uygulanır

Müsabakaların arazi ayağında hangi durumlarda elemine yetkisinin jüri üyelerinde ait olduğu aşağıdaki gibidir:

- Aynı engelde üçüncü itaatsizlik, kaçma veya daire
  - Atın ve/veya binicinin ikinci düşüşü
  - Kural dışı yardım almak
  - Başlama işareti verilmeden yarışmaya başlamak
  - Kendini geçmekte olan bir biniciyi kasıtlı engellemek
  - Başka bir biniciyi geçerken kasıtlı tehlike yaratmak
  - İşaret verildiğinde durmamak
- Şu durumlarda ise kesin elemine olunur:
- İkinci at muayenesinde yorgunluk veya sakatlık
  - Ata zalimce davranmak
  - Uygun olmayan teçhizatla yarışmak
  - Mecburi geçiş ya da bir bariyeri atlamamak

-Bariyeri aksi yönden geçmek ya da mecburi geçiş noktasını aksi yönden geçmek (FEI, 1995: 28-71).

İlk gün “at terbiyesi” müsabakasında hakemlerden aldıkları ceza puanları sıralamayı tespit amacıyla kaydedilir ve ilan edilir. Ertesi gün “arazi” müsabakasında, binicilerin engellerden atlama performanslarına göre aldıkları ceza puanları, dört aşamanın herhangi birinde belirli vakti aşmakla alabileceği ceza puanlarına eklenir. Bunlar da kaydedildikten sonra ilan edilir. Üçüncü gün yapılan “engel atlama” müsabakasında, her binicilerin bariyerlerden atlama performanslarına göre aldıkları ceza puanları, belirli vakti aşmasıyla alabileceği ceza puanlarına eklenir ve bütün puanlar toplanıp sıralama için ilan edilir.

Ferdi olarak kazanan, yarışmacıların aldığı ceza puanları toplanarak belirlenir. Buna göre en az ceza puanı olan müsabakanın birincisidir. Eşitlik durumunda, krostaki puanlar sıralama için kullanılır. Yine eşitliğin devamı durumunda stibli puanları, yine devam ederse krosta belirli zamana en yakın parkur zamanı birinciyi belirlemede kullanılır. Takım halinde katılan müsabakalarda, en iyi üç sporcunun netice puanlarının toplanmasının ardından en düşük toplam ceza puanını alan binicilerin takımı birinci ilan edilir (Ünver, 2006: 49).

3.5. Atlı Sporlarda Yarış Başarısını Etkileyen Unsurlar

Hintz ve Langlois tarafından ayrı ayrı yapılmış olan iki araştırmada atlarda yarış performansı üzerine etki eden genetik ve çevresel faktörler incelenmiş ve bu faktörler yaş, cinsiyet, pistin durumu, handicap ağırlığı ve yarış mesafesi olarak tespit edilmiştir.

Linner ve Osterkorn, Federal Almanya'da tırışçı atların yarış performanslarının analizlerini yapmışlardır. Bu araştırmada, sekiz hipodromda koşan 129 aygıra ait üç yaşlı, 662 baş tayın yarış performansları cinsiyet, mevsim, hipodrom şartları ve yarış mesafesine göre ayrı ayrı incelenmiştir.

Üç yaşlı İngiliz atı üzerinde yapılan bir araştırmada Chrzanowski ve ark., atların kazandıkları ikramiyelerin ortalamaları arasında korelasyon katsayıları hesap ederek, atların yarış performanslarını karşılaştırmaya çalışmışlar ve atların kazandıkları ikramiyelerin ortalamaları arasında 0 ile 0.44 arasında değişen korelasyon katsayıları hesaplamışlardır.

Finocchio, Amerika Birleşik Devletlerinde yaptığı bir çalışmada, anne yaşının tayların yarış performansı üzerine olan etkisini incelemiştir. Bu araştırmanın sonucuna

göre, yarış performansı en yüksek tayların yedi yaşlı analardan doğanlar olduğu belirtilmiştir.

Safkan İngiliz aygırların yarış performanslarını Progeny test yöntemi ile inceleyen Dusek, 24 aygırdan doğan tayların kazandıkları ikramiye miktarlarını ölçü olarak aygırları değerlendirmiştir. Cinsiyetin, atların yarış yaşamı üzerine olan etkisi Physick ve Russell tarafından incelenmiş ve dişilerin yarış yaşamının erkeklere göre önemli düzeyde daha kısa olduğunu tespit etmiştir.

Kanada at ırklarının koşu yaşamları, yarış süreleri, kazandıkları para ve yarış sayıları üzerine yaş, cinsiyet ve koşu tipinin etkisi de yine Physick (10) tarafından araştırılmıştır. Bu çalışmada, kazanılan yarış ve para miktarına cinsiyetin önemli etkisi olduğunu saptanmıştır.

Watanabe Safkan İngiliz atlarının yarış performanslarını, atın bir önceki yarışta yapmış olduğu derece ile bir sonraki yarışta yapmış olduğu derecenin karşılaştırılması yolu ile değerlendirmiştir.

Bulgaristan'da Dobrev yaptığı bir çalışmada, Arap atlarında cinsiyetin çeki performansı üzerine olan etkisini incelemiştir (Aksüyek ve Arpacık, 1991: 57).

3.5.1. Irk Unsurunun Yarış Başarısına Etkisi

Atların genotipinin müsabaka performansına tesir ettiği bilinmektedir. At cinsleri arasında farklılık olduğu gibi aynı cins atların arasında dahi performans farkı gözlenmektedir. Örneğin, İngiliz ve Arap atları eşit uzaklıktaki yarışlarda farklı başarı grafikleri çizebilmektedir (Aksüyek ve Arpacık, 1991: 57).

İngiliz menşeli atların yarış başarıları diğer ırklara göre daha yüksektir. Bu farklılık bu atın cinsinin veya genotipin etkisi ile oluşmaktadır. At yetiştiriciliğinde müsabaka başarılarının iyileştirilmesinde klasik seleksiyon metotlarından yararlanılmaktadır. Ancak seleksiyonla sağlanan ilerlemenin (genetik ilerleme) önünü tıkayan etkenler mevcuttur. Genetik farklılıkların tespitinin güç olması bunlardan biridir. Bir atın genetik özelliklerinin açık ve net olarak belirlenebilmesi, iyi bir çalışma temposu ile olanaklı hale gelecektir. Bu da atın çalışma takvimini belirleyen ve icra eden çalıştırıcı ile alakalıdır. Seleksiyonla genetik gelişmeyi sınırlandıran diğer etkenler ise “generasyon aralığının çok uzun olması (10–12 yıl), döl veriminin düşük olması, yüksek damızlık değere sahip aygırların kullanımının sınırlı olması ve yarış performansının kalıtım derecesinin düşük veya orta düzeyde olması” şeklinde sıralanabilir (Arpacık, 1999: 1-2).

Atlarda yarış başarısının kalıtımla ilgili olduğu noktasındaki bilgiler sınırlıdır. İngiliz atlarının yarış başarısının kalıtım derecesi 0.08 ile 0.37 arasında değişmektedir (Oki vd.,1995: 12).

İngiliz atlarında çeşitli mesafelerde süratin kalıtım derecesi 0.08-0.25 olarak tespit edilmiştir. Arap atları üzerine yapılan çalışmalarda kalıtım derecesi müsabaka sürati için 0.17, ortalama ikramiye miktarına göre ise 0.46 olarak belirtilmiştir. Bu derecelerin orta ve yüksek düzeyi ifade ettiği görülmektedir. İkramiye için elde edilen kalıtım derecesinin yüksek olması, yüksek ikramiye kazanan atların damızlıkta kullanılmasıyla yüksek ikramiye kazanacak tayların elde edilebileceğini göstermesi bakımından önemlidir.

Yapılan bir çalışmada 1200-2200 m arasında müsabaka süresinin kalıtım dereceleri 0.175-0.304, tekrarlama dereceleri ise 0.295-0.460 arasında tespit edilmiştir. Polonya’da yapılan bir başka çalışma İngiliz atlarında 1000 ile 1800 m arasındaki mesafelerde müsabaka başarısı kalıtım derecelerini 0.04 ile 0.16, tekrarlama derecelerini ise 0.17 ile 0.39 olarak saptamıştır. Hem kalıtım hem de tekrarlama derecesi için en yüksek değerin 1000 m’de elde edildiği; Arap atlarında ise yarış performansının 1400, 1600 ve 1800 metrelerde kalıtım dereceleri 0.02, 0.07 ve 0.08, tekrarlama dereceleri 0.20, 0.34 ve 0.22 olduğunu ortaya koymuştur.

Polonya’da İngiliz atları üzerine yürütülen bir başka araştırmada ikramiye miktarının ve müsabaka sonu dizilimin kalıtım dereceleri 0.12 ve 0.18, tekrarlama dereceleri ise 0.23 ve 0.34 şeklinde tespit edilmiştir. Müsabaka başarısına genetiğin etkisini ortaya koymak maksatlı, İngiliz atlarının müsabaka başarısı ile ilgili bilgileri paylaşan bir basın organının (Timeform) 1952 ile 1977 arasındaki sayıları incelenmiştir. Müsabaka başarısı yüksek anne ve babadan üretilen tayların her zaman müsabaka başarılarının yüksek olmadığı saptanmıştır.

Yarış atlarının tespitinde birinci olarak dikkate alınması gereken husus, yaklaşık olarak 500 olan at ırklarından hangisinin tercih edileceğine karar vermektir. Türkiye’de safkan atların katıldığı yarışlara Arap ve İngiliz atları dâhil edilmektedir.

Yapılmış olan bir çalışmada 2 ve 3 yaşlı İngiliz atlarının yarış başarılarının kalıtım derecesi 0,17 ve tekrarlama derecesi 0,35 olarak tespit edilmiştir Bir başka çalışmaya göre ise 2 ve 3 yaşlı İngiliz atlarının yarış performanslarına ait kalıtım dereceleri sırasıyla 0,25 ve 0,18’dir.

Diğer yandan Arap atları üzerine yapılan bir araştırma ise bu atlar için ortalama hızın kalıtım derecesi 0,17 olarak belirlenmiştir (Köseman ve Şeker, 2018: 62).

Arıtürk ve Akandır, atlarda hızın kalıtım derecesinin 0,25-0,50; dressaj, engel atlama ve konkurun 0,20; çekim gücünün ise 0,25 olduğunu bildirmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde Quarter atlarının yarış performansı üzerine yapılan bir araştırmada hızın kalıtım derecesi 0,24 ve tekrarlama derecesi 0,32 olarak hesaplanmıştır (Köseman ve Şeker, 2018: 62).

3.5.2. Huy Unsurunun Yarış Başarısına Etkisi

Atların seçiminde her zaman insanların kullanım amaçları ve ihtiyaçları önemli olmaktadır. Özellikle farklı amaçlarla (yarışlar, yarışmalar ve geleneksel sporlar) yetiştirilen ve eğitilen atların tercihinde, atların sahip oldukları morfolojik, fizyolojik, duyuşsal, duygusal, bilişsel, davranışsal ve sosyal özellikleri dikkate alınmaktadır. Çünkü tercih edilen atların uygun ruhsal ve davranışsal özellikleri taşımaları, onlardan beklenen hız, sürat ve sıçrama gibi hareketleri başarılı şekilde yerine getirebilmelerine imkân sağlamaktadır. Amaca uygun özelliklere sahip atların seçimi, büyük rekabetin olduğu yarış ve yarışmalardaki başarının esas unsuru sayılmaktadır (Köseman ve Şeker, 2018: 63).

Yapılan çalışmalarda atların her birinin farklı kişiliği olduğu sonucuna varılmıştır. Atlar sevme ve hoşlanma gibi hisler taşımaktadır. Atların sergiledikleri davranışlar genetik ve çevresel faktörler altında şartlanmaktadır. Atlarda gözlemlenen hırçnılık, kötü muamele ya da terbiyeden; inatçılık ise genetik özelliklerden kaynaklanmaktadır. Atların taşıdığı olumsuz huyların sonradan değiştirilmesi olanak dâhilinde değildir (Köseman ve Şeker, 2018: 63).

Atlardaki davranışlar, farklı türlerde olduğu gibi, ırklar ve bireyler arasında da birçok farklılıklara sahip olabilmektedir. Aynı anda bir at sürüsü içerisinde çok sakin mizaçlı atlar bulunabileceği gibi çok hırçın, hareketli ve saldırgan atlar da olabilmektedir. Atların davranış biçimleri, onların idaresi, antrenmanı, terbiyesi, iş, yarış ve yarışma performansları için çok önemli faktörlerdir (Köseman ve Şeker, 2018: 63).

3.5.3. Cinsiyet Unsurunun Yarış Başarısına Etkisi

Yarış başarısına cinsiyetin etkisinin olduğu bilinen bir gerçektir. Cinsiyetler arası “hormonal” ve “morfolojik” farklılaşmalar yarış başarısını etkilemektedir. Göğüs

kafesinin darlığıyla kısraklar, kas ve kemik yapısının gelişkinliğiyle aygırlar farklılaşmaktadır. Aygırların cidago yüksekliğinin ve incik çevresinin daha fazla olması, bu sayede de adım aralığının ve dayanıklılığının daha fazla olması onları karşı cinsin önüne geçirmektedir.

Kimi yarışlarda her iki cins atlar birlikte yarışmakta iken, kimisinde ayrı ayrı koşmaktadır. Arap ve İngiliz atları için düzenlenen tüm koşularda erkek atlar dişilere göre 1,5 kg daha fazla ağırlık taşır (Arpacık,1999). Erkek atlar dişilerden daha performanslıdır. Gazi koşusunu kazanan atların çoğunlukla erkek olması bunun net bir örneğidir. Son yılların en başarılı atları olarak Fairson, Yavuzstar (İngiliz), Kafkaslı, Ayabakan ve Turbo'nun (Arap) erkek oluşu dikkatlerden kaçmamaktadır. Tay satışları esnasında erkek atlar daha yüksek fiyatlarla alıcı bulmaktadır. Arap atlarında üzerinde yapılan bir araştırmada, çeşitli uzunluktaki mesafeleri metreleri erkek atların dişilerden erken tamamladığı tespit edilmiştir.

Yarış performansının atların cinsiyeti ile yakın ilişkisi olduğu, aygırların kısraklara göre daha yüksek yarış performansına sahip oldukları yapılan çalışmalarda belirlenmiştir. Buna neden olarak cinsiyetler arasındaki hormonal ve morfolojik farklılıklar gösterilmektedir

Physick, tarafından yapılan çalışmada kazanılan ikramiye miktarı ve yarış sayısına cinsiyetin önemli etkisi olduğu, aygırların kısraklara göre daha fazla başarı gösterdikleri belirlenmiştir.

Janczarek ve Kedzierski tarafından idmanın cinsiyetler arasındaki etkisinin kalp atım sayısı esas alınarak incelendiği bir araştırmada, antrenmandan yürüyüşe geçişteki en yüksek kalp atım sayısının oransal olarak dişi ve erkeklerin karışık olduğu grupta belirlenmiş, çalışmada ayrıca karışık cinsiyetteki tayların birlikte idman yaptırılmaları tavsiye edilmemiştir (Köseman ve Şeker, 2018: 63).

3.5.4. Yaş Unsurunun Yarış Başarısına Etkisi

Atlar doğdukları andan itibaren yasal olarak uygun görülen yaşa kadar dikkatli bir şekilde bakımı yapılarak eğitilir ve antrenmana tabi tutulur. Türkiye'de yasal olarak atların yarışlara başlama yaşları ırklarına göre değişmektedir. İngiliz atlarının yarışa başlama yaşı 2 olarak belirlenirken, safkan Arap atlarının yarışlara başlama yaşları 3 olarak belirlenmiştir. Literatür taramasında araştırmalarda yaşın koşu performansı üzerine etkisi olduğu görülmüştür (Köseman ve Şeker, 2018: 63).

Atlar on yaşına kadar yarışabilirler. Safkan atlarda yaş sınırlaması dışında oluşacak bir yarışta, her yaştan yarış atı rekabete maruz kalır ve 3-4 yaşlı atlarla da rekabet etmektedir. Safkan yarış atlarının yaş almaları ile rekabet güçlerinde azalma olabilmektedir (Gramm ve Marksteiner, 2010: 73).

Bundan dolayı yarış performansına bakıldığında çoğu zaman 2 ve 4 yaş arasında atların iyi olduğu ve 6 yaşından sonra iyi olma hallerinin azaldığı görülmüştür. Fakat yarışlar da genç atlar daha az seçilmektedir. Bundan dolayı 2 ve 4 yaş arası atlar gelişim gösterememiştir. Zaman içerisinde yaş grupları açısından atların seçiminde daha genç atlar tercih edilmektedir (Buttram vd., 1988: 2798).

Aynı zamanda Arap atlarında yaş, bazı yarışların yarış sürelerinde, bazı yarışların mesafesinde önemlidir. Atların yaşları aynı zamanda koşullarda handikap ağırlığının belirlenmesinde göz önünde bulundurularak dikkate alınmaktadır. Arap atlarına yaş aralıklarına bakıldığında 3, 4, 5, 6, 7, 8 yaşında bulunan erkek atların aynı mesafe yarış süresin ortalamalarına bakıldığında en düşük ortalamayı 4 yaşlı atlarda olduğu görülmüştür. At yarışı sonunda alınan ikramiyenin ise en yüksek olanın 3 yaşlı atlarda olduğu kaydedilmiştir. Atlarda yaşın ilerlemesi ile birlikte performansları etkilenecek kazanılan ikramiye de düşmektedir (Paksoy ve Ünal, 2010: 99).

Atlar yarış performansı olarak karşılaştırıldığında iyi performans gösteren atların yaşları ve yarışa başladıkları yıllar da önem kazanmaktadır. 2 ve 3 yaşlarında yarışa başlayan atların 1-2 yıl boyunca yarışa devam etmeleri sonucunda performansları %71 daha iyi olduğu görülmüştür. Yarış ömrünün uzunluğu, yarışa ilk başladığı yaşı, doğum tarihi ve cinsiyeti, başarıyı etkilemektedir (More, 1999: 105).

Atların yaşı aynı zamanda yarış mesafesi için de önemlidir. Atlar için en kısa iki mesafede tercih edilen yaş 2 yaştır. 366 metre ve 402 metre yarışlarda 3 yaş tercih edilirken, uzun mesafelerde 4 yaş tercih edilmektedir (Buttram vd., 1988: 2796). 4 yaş 1100 mesafe haricinde diğer bütün mesafelerde diğer bütün yaşlara göre daha fazla başarı göstermektedir. 5 yaşından büyük atların performansına bakımından diğer bütün yaşlarla karşılaştırıldığında tüm mesafelerde daha az başarı gösterdikleri saptanmıştır. (Mota vd., 2005: 396).

Ancak Kore'de 5 ve 6 yaşında olan atların yarış mesafesini daha kısa sürede tamamladıkları görülmüştür. Yarışlarda atların yaşının etkisini 1400 ve 2000 metre

mesafeli koşullarda 4 ila 8 yaşlı Arap atlarının performansları önemli bulunmazken 2600 ve 2800 metredeki koşullarda önemli bulunmuştur (Köseman ve Şeker, 2018: 63).

Bu konuda yapılan bir araştırma 3 yaşındaki atların 4 yaşındaki atlardan daha hızlı olduğunu ve 5 yaşındaki atların 4 yaşından daha yavaş olduğunu ortaya koymuştur. Mesafe ve pistin yapısı bakımından bakıldığında atların yaşına göre kumda 1000 metre mesafesinden yüksek pistlerde, 5 yaşındaki atların 3 ve 4 yaşındaki atlardan daha hızlı olduğu görülmüştür. Çim koşu pistinde 1200 metre mesafede, 3 yaşındaki atların 4 yaşındaki atlardan daha hızlı ve 5 yaşındaki atların ise 3 veya 4 yaşındaki atlardan daha hızlı olduğu görülmüştür. Yaşın etkisi çim ve kum pistlerde farklı görünmektedir (Oki vd., 1994: 134).

Bununla birlikte atlarda yaş faktörü atların satışında da etkilidir. Atların satışları yarış performansına göre belirlenmektedir fakat 2 yaşa kadar yarışa katılım olmadığı için atların satışları yıllıklarına, konformasyonuna, yürüyüşün öznel değerlendirmesine ve diğer atlarla olan akrabalıklarının kaydedilmiş performans verilerine dayanarak değerlendirilip satın alınmaktadır (Brown-Douglas vd., 2009. 244).

3.5.5. Handikap Ağırlığı Unsurunun Yarış Başarısına Etkisi

Handikap ağırlığı, jockey, raptiye ve yarış pisti sekreteri tarafından verilen ekstra ağırlık dahil olmak üzere atın taşıdığı toplam ağırlıktır (Buttram vd., 1988: 2798). Handikap ağırlığı eyer ve jokerin ağırlığının toplamını oluşturmaktadır. Handikap ağırlığı içerisine binicinin kamçısı, can yelegeği, göğüslüğü, atın martingalı, bandajları, gerti ve başlığı sıklere dâhil değildir (Köseman ve Şeker, 2018: 63).

Amatör binici ve handikap koşuları dışında olan koşullarda atların taşıyacakları ağırlık “At Yarışları Genel Hükümleri”nce belirlenmiştir. Handikap ağırlıkları gerek duyulduğunda “Yüksek Komiserler Kurulu” tarafından öneri ve yarış otoritesinin onaylaması ile değiştirilmektedir (Köseman ve Şeker, 2018: 64).

Yarışlarda atların taşıyacakları ağırlıkların belirlenmesinde yaş, ırk, yarış türü, cinsiyet, binicinin apranti ya da jockey oluşu ve yarış mesafesi dikkate alınarak hesaplanmaktadır (Köseman ve Şeker, 2018: 64).

Handikap koşullarda iki yaş olan İngiliz atlarında ve üç yaş olan Arap atlarında azami sıklık 58 kg, 4 yaşlı Arap atlarında ve 3 yaşlı İngiliz atlarında 60 kg, üç yaştan büyük İngiliz atları ile 4 yaş üzeri Arap atları koşullarında azami sıklık 63 kg olarak

hesaplanmaktadır. Yarışa katılan dişi atlar erkek atlar ile birlikte koşacaklarsa eğer 1,5 kg eksik ağırlık taşıyacakları şekilde ayarlama yapılmaktadır (Köseman ve Şeker, 2018: 64).

Sebebi ise koşu sırasında atların taşıdığı ağırlığın, atların koşu performansını etkilemesidir. Her koşuda handikap ağırlıkları bu yüzden farklılık göstermektedir. İngiliz ve Arap atlarının ne kadar ağırlığı hangi tip yarışlarda taşıyacakları “At Yarışları Tüzüğü”nde belirlenmiştir. Açık koşularda performansı yüksek olan atlar joker ve eyer taşıyarak koşar. Şartlı koşular atların az ya da çok ağırlık taşıyarak yaptıkları koşulardır. Handikap koşularında ise atların yaşına ve cinsiyetine göre farklı ağırlıklar yüklenir. Satış koşularında atların taşıyacağı ağırlıkları sahipleri belirlemektedir. Atların yaşlarına göre değişen handikap ağırlıkları yarış sırasın da 40 kg’ın altına inmemektedir (Paksoy ve Ünal, 2010: 99).

Buttram, vd. (1988) yaptığı çalışmada atların handikap ağırlığı 55 olarak belirlenmiş ve 1.1 veya 1.3 kg farklılık gösterecek şekilde ayarlanmıştır. Handikap ağırlığı ve atların performansı arasında çok az ilişki bulunurken, tek fark 55,3 kg ağırlığındaki atların az ya da çok ağırlık taşıyan atlardan çok daha hızlı olmasıdır (Buttram vd., 1988: 2795).

3.5.6. Pist ve Parkur Unsurunun Yarış Başarısına Etkisi

At yarışları genel olarak çim ve kum olarak iki tip pistte yapılmaktadır. Koşular hangi tip pistte gerçekleşecekse önceden belirlenmekte ve duyurulmaktadır (Köseman, 2005: 9).

Pistler yapısal olarak farklı malzemede olduklarından dolayı koşu sonuçlarını etkilemektedir. Yarışın kum veya çim zeminde olması yarışın bitiş süresini etkilemektedir. Bundan dolayı yarış sonuçları değerlendirilirken pistin çim veya kum olmasına göre kendi içinde farklı şekilde ele alınıp, atların yarış performansı da her pist için ayrı ayrı değerlendirilmektedir. Pistler yarış sırasında atların ağır ve adım aralıklarının uzun olmasından dolayı performansı etkilemektedir. Kum atların koşularının zor olduğu bir malzemedir. Kum pistlerde yapılan koşular çim pistlerde yapılan koşulara göre daha zor olmaktadır. Bundan dolayı atların güç ve dayanıklılığı kum zeminde daha çok öne çıkmaktadır. Bunun yanında çim pistlerin yarışa daha elverişli olması sebebiyle yarışların bitiş süreleri kısalmaktadır (Köseman ve Şeker, 2018: 64).

Yarışlardan önce çim pistler penotrometreler ile yarış substratı olarak basınç direnci değerlendirilmektedir. Pistin yüzeyine nüfuz edilen derinlik genel olarak

santimetre cinsinden ifade edilmektedir. Yarış günü sabahı parkurların verim durumunu ölçmek için bir dizi penetrometre okuması yapılır (Evans ve McGreevy, 2011: 2).

Ayrıca yarış süreleri, mesafe ve parkur tipine göre farklılık göstermektedir. Hem çim hem de kum üzerinde aynı mesafede gerçekleşen yarışlar incelendiğinde çim pistlerde, kum pistlere göre daha az sürede yarışın tamamlandığı görülmüştür. Çim ve kum pistlerde yapılan yarışlarda yarış sürelerinin farkları 1000 m için 2.09 sn., 1200 m için 2.46 sn., 1400 m için 2.40 sn., 1600 m için 2.55 sn. ve 1800 m için 3.91 sn. olduğu saptanmıştır. 1200 m ve 1400 m dışında mesafe arttıkça yarış birime süreleri arasındaki farkta sürekli bir artış vardır (Oki vd., 1994: 131).

3.5.7. Binici Unsurunun Yarış Başarısına Etkisi

At yarışlarında at faktörü kadar atın idaresini sağlayan ve atı koşturtan jokey bilgisi ve tecrübesi son derece önemlidir. At yarışları iki farklı canlının bir araya gelip bütünleşerek, aynı anda gerçekleştirdikleri başarı, jokeyin ya da binicinin atıyla aralarında kurduğu fiziksel ve zihinsel koordinasyonla yakından ilgilidir. Bundan dolayı yarışmalarda binicinin bilgi, tecrübe, yetenek ve birikimi yarışın sonucu için önemlidir. Tüm sporlarda olduğu gibi, jokeyin ya da binicinin fiziksel ve ruhsal olarak iyi halde olması gereklidir. Biniciler kilolarını korumalı, antrenmanda disiplinli olmalı, kötü alışkanlıklardan uzak durmalıdır (Köseman ve Şeker, 2018: 64).

Bundan dolayı binicinin bilgisi ve tecrübesi yarış performansı için önemlidir. Yarışlarda at, ne kadar yarışa hazır olursa olsun, yarış içerisinde eğer binici iyi bir taktik uygulamazsa istenilen sonuç elde edilemez. Binicinin yarış içerisinde iyi bir taktik uygulaması için atın ona iyi tanıtılması gerekir. Binici belirlenen taktiklere rağmen yarış sırasında yarışın seyrine göre inisiyatif kullanarak yeni taktikler oluşturarak taktik değiştirebilir. Jokeylerin performansları yarış mesafesine göre farklılık gösterebilmektedir. Kimi biniciler kısa mesafede, kimi binicilerde uzun mesafede iyi performans göstermektedir. Yarışlarda iyi olan jokerler hem uzun hem kısa mesafelerde iyi performanslar göstermektedir (Paksoy ve Ünal, 2010: 98).

Aslında tüm binicilik biçimleri, binicinin bacaklarının ve dizginlerin hızlanma ve yavaşlama, yön değiştirme ve yanlara doğru hareket etmesini kontrol etmek için kullanılmasını içerir (McGreevy ve McLean, 2007: 113).

Atların binicileri ile olan ilişkilerinde binicilerin yardımcılarının büyük payı vardır. Atlar, yardımcılarına göre doğru ya da yanlış davranışlar sergilemektedir.

Yardımcıların atlara karşı sergiledikleri olumlu davranışlar, olumlu etkilerken; olumsuz davranışlar, atlarda olumsuz duygular uyandırmaktadır. Atların olumsuz davranışları ya da istenmeyen iyi halleri genel olarak uzun süreli ve sıklıkla tekrarlanan kötü muamele sonucunda ortaya çıkmaktadır (Zeeb ve Schnitzer, 1997: 189).

Bununla birlikte, Sobczynska ve Lukaszewicz, (2004) biniciler üzerinde yaptıkları çalışmada, binicilerin yarışın bitişinde ve kazanılmasındaki etkilerini çok küçük bulmuşlardır. Çalışmaya göre biniciler birçok at sürerler ve bu şekilde atın kalıcı ortamının bir parçası olamazlar. Atların yarış kazanmalarında ise farklı binicilerle yarışmalarına rağmen değişim gözlenmemiştir. Sonuç olarak Sobczynska ve Lukaszewicz, binicilerin yarışlarda etkisinin önemsiz olduğunu savunmuşlardır (Sobczynska ve Lukaszewicz, 2004: 306).

3.5.8. Bakım ve Besleme Unsurunun Yarış Başarısına Etkisi

Diğer hayvan türlerine göre atlar daha hassas olduklarından özenli beslenme, bakım ve yönetime ihtiyaç duymaktadır. Yarışma performansının yüksek olması için atların bakımı ve beslenmesi optimum düzeyde intra-uterin dönemden başlanarak uygulanmaktadır. Bundan dolayı atlar uygun bir tavla ortamında barındırılmalı, tırnak bakımları ve aşıları yapılmalı, düzenli aralıklarla tımar edilmeli, uygun yaşlardan itibaren eğitime başlanmalı, buldukları ortam hijyenik ve temiz olmalı ve atlara daima şefkatli ve sevgi ile yaklaşılmalıdır. Atların yapacakları her egzersiz besin maddelerine olan ihtiyaçlarını büyük oranda artırmaktadır. Atların beslenmesinde grup beslenmesi yerine bireysel beslenme düşünülmeli ve maksimum atletik performansı destekleyecek beslenme programları uygulanmalıdır (Köseman ve Şeker, 2018: 64).

Atlar, sindirim sistemlerinden dolayı, günlük birkaç kez beslenmeye ihtiyaç duyar ve yeterli miktarda yapılandırılmış yem tüketirler. Atların beslenirken buldukları ortam son derece önemlidir. Atın beslenirken rahat bir pozisyon almasını sağlamalıdır. Yem seçiminde farklı performans talepleri dikkate alınmalıdır (Zeeb ve Schnitzer, 1997: 182).

Atlar için geleneksel diyet yem ve tahıldan oluşur. İş yükü yoğunlaştığında, ortaya çıkan enerji gereksinimini karşılamak için genellikle diyetdeki tahıl yüzdesi artar. Tahıl, daha konsantre ve rahat sindirilebilir enerji kaynağıdır. Ancak diyetdeki tahıl yüzdesinin arttırılması, kolik ve laminifis, dâhil olmak üzere olası komplikasyonlara yol açabilir. Diyet, yağ ile desteklenmelidir. Atların beslenme programlarında % 30'a kadar

yağ içeren besinler sindirim komplikasyonları oluşmadan önüne geçilmesini sağlamaktadır (Harking vd., 1992: 123).

Beslenme haricinde ayak bakımı ve vücut bakımı atların sağlığı için vazgeçilmezdir. Bakım düzenli bir yönetim sistemi ile olmalıdır. Yatak takımları konulmalı, yatakların hijyenik gereklilikleri karşılanmalıdır. Aynı zamanda atların solunum sistemleri toz ve toksik gazların etkilerine karşı hassastır. Bu nedenle yeterli taze ve hava sirkülasyonu sağlamak gerekir. Toz ve mikrop içeriği, havanın bağıl nemi ve toksin gazların konsantrasyonu, atların sağlığı için ideal ölçüde tutulmalıdır. Bu, uygun havalandırma sistemleri, yatakların bakımı ve mümkün olduğunca az tozla yiyecek elde edilmesi ile sağlanabilir (Zeeb ve Schnitzer, 1997: 182).

Atlarda özellikle kısa süreli, yüksek yoğunluklu egzersiz programları, glikojen kullanımını artırmaktadır. Yağ katkılı besin tüketen atların kısa süreli gerçekleştirdikleri maksimum egzersizleri sırasında performansı iyileştirdiği görülmüştür. Beslenmede yapılan yağ takviyesi %10 oranında seyretmektedir. Bununla birlikte, daha uzun, submaksimal egzersiz testleri altında glikojen kullanımında ise yüksek yağlı diyetler kullanılmaktadır. Atlar da planlanan bu tür yüksek enerjili beslenme programları ile performans artırma yeteneği oluşmaktadır (Harking vd., 1992: 124).

Atların gelecekte başarılı olmalarını şartlandıran tek etken ırk değildir. Tayken, süttten kesme, emzirme ve ilk bir yıllık dönemde beslenme son derece önemlidir. Yapılan bakıma göre ağırlık ve boylarına odaklanılmalıdır (Gramm ve Marksteiner, 2010: 74).

4. TÜRKİYE'DE ATLI SPORLARIN GELİŞİMİNE ENGEL OLAN KONULAR

4.1. Atlı Sporlara Yönelik Yetersiz Tanıtım

Bugünün Türkiye'sinde atlı sporlar diğer olimpik sporlara nazaran daha az tanınmakta ve o ölçüde ilgi görmektedir. Bu spora karşı Cumhuriyet'in ilk yıllarında gösterilen ilgi oldukça yüksektir. Bu, bize o dönemde bu anlamda bir kültürün olduğunu göstermektedir. Arşivler, günümüze oranla kitle iletişiminin son derece zayıf olduğu o dönemde bu sporun basında şu anki durumla karşılaştırıldığında çok daha fazla yer bulabildiğini göstermektedir. Bugünün Türkiye'sinde atlı sporlar basın yayın organlarında istenilen seviyede gündeme getirilmemektedir. Öyle ki, milli ya da milletlerarası müsabakalarla ilgili bilgi edinmek neredeyse imkânsız hale gelmiştir.

Bir ülkede atlı sporun ilerlemiş olmasının en önemli işareti, lisans sahibi spor insanının adedi ve bunun toplum içerisindeki dağılım ve yaygınlığıdır. Atlı sporlarda ilerlemiş milletler, bunu başarabilmiştir. Ülkemizde bu sporla sınırlı bir sosyal sınıf ilgilenmektedir. Bunun sebebi bu sporun pahalı bir spor olmasıdır. İdeal olan bu sporun toplumun tabanına indirilmesidir. Ancak bu şekilde, binici arzı artar ve kabiliyetli biniciler yetiştirme imkânı bulunur.

Türkiye'de atlı sporlara olan ilginin çok az olduğu inkâr edilemez bir gerçektir. Bu alanda başarı kazanılması için ilginin artması gereklidir. Bu alanda spor insanlarının teşvik edilip bilimsel yöntemlerle eğitilmedikçe atlı spor adına başarıdan söz etmek imkânsızdır. Atlı sporlara ilgi duyan birçok kişi maddi imkânsızlıklar sebebiyle zaman içerisinde heveslisi olduğu bu spordan uzak düşmektedir. Türk atlı sporunun istenilen seviyeye gelmesi adına bu spora gönül verenlerin elbirliğiyle gayret göstermesi en başta ülkemizin faydasıdır (Ünver, 2006: 88).

30 yıldan fazla Türk atlı sporuna çeşitli pozisyonlarda katkı sağlamış olan Özkan Temurlenk, 2006 yılında vermiş olduğu röportajda konu hakkındaki fikirlerini şöyle beyan etmiştir: "Binicilik uzun süreli bir çalışmayı gerektirmektedir. Ülkemizde, özellikle bu sporu yapabilecek ekonomik gücü olan toplumdaki bayan ve çocukların, büyük bir yüzdesinin, iş yaşamı olmadığı göz önüne alınırsa, özellikle bunlara yönelik özendirme yapılmalıdır. Gerçekte bu özendirme, biniciliğin kendisinde vardır.

Üstün fizik gücünün genelde ters etki ettiği binicilik sporu, bayan ve çocuklara, yetişkinlerle yarışma olanağı verdiğinden, doğal olarak ilgi duyacakları ve kendilerini

kanıtlayacakları en iyi spordur. Dünyada pek az bayan, güreş, boks, halter, futbol gibi daha çok erkeklerin yaptıkları spordan hoşlanır. Dolayısıyla aile çekirdeğinin yarısı olan annenin etkisi veya zorlanmasında kalacak çocuk, spor branşını da ona göre seçecektir. Bugün binicilik, jimnastik, buz pateni vs. gibi sporları izlemekten hoşlanmayacak bayan ve çocuk sayısı pek azdır. Yarışmalardaki izleyicilere bakarak, her ülkede bunun kanıtlanması yapılabilir. Ancak, çocuk ve bayanların başlangıçta attan korktukları da bir gerçektir. Onları korkutan, atın fiziki yapısının büyüklüğüdür. Dolayısıyla eğitimin başlangıcında, küçük, uysal ve terbiyeli atların seçilmesi gerekir. Bunun için Türk yerli atları veya Arap yarım kan atların kullanılması doğru olur. Özellikle Arap atlarının sıcakkanlı oluşları dolayısıyla doğasında bulunan canlılık, belki de bu özelliğe olmayabilir; fakat yerli atlarla melez üretimi hiçte zor olmasa gerek.” (Ünver, 2006: 89).

Türkiye’de 90’lı yılların ortalarına kadar bu atlı spor kulübü sınırlı imkânlarla varlığını sürdürdüğü gibi ilgili kanun gereği “dernek” statüsünde tüzel kişiliklerdir. Bu atlı spor kuruluşların belirledikleri hedefler arasında, bu sporla ilgilenen her vatandaşa imkân tanımak ve bu sporun heveslilerine hizmet vermektir. Buna ilaveten erken yaşlardan itibaren sporcu eğiterek eğitimli at sayısını arttırmak, Türk atlı sporunun ilerletilmesine katkı sunmak da bu hedefler arasındadır. 90’lı yılların ortalarından itibaren bu spor dalına özel “İstanbul Kemer Atlı Spor Kulübü”, “Ankara Başkent Binicilik Kulübü”, “İstanbul Classis Binicilik Tesisleri” ve “İstanbul Sabancı Uluslararası Binicilik Merkezi” gibi modern tesislerin yapılması bu spor için önemli adımlar atılacağına işareti olmuştur. Diğer yandan ülkemizin diğer şehirlerinde var olan atlı spor kuruluşlarına yenileri eklenmiş 2000’li yılların başlarında bu spor kuruluşlarının sayısı 20’yi geçmiştir (Ünver, 2006: 89).

Son döneme gelindiğinde bu alandaki kulüplerinin sayısı oldukça yükselmiş ve atlı spora gösterilen alaka çoğalmıştır. “Türkiye Binicilik Federasyonu’nun verilerine göre 2006 itibarıyla yurt genelinde 30 adet atlı spor kulübü, 469 adet lisans sahibi sporcu ve 659 adet kayıtlı at bulunmaktadır. Bu istatistikler gelişmiş ülkeler ile karşılaştırıldığında, bizim ülke genelindeki rakamlarımız onların bir şehri ile hemen hemen aynıdır ki bu da bizim daha kat etmemiz gereken yolun uzun olduğunu göstermektedir (Ünver, 2006: 89).

4.2. Atlı Sporlara Yönelik Yetersiz Eğitim Alanları

Ülkemizde askeri biniciliğin istenildiği gibi okullaşamaması, bu spor dalında ilerlemiş ülkelerdeki gibi yaşanması istenen ideal sürecin ülkemizde gerçekleşmemesi ile sonuçlanmıştır. 1959 yılında “Süvari Okulu” Ankara’ya taşınmış ve ardından dağıtılmıştır. İstanbul Ayazağa’da teşekkül ettirilen “Uluslararası Yarışma Grubu” 70’li yılların sonlarına kadar ağır aksak varlığını sürdürmüştür. Fakat dönemine göre nadir bulunan bir spor kompleksine sahip bu kulübün de 70’lerin sonunda dağılmasıyla Türk atlı sporunun ulusal ve uluslararası planda ilerleyişi durmuştur (Ünver, 2006: 90).

Önceleri savaşla özdeşleşen atlar zamanla sporun içine dâhil olmuştur. Böyle bir sürecin başlamasından sonra atlı sporun ülkemizdeki ilk temsilcileri de diğer ülkelerle benzer şekilde asker kimlikli kişiler olmuştur. Zaman içerisinde asıl işlerinden uzaklaşan bu spor insanları gerek bu sporun uygulayıcısı gerekse de eğitici olarak atlı spora hizmet etmiş, hevesli sivil gençlerle atlı sporu tanıştırmıştır. Onların yerine getirdiği bu misyon gereği, atlı spor toplumda daha fazla ilgi görmüştür (Ünver, 2006: 90).

Atlı spor dalında ilerlemiş ülkelerde, bu sporun sivilleşmesi doğru bir şekilde yapılmıştır. Bu, bizim ülkemizde yapılamamıştır. Avrupa ve Amerika’da sivil toplum atlı sporla alakadar olduğu dönemde, modern bir okullaşma süreci yaşamış olan asker binicilerin imkânlarından yararlanma şansını elde etmiştir. Bu sporu bilimsel olarak ehil kişiler eliyle öğrenen sivillerin çoğalmasıyla doğan eğitmen, veteriner, nalbant ve seyis gibi ihtiyaçlar askerlerce karşılanmıştır. Bu sebeple 1960 Roma Olimpiyatlarından başlayarak Avrupa ülkelerinin asker binicileri yerlerini sivil binicilere olimpik seviyede bırakmaya muvaffak olmuştur.

Atlı sporun Türkiye’de istenilen seviyeye çıkmasına engel olan etkenlerin başında nitelikli sporcu eğitebilecek donanıma sahip eğitmen eksikliği gelmektedir. Bu sorun çözülemediğinden eğitmen açığı ciddi meblağlar ödenerek yurtdışı kökenli eğitmenlerle doldurulmaya çalışılmaktadır Ancak mesleğinde başarılı bir eğitmenin sahip olduğu imkânları bırakıp kariyerine katkıda bulunmayacak bir adım atarak ülkemize gelmesi de çok karşılaşılan bir durum değildir. Diğer taraftan bu sporla ilgilenenlerin refah seviyesinin genelde ortalamanın oldukça üzerinde olduğu hesaba katılırsa iyi bir eğitmeni yüksek ücret karşılığında ülkemize davet etmenin çok da anlamlı olmayacağı açıktır (Ünver, 2006: 91).

Özkan Temurlenk'e göre, Türk eğitimciler de zaman zaman başarılı olmuştur. Hatta bazı uluslararası müsabakalarda (1960 Olimpiyat Oyunları) millilerimiz favori gösterilecek kadar dikkat çekicidir. Fakat zamanla bu spor dalında yaşanan duraksamalar, yabancı ülke kurs programlarının bitirilmesi, yurtdışından gelen eğitimcilerin aldıkları ücretlerin yüksekliği, atlı spordan uluslararası planda kopuşun yaşanması atlı spor adına kayıpların yaşanmasına sebep olmuştur. Uluslararası planda Balkanlarla sınırlı kalan ilişkiler sonucu adeta adımıza bir yalnızlaşma sürecinin yaşanmasına neden olmuştur. Bu sporda gelinen çağdaş noktadan habersiz olan yerli eğitimciler, gelişime kapalı kalmış ve kariyerlerini ileri noktalara taşıyamamışlardır.

Temurlenk, bu sporun geleceğini yurtdışı kökenli eğitimcilerde görmeyip yerli çalıştırmacılarla başarıya ulaşılabileceğini düşünmektedir. Çünkü yerli eğitimciler Türk atlı sporunu herkesten daha iyi tanıma, bu sporun sorunlarını yakinen bilme ve çözüme potansiyeline sahip olma gibi avantajlara sahiptir.

Temurlenk, yaşananlara rağmen yabancı ülkelere eğitimci getirmekle ve dışardan at temin etmekle elde edilen önemsiz muvaffakiyetlerin büyütülmesinde şikâyetçidir. Ona göre atlı sporun gereksinim duyduğu şey bu sporu insanlara sevdirecek ve iyi bir şekilde heveslileri eğitebilecek eğitime ihtiyacı vardır. Çok masraflı olan yurtdışı kökenli eğitimin istenilen başarıyı getiremeyeceği, atlı sporu yaygın hale getirmeyeceği anlaşılmıştır Buna karşın masrafsız olan fakat yetersiz sporcu ve eğitimcilerin çoğalması ve ülkemizin standartlarının altında bulunan atların tedarik edilmesi Temurlenk'e göre Türk atlı sporunun buna layık değildir ve görülmemelidir (Ünver, 2006: 91).

4.3. Atlı Sporlara Yönelik Yetersiz Yayınlar

Sporcu ve atların modern bilim ışığında yetiştirilmesi gerektiğinin ve atlı sporun daima kendini yenileyen bir uğraş olduğunun anlaşılması üzerine ülkemizde bu alanda bir kısmı oldukça nitelikli yayınlar yapılmıştır. Bu nitelikli yayınlar bugün popülerliğini korumaktadır. Uluslararası literatürde birbiriyle uyum içerisinde olan sporcu ve at eğitiminin nasıl gerçekleştirilebileceği noktasında çözümler öne süren çok sayıda eser mevcuttur.

Buna karşın atı ehliştirmeyi ilk olarak başaran milletin ülkesi olan Türkiye'de bu alanda ciddi bir eksiklik olduğu su götürmez bir gerçektir. Ülkemize misafir olarak gelen farklı milletlere mensup az sayıda eğitimcinin aldırıldığı notlar, bu sporun sevdalısı az

sayıda asker sporcunun yaptığı az sayıda tercüme, Almanya kökenli talimnamenin 1935'teki tercümesi ve atlı spor adına en önemli uluslararası yayınlardan olan "Give Your Horse A Chance" (A.L.D.Endrody) ve "Training Show Jumpers" (Anthony Paalman) adlı eserlerin 80'li yıllarda Yavuz Türkgenci'nin hazırladığı tercümesi haricinde, sporcularımızın elinin altında olan yayın yoktur. Özkan Temurlenk'in uzun yıllar süren çalışmanın sonunda kaleme aldığı (1996) bir dizi yayın şu an ülkemizde bu alandaki en nitelikli yayındır.

Diğer yandan yabancı dilde kaleme alınmış ilmî gayeyle hazırlanmamış ve ekonomik açıdan hedef kitlesi küçük yaştaki bireyler olan çok sayıda eser mevcuttur. Ancak, kimi insanların eserin yazıldığı dili bilmesine karşın çeşitli mazeretlerle bu yayınlardan faydalanmayışından, bu alanda yazılmış bir eseri anlayacak yabancı dil ve bilgi birikimine sahip olunmayışından söz konusu eserlerden de istifade edilememektedir.

Türkiye'de atlı spor konusunda en önemli eserin sahibi Özkan Temurlenk'e göre atlı spor eserleri, sporcunun, birikimlerinin kaleme alınmasıyla meydana gelir. Okumakla bu sporun uygulayıcısı olunamayacağını iddia edenlerin her zaman var olacağı açıktır. Fakat bir işe başlarken en önemli hususun literatüre hâkim olmak olduğu akıldan çıkarılmamalıdır. Bütün sporcular kendilerinden önceki birikimlerden habersiz bu sporla ilgilenmeye başlarsa her biri hemen hemen aynı seviyede profesyonellikten uzak bir durumda olurdu. Temurlenk, bu alandaki yayınların bu spora henüz adım atan sporculara tecrübeli sporcuların uzun zamanda edindikleri birikimi kazandırdığını düşünmektedir. Söz konusu birikimi gerçekten edinmek isteyen, işi ciddiye alan sporcular mutlaka muvaffak olacaktır.

Diğer yandan okumakla bu sporun yapılamayacağına olan inancın kuvvetli olduğu görülmektedir. Temurlenk, bu inancın pekişmesinde bu sporda otorite olan kişilerin bu düşüncenin arakasında durmalarının etkisi olduğu kanısındadır. Bu sporun uygulamaya dayalı bir spor olduğu, icrasında sporcu ve atının uyumunun son derece önemli olduğu aşikârdır. Herhangi bir koltuk ya da kanepede oturmakla at sırtında oturmak elbette farklıdır. Fakat atlı sporun icrası bir sanat olarak algılanırsa yalnızca pratiğin sonuca ulaştırmayacağı bilinmelidir Bu alandaki eğitimde sporcunun ilgi ve alakası son derece önemlidir. Eğitim sürecinde deneyimlerden yararlanmak da ilgili sporcunun literatür takibiyle olacaktır. Deneyimli sporcuların birikimlerinden yararlanmak zamanı ekonomik kullanmanın da önünü açar (Ünver, 2006: 93).

4.4. Atlı Sporlarda Kullanılacak Atların Yetersiz Üretimi

Bu sporda kullanılacak atları yurtiçinden temin edilip eğitilmesi muvaffakiyet için son derece önemlidir. Bunun örnekleri atlı sporlarda ilerlemiş ülkelerde açık ve net olarak görülmektedir. Yerli at üretimini ihmal eden ülkelerin ise uluslararası rekabetten uzaklaşmakta at üretimi konusunda ileri gitmiş ülkelere bağımlı olmaktadır. Hollanda, Almanya, Fransa, İngiltere gibi Avrupa ülkeleri uzun yıllardır ilmi esaslara uygun olarak at yetiştirmekte ve bunlar arasında bu spora uygun nitelikli atları ihraç etmeden ülke başarısını sürdürmektedir.

Ülkemizde Cumhuriyet'in ilanından önceki dönemde at ırklarının iyileştirmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Meşrutiyet sonrasında silahlı güçlerimizin gereksinimleri doğrultusunda dönemin savaş bakanı Mahmut Şevket Paşa'nın talimatlarıyla bu konuda harekete geçilmiştir. O dönemde ülkemizin katıldığı savaşlar (Balkan Savaşı, I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı), sahip olduğumuz at popülasyonunu oldukça aşağı çekmiştir. Bu olumsuz durum en fazla atlı spora zarar vermiştir. Bu menfi durumu tersine çevirmek üzere takip eden yıllarda önemli sayıda at ithalatı gerçekleştirilmiştir. Diğer yandan İsmet İnönü'nün teşvikiyle, müsabakalarda ülkemizi temsil eden milli takımın, Türk atlarıyla yarışmaları verilen uğraşa ivme kazandırılmıştır.

Bu konudaki çalışmalar 1924'te teşekkül eden Karacabey Harasında, ülkemizde çeşitli görevlerde bulunan Fransız diplomat F. Albert Taton'nun desteğiyle sürdürülmüştür. Safkan Türk atıyla, Macar Nonnius, Arap ve İngiliz atlarının birleşiminden elde edilen modern atlı sporlara uygun "Karacabey yarım kan" at ırkıyla ilgili olumlu sonuçlar elde edilmeye başlamışsa da bazı olumsuz raporlar bahane edilerek bu konudaki çalışmalar rafa kaldırılmıştır. Bu da at ithalatına olan mahkûmiyetimizle yeniden baş başa kalmamıza neden olmuştur

Atlı sporlarda, sporcusundan nalbantına kadar insan faktörü çok önemlidir. Ancak onun kadar hatta ondan daha ehemmiyetli olan faktör ise, attır. Ziraata dayalı bir yapıya sahip bir ülke olmamıza rağmen at tedarikinde ithalatçı bir konumda bulunmamız bir yönüyle hazıra konma anlayışının sonucudur. Bunun sonucunda yıllar içinde yerli at yetiştiriciliği gelişmemiştir. Müsabaka atı üretimi ve eğitiminde, bazı Ortadoğu ülkelerinin bu konudaki ihtiyaçlarına bile cevap verebilecek duruma ulaşmış olmamıza rağmen zaman içerisinde bu özelliğimiz de yok olmuştur. Aslında ülkemiz at üretimi ve

eğitimi konusunda zirai bir toplum olmamızın da avantajlarını kullanarak sabırla çalışırsak başarıya ulaşmamız kaçınılmaz olacaktır.

1950’li yıllara gelinirken müsabakalara Türk atlarıyla hazırlanma eğilimi ilmi çalışmalarla desteklenip günümüze getirilebilseydi, şüphesiz atlı sporlarda ulusal ve uluslararası planda şu ankinden çok daha ileriye gidilmiş olunabilirdi.

Halen at ithalatçısı pozisyonunda bulunuşumuz göz önünde tutulursa yapılacak şey içimize dönüp bu durumu tersine çevirecek çalışmalar başlatmaktır. 1960’lı yılların ortasından 1980’li yılların başına kadarki zaman diliminde bu konudaki muvaffakiyet hatırlanmalıdır ve yılgınlık gösterilmeden çalışılmaya devam edilmelidir. Eğer spor atı ithal edilme mecburiyeti varsa da dikkatle seçilerek alım yapılmalıdır. Son yıllarda yapılan at alımlarında az sayıda ama üstün meziyetli atlar tercih edilebilseydi atlı sporumuz adına çok daha yararlı olunabilirdi.

Uluslararası arenada genç atlarla çoğunlukla başarılı olunabilmesine karşın ithal ettiğimiz atların yaşlı olması Türk atlı sporuna yapılmış en büyük kötülüklerdendir. Bir dönem at ithalatının yapılamadığı sıralarda kendi üretimimiz olan atların yurt dışından getirilen atlar kadar başarılı olduğu dikkatlerden kaçmamalıdır. Bu atlarımızın uluslararası müsabakalarda kazandıkları başarılar hala hafızalarda tazeliğini korumaktadır. Gereken ehemmiyet verilmiş olsaydı bugün hem Türk atlı sporları çok daha iyi bir noktada olacak hem de bu konuda yüksek meblağlı gereksiz alımlar yapılmayacaktı (Temurlenk, 2000, s.83).

Kendi atlarımızın üretilip bu spor için kullanımı Türk atlı sporunun gelecekteki durumunu şahlandıracığı gerçeği gözden kaçırılmamalıdır. Bu konuda model olabilecek ülkeler iyi incelenmeli, onların bilgi ve deneyimlerinden yararlanılmalıdır.

4.5. Yönetim ve Planlama

Atlı sporlarda muvaffakiyet sporcunun istikrarlı olması, sporculara alt yapı imkânlarının yeterince sunulması, at sağlığı ve bakımına önem verilmesi, bütün bunlar için maddi imkânların yeterli bir şekilde sağlanabilmesine bağlıdır. Diğer yandan sporcuların bedenlen ve ruhen sağlıklı olması ve güçlü bir kişiliğinin olması da önemlidir. Gelineen noktada toplumun sivil vatandaşları arasında bu spora olan ilgi artmakta ve gelişim sağlanmaktadır. Asker sporcuların değişen şartlara uyum sağlayamaması bu sporun icrasında sivillerin öne çıkması sonucunu doğurmuştur. Atlı sporlarda geçmiştten günümüze değişen şartlarla birlikte diğer milletlerin milli takımlarında da zamanla asker

sporcuların üstünlüğünü kaybedip sivil sporcuların ağırlık kazandığı görülmektedir. Öyle ki artık günümüzde milli takımlar tamamen sivil sporculardan teşekkül etmektedir. Yapılan uluslararası müsabakalarda, parkurlarda asker sporcuların at üzerinde yarışırken görülmemesinin sebebi şüphesiz, her alanda olduğu gibi kısmen serbest piyasa ekonomisinin de etkisiyle atlı sporda da yaşanan değişim ve dönüşüme söz konusu sporcuların adapte olamamasıdır.

Ülkelerin atlı spor planlama ve uygulamasında geliştirdikleri modern bakış açısıyla atlı spor okullarının zaman içerisinde sivilleştirildiği ve sivil kökenli sporcularla bu spordaki gelişimleri kesintiye uğramadan devam etmektedir. Bugün, asker sporcular organize ettikleri gösteri ve merasimlerle bu sporun uygulayıcısı olmaya devam etmenin yanında bu sporla ilgili birikimlerini sergiler vasıtasıyla halkla paylaşmaktadır.

“Türkiye Binicilik Federasyonu” 1950’li yılların sonuna dek “Kara Kuvvetleri Süvari Dairesi Başkanlığı” adı altında faaliyet göstermiştir. 1958’den itibaren ise ilk sivil yönetici olan Nejat Eczacıbaşı ve ekibi Türk atlı sporuna yön vermiştir. O günden bu yana çeşitli yönetimlerce Türk atlı sporu yönetile gelmiştir. Kuruluşundan bu yana söz konusu kuruluş kanun ve yönetmeliklerin ön gördüğü şekilde yönetilmiş 2005’ten bu yana ise özerk yapılı bir hale gelmiştir.

Bugünün Türkiye’sinin atlı sporlar konusunda yaşanan problemler bir plan dâhilinde ulusal ve modern bir yaklaşımla çözülmeye çalışılmaktadır. Bu yöndeki gayretler asla dikkatlerden kaçmamaktadır. Geçmişte atlı sporun belli bir program dâhilinde sürdürülebilmesinin önünü açacak ideal bir yapının kurulamadığı da bir gerçektir.

Özkan Temurlenk, Türk atlı sporunda programlı hareket edilmeye özen gösterilmediğini ifade etmektedir. Ona göre yapılan programlara sadık kalınmamakta, adeta yapmış olmak için program yapıldığını savunmaktadır. Gerekli ön hazırlık yapılmadan gereğinden hızlı yapılan ve icra edilen programların bir önemi olmayacaktır. Türk atlı sporu için halen sabit bir yönetmelik yazılamamıştır. Zaman içinde yönetimler değişmekte acele ve isabetsiz kararlar verilmekte, kimi çevrelerden alkış almaya matuf organizasyonlar yapılmakta ve en önemlisi programsız ilerlenmektedir. Türk atlı sporu camiası arasında yaşanan karşılıklı çatışmalar altında atlı sporumuz gelişme kaydedememektedir.

Temurlenk'e göre yaşanan bu çatışmalar bu sporu idare edecekleri görevlendirmede, ilgili idari ekiplerin teşekkülünde, atlı sporumuzun öğretiminde de olumsuzluklara sebep olmaktadır. Böyle bir ortamda idare ehil olmayanların eline düşmektedir.

Temurlenk, ilgili görevlere getirilenlerin çeşitli nedenlerle görevlerine yeterince mesai harcamadıklarını düşünmektedir. Bu spora katkıda bulunabilecek isimlerin ise camia içinde küstürüldüğünü ve bu kişilerin de görev almaktan uzak durduklarını ifade etmektedir. Türk atlı sporun belki de en önemli dönemi olan 1960'lı yıllarda, iştirak edilen müsabakalar sonunda realist ve titizlikle alınmış notlar yöneticilerin müspet yaklaşımlarıyla geliştirilen olumlu politikalar sayesinde biraz olsun gelişim sağlanabilmiştir. Takip eden zaman dilimlerinde ise hazırlanan raporlara gereken ihtimam gösterilmemiş, tespiti yapılan problemler önemsiz görülmüş dahası rahatsızlık verdiklerinden gerçeklerden uzaklaşmıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

En eski çağlardan beri çeşitli amaçlar doğrultusunda atlı sporlar varlığını sürdürmüştür. 1912 yılında “Stockholm Olimpiyat Oyunları” ile birlikte bu spor olimpik bir kimlik kazanmıştır.

Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de atlı sporun birden fazla dalda faaliyet göstermektedir. Türk atlı sporu geçmişte dönem dönem uluslararası arenada adından övgüyle söz ettirecek başarıları kısmen yakalamıştır. Halen atlı sporumuz milletlerarası arenada ilerlemek için çaba sarf etmektedir.

İnsanlık tarihi boyunca at, yük taşıma, bir yerden bir yere seyahat etme, savaşlarda üzerinde taşıdığı savaşçıyla bütünleşerek mücadele etme gibi işlevleri yerine getirmenin yanında spor faaliyetlerinde de yer almıştır. Atlar kullandıkları medeniyetlere göre belirtilen işlevlerden birini ya da daha fazlasını yerine getirirken Türkler açısından yük taşıma, seyahat aracı olma, gibi diğer işlevlerinden ziyade binit olma özelliği ağır basmıştır.

Cumhuriyet’in ilanından sonra atlı spor ülkemizde önem kazanmış, uzun yıllar milletlerarası alanda muvaffakiyetler elde ettiğimiz spor dalları arasında yerini almıştır. Türk toplumunda at binenin adeta savaş kahramanı olarak görülmesi tarihi ve kültürel birikimimizin sonucudur. Bu açıdan bakıldığında bu sporun yöneten ve yönetilenlerce sevilmesi çok doğaldır. Bu yönüyle Cumhuriyetin ilanından itibaren yaklaşık 35-40 yıl bu spor ülkemizde en sevilen sporlar arasında olmuştur.

Tarihi süreç içerisinde ilerleyişi hakkında çalışmamızda bilgiler verdiğimiz atlı sporlar, esasen çağdaş “Türkiye Cumhuriyeti’nin sporcu kimliğini yansıtmıştır. Yöneten sınıfın destek ve talimatlarıyla yapılan çalışmalar, hususiyile asker sporcuların katkıları, Türk atlı sporunun genel anlamda ülkemizde sporda çağdaşlaşmanın en önemli timsali olmasını sağlamıştır.

Gazi Mustafa Kemal’in 1931’deki Bulgaristan müsabakalarından hareketle asıl hedefin Avrupa ve Dünya müsabakalarında başarılar kazanmak olması gerektiğini ifade etmesi, bu sporun yöneticilerini uluslararası alanda organize edilen müsabakaları takip etmeye zorlamış ve milli takımımız yurt dışında birçok müsabakaya katılmıştır. Yeni Türk Devletinin atlı sporcuları bu dönemde yurt dışındaki yarış parkurlarında kendilerini gösterdikçe uluslararası müsabakalardaki deneyimlerinin azlığına rağmen takdir toplamış ve spor otoritelerinin dikkatini üzerlerine çekmeyi başarmışlardır.

1932 Nice (Fransa), 1934 Viyana (Avusturya), 1935 Viyana (Avusturya), Nice (Fransa), Aachen (Almanya), Budapeşte (Macaristan)'da düzenlenen milletlerarası müsabakalara giden ve deneyimini artıran milli binicilerimiz 1936 Berlin, 1948 Londra, 1956 Stockholm ve 1960 Roma Olimpiyatları olmak üzere toplamda dört olimpiyata katılım sağlamıştır.

Cumhuriyetin ilanından 1960'lara gelene kadar güreşle birlikte atlı sporlar milli sporumuz olma özelliğiyle, günümüzün en sevilen sporlarından daha fazla sevilmiş yurt içi müsabakalarının yanında millilerimizin iştirak ettiği yurt dışı organizasyonları dönemin siyasi gazetelerinde bile yer bulmuş görünmektedir.

Türk halkı bu dönemde, kültürel kimliğinde önemli bir yeri olan at ve atlı sporları ilgiyle takip etmiş ve bu sporun uygulayıcılarına muhabbetini göstermiştir. 1938'de İtalya'da "Mussolini Kupası"nı kazandıktan sonra ülkemize dönen sporcularımız kalabalık bir halk kitlesince karşılanmış ve bu başarıyı kazanan asker sporcularımız halkımız için kıvanç vesilesi olmuştur. Bu başarımız sınırlarımız dışında da yankı bulmuş Avrupa basınının ilgisini üzerine çekmiştir.

Ayrıca 1940-60 senelerinde basın organlarında Türk atlı sporunun kendine iyi bir yer açtığı da dikkatlerden kaçmamaktadır. Halen Beşiktaş'ta Vodafone Arena olarak var olan stadyum geçmişte atlı sporlarımızın müsabaka alanı olarak hizmet vermiştir. Bu müsabakaları çok kalabalık halk kitleleri takip etmiş böylelikle atlı sporlar o günün Türkiye'sinde en sevilen sporlardan biri olmuştur. Bunun en açık örneklerinden biri 1965'te yurtdışında da ülkemizi temsil eden sporcularımızdan Kemal Öncü'nün yılın sporcusu seçilmesidir.

1959'da Ankara'ya taşınıp ardından dağıtılan birliğin, bir yıl sonra "Uluslararası Yarışmalar Grubu" adıyla yaşamaya devam etmiş fakat uluslararası müsabakalara iştirak edememesi yüzünden "Atlı Yarışmalar Grubu" ismini alması sporumuz adına olumsuz bir durum olmuştur. Söz konusu isim değişiklikleri ve 1960-64 arası Türk atlı sporlarının gelişiminin durması aynı zaman diliminde vuku bulmuştur. Zira 27 Mayıs İhtilali neticesinde ordudaki atlı spor temsilcileri emekli edilmiştir. Bu durum onların deneyimlerinden faydalanamamayı beraberinde getirmiştir. Diğer yandan ilmi gerçekliği olmayan "at vebasası" dedikoduları, atlı sporcularımızın uluslararası müsabakalara gönderilmemesi atlı sporumuz adına bir başka olumsuzluk olarak kayıtlara geçmiştir. Daha kötüsü söz konusu yasaklılık hali 1968'den 1991'e kadar tekrar uygulanmıştır.

Atlı asker sınıfının ortadan kaldırılması “43. Süvari Alayı”nın dağıtılmasıyla olmuştur. 1965’te “Süvari Yarışma Grubu” ismi verilmiştir. 1978’e dek bir şekilde yaşamış fakat 1978’de Genelkurmay Başkanlığının talimatıyla bu sınıf tamamen yok edilmiştir. Sonrasında kaliteli asker sporcularımız Ankara’ya gönderilmiş ve atlı spor okulu rolü üstlenen son birlik tarih olmuştur.

Kültürel kimliğin zaman içerisinde korunup gelecek nesillere taşınabilmesi ve diğer milletlere tanıtılabilmesi bakımından geleneksel sporların rolü çok önemlidir. Ulusumuzun kadim sporlarından biri atlı sporlardır. Türkiye’de bu sporun istenilen seviyeye gelmesi vatan toprağının her yanında icra edilen bir spor haline gelmesiyle olacaktır.

Ulusların gelişimi, sıhhatli ve iyi eğitilmiş bireylerle gerçekleşir. Zira eğitimle vazife bilincine sahip vatandaşlar yetiştirilebilir. Atlı spor eğitimi, diğer sporlar eğitimleri gibi ülke eğitim öğretiminin bir şubesidir. İyi eğitilmiş, nitelikli vatandaşlar yetiştirme hususunda atlı spor eğitimi tamamlayıcı bir role sahiptir. Atlı sporlara günümüzde bilim, sanat ve endüstri gözüyle bakılmaktadır. Atlı sporlar yurt içinde bireyleri birbirine yaklaştırdığı gibi uluslararası planda da ulusların iyi ilişkiler geliştirmesine yardımcı olur.

Birçok medenî toplumda atlar ülkede huzur ve düzeni sağlayan silahlı kuvvetlerce büyük şehirlerde ve turizm bölgelerinde kullanılmaktadır. Söz konusu toplumların silahlı kuvvetlerinde yer alan atlı oluşumlar huzur ve düzenin sağlanmasında diğer avantajlarının yanında yurttaşlara verdiği güven duygusuyla önemli bir işlevi yerine getirmektedir.

Başkentimizde teşekkül ettirilen “Atlı Polis Eğitim Merkezi” ve Nevşehir’de konumlanan “Atlı Jandarma Eğitim Merkezi”, geçmişte var olan atlı silahlı güçlerimizin bugünkü izdüşümleri gibidir. Atlı emniyet güçlerinin büyük şehirler ve kırsalda yaygınlaşması atlı spor kültürüne doğrudan olmasa da bir ölçüde katkı sağlamaktadır. Ayrıca atın bireyler açısından olumlu bir yerde durması onun varlığının sosyolojik değerini de ortaya koymaktadır.

Son dönemde ülke çapında, atlı spor kuruluşlarının ve bunların sağladığı imkânların genişlemesiyle, bu spor için dikkate değer bir kıpırdanış ve toplumsal benimseyiş kendini göstermektedir. Anadolu’nun her köşesinde birçok ilde atlı spor kulüpleri tesis edilmektedir. Diğer yandan turizm bölgelerinde atlar turizm amaçlı olarak

kullanılmaya başlanmış yerli yabancı turistlerin ilgi odağı haline gelmiştir. Bu gelişmeler atlı sporumuz için olumlu gelişmelerdir.

Atlı sporların ekonomik olarak da değeri vardır. Bu sporun para getiren bir spor olduğu unutulmamalı, çalıştırılacak kişilerle ekonomiye olan katkısı göz önünde tutulmalıdır. Diğer yandan günümüz insanının hareketsiz yaşamı düşünüldüğünde atlı sporun, sağlığın korunması noktasında da önemli bir fonksiyonu olduğu ortadadır. Atlı sporlar hem icracısına hem de seyircisine keyif veren, onlarda heyecan uyandıran, özellikle erken yaşlardaki bireyler için kötü alışkanlıklardan koruyucu etkiye sahip olan bireyleri içine kapanmaktan alıkoyan, onları yaşadıkları toplumla kaynaştıran, eğitsel yönü bulunan bir uğraştır. Buna ilaveten milletlerarası müsabakalarda elde edilen muvaffakiyetler ülkemiz adına gurur kaynağıdır.

Birçok gelişmiş ülkede atlar sosyo-kültürel hayat için çok önemli bir yeri işgal etmektedir. Bu ülkelerde her yıl bu sporda kullanılmak üzere binlerce at yetiştirilmektedir.

Toplumsal gelişmenin oldukça yüksek olduğu Avrupa ülkelerinde bilim ve sanat dalı olarak görülen atlı sporlar toplumsal hayatın bir parçası haline gelmiştir. Aynı zamanda ekonomik olarak da değerli olan bu spora profesyonel bir yaklaşım söz konusudur.

Biz ise binlerce yıllık at ve atlı spor kültürümüzden gün geçtikçe uzaklaşmış bulunmaktayız. Bu kültür varlığımızla tekrar bütünleşmemiz için konuya ilmi bir perspektiften yaklaşılması adımıza bir zorunluluktur. Şifahi kültüre dayalı enformasyonla, ilmi perspektiften yoksun eğitim algısıyla bu sporun istenilen seviyeye ulaşması mümkün değildir. Bu spora başlayan genç sporcular saydığımız olumsuzluklar sebebiyle bu sporu terk etmektedir.

Geçmişte yaşanan talihsizlere karşın 1996'da ilmi bir yaklaşımla yeniden hayata dönen "Kara Kuvvetleri Atlı Spor Eğitim Merkezi" profesyonel bir yapıyla Türkiye'de atlı sporların okulu olma özelliğiyle faaliyetlerine devam etmekte bu sporun hem ulusal hem de uluslararası durumu ile ilgili olumlu düşüncelerin doğmasını sağlamaktadır.

Atlı sporların halkla arasındaki mesafenin kapatılarak yeniden yaygınlaşmasının önü açılmalıdır. Bu noktada ilmi bir bakış açısı geliştirilmelidir. Bu konuda AR-GE çalışmalarının vakit kaybetmeden başlatılması elzemdir. Bu sporun ulusal ve uluslararası plandaki faaliyetleri belli bir program dâhilinde yapılmalıdır. Hem nitelikli atların

yetiştirilmesi hem de nitelikli sporcuların eğitilmesi belli bir organizasyon içerisinde yapılmalıdır. Bu alanda kafa yorarak yol haritaları çizilmeli atlı sporumuzun olması gereken yer taşınması sağlanmalıdır. Bu saydıklarımız bir “Ulusal Binicilik Okulu” perspektifinden ve acilen, yerine getirilmelidir.

Atlı sporların tabana yayılması ve yerli at yetiştiriciliği hususunda ilgili devlet kurumlarınca yol haritalarının çizilememesi bu sporun varlıklı insanların uğraşı olduğuna dair algin ortaya çıkmasına kabul görmesine sebebiyet vermiştir.

Yerli at yetiştiriciliği konusunda yetersizliğimiz bizi at ithalatçısı bir ülke pozisyonuna sokmuştur. Aslında bu başlı başına bu sporun önünde duran bir engeldir. Yerli at yetiştiriciliğinin özendirilmesi, genç bireylerimizi atlı spor kültürümüzle yakınlaştırmak, atlı spor oyunlarının tanıtımını yapmak bu spor adına en büyük yatırım olacaktır.

Atı ilk ehlileşiren ve ondan faydalanan bir millet olarak bizim atlı sporlara yaklaşımımızın ilmi olmaması, bu kültürel unsuru ihraç ettiğimiz ulusların gerisinde kalmamıza sebep olduğu aşikârdır. Öyle ki ihraç ettiğimiz kültürü geldiği son noktada ithal eder hale düşmüş bulunmaktayız. Sahip olduğumuz milli birikimlerimiz toparlanmalı ilmi bir yaklaşımla çalışmalar yapılarak gelişme sağlanmalıdır. Milletlerarası planda olmamız gereken yere ulaşmamız için bu alanda yapılan bilimsel çalışmaların sayısının artırılması çok önemlidir.

Atlı sporlarda ilerlemiş olan ülkelerin bu sporun tanıtımına çok önem verdiği yerli at yetiştiriciliği yaparak maliyetleri düşürdüğü ve bu yolla geniş kitleleri bu spora çektiği, profesyonel eğitmenlerden faydalandığı unutulmamalıdır.

Neticede zaman içerisinde her ne kadar atlı sporlarda başarılar kazanılmış olsa da bugün Türkiye atlı sporları geleneksel anlamda diğer Türk topluluklarından çağdaş anlamda ise batıdan geri kalmış durumdadır. Bu noktada özellikle geleneksel atlı sporların bir çoğunun da unutulduğu ya da unutulmaya yüz tuttuğu düşünülürse diğer Türk topluluklarıyla Türkiye arasında atlı sporlar konusunda entegrasyon sağlanmasına çalışılmalıdır. Zira bu Türk toplulukları geleneksel olarak icra edilen atlı sporları nicelik ve nitelik olarak bizden daha iyi yapmaktadır. Onların bu konudaki birikimlerinden yararlanmak yerinde olacaktır. Bu konuda ortak müsabakaların yapılmalı ve yapılan müsabakalara Türkiye’den de katılım sağlanmalıdır. Böylece bu kültürle daha yakından temas sağlanmış olacaktır.

Bu spor dalına öncelikle geleneksel manada eğilmek yerinde olacaktır. Bugün bu spor modern çağın gereklerine uygun olarak yapılırsa da hususiyle Türkler için gelenek çok önemlidir. Çünkü gelenekte hazine sayılabilecek bir birikim vardır. Öncelikle bu birikimi kullanmak akılcı davranmaktır. Başarı ancak gelenekten güç alınarak yakalanabilir.

Atlı spora dair kültürel birikimimizi tek başına düşünmemek gerekir. Çünkü atlı spor aslına bakılırsa kültürel birikimimizin bir parçasıdır. Diğer bir ifadeyle kültürel kimliğimizin parçalarından biridir. Bu yönüyle bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşmak daha doğru olur. Özellikle bu spor dalını besleyen diğer kültür unsurlarıyla birlikte değerlendirilmelidir.

Eğer bir gün bu sporda hak ettiğimiz yerde olacaksak bu ancak kültürel kimliğimizi gerçek anlamda yansıttığımız ölçüde olacaktır. Kültürel kimliğimizi yansıtmanın yanında bu sporu modern anlamda da önemsemek elzemdir. Bir yandan gelenekle bağı güçlendirmek bir yandan da dünyayla entegrasyon içinde olmak gerekmektedir. Gelenek ve modernlik beraber düşünülmeli ve hem ulusal hem de uluslararası alanda atlı sporumuz olması gereken noktaya ulaşmalıdır. Sınırlı sayıda olan at antrenörlüğü bölümünü üniversitelerimizde daha fazla açıp yaygın hale getirmeliyiz. Yükseköğretim kurumunun ve Spor Bilimleri Fakültelerinin gerekli iş birliğini sağlayarak ilgili bölümlerde bu alanın uygulamalı olarak dersinin konulması ülkemizde atlı spora önemli katkı sağlayacaktır. Türk atlı sporunun bu konuda öne çıkmış ülkeler seviyesine çıkarılması milli bir görev olarak görülmelidir.

Netice itibari ile atlı sporlarımızın durumu yurtiçi ve yurt dışında olması gereken düzeyde değildir. Bu durumun değişmesi ve bu sporun olması gereken noktaya ulaşabilmesi için yapılması gerekenler hususunda önerilerimiz şunlardır:

1. Atlı sporlara olan bakışın mutlaka değiştirilmesi gerekmektedir. Bu sporun ulusumuz için ne denli önemli bir spor olduğunun ve bu konudaki kültürel altyapı ve birikimin asla göz ardı edilmemesi çok önemlidir. Unutulmamalıdır ki bu spor milli bir spordur.
2. Atlı sporlara dair bilimsel bir yaklaşımın eksikliği ortadadır. Bu alanda nicelik ve nitelik açısından üst seviyede bilimsel çalışmaların yapılabilmesinin önü açılmalıdır. Bu bağlamda özellikle yükseköğretim kurumlarında atlı sporların müstakil olarak ele alınması gereklidir.

3. Bu sporun yapılabilmesi için altyapı eksikliğinin olduğu bilinmeli ve en kısa sürede bir plan dâhilinde yurdun her yanında bu altyapı eksiklerini tamamlamanın yoluna gidilmelidir.
4. Atlı sporun icracısı olacak sporcuların yetiştirilmesi konusuna daha ciddi eğilmenin gerekliliği aşikârdır. Ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde bu sporcuların yetiştirilmesi için gereken düzenlemelerin yapılması gereklidir.
5. Yine bu sporda kullanılacak nitelikli atların yerli üretimine gereken hassasiyetin gösterilmesi elzemdir. Bunun yapılması adına yüksek bütçeli yatırımların yapılması ve bilimsel olarak çalışmaların yürütülmesi konusunda gerekenler derhal belirlenip icra edilmelidir.
6. Çağımızın gereklerince bu sporun tanıtımına ayrıca önem verilmelidir. İnsanlara ulaşılabilen her türlü yol etkin bir şekilde kullanılmalıdır. Atlı sporların kültürel kimliğimizin bir parçası olduğu unutulmadan hazırlanan reklam ve tanıtım kampanyaları hazırlanmalıdır. Bu konu için gerekli güçlü bütçenin ayrılması önemlidir.
7. Bu sporun ülkemizden daha canlı bir şekilde yaşatıldığı diğer Türk topluluklarıyla bu konu özelinde yakından iletişime geçilmelidir. Birikimler paylaşılmalı ve ortak eylem planları hazırlanıp hayata geçirilmelidir. Özellikle ortak müsabakalar düzenlenmesi hızla hayata geçirilmesi gereken bir husustur.
8. Bu sporun aynı zamanda bir endüstri olduğu unutulmamalı ve bu endüstrinin ayakta kalabilmesinin şartları daima korunmalıdır. Ancak bu endüstrinin yalnızca bahis olmadığı unutulmamalıdır.

6. KAYNAKLAR

- Aksüyek B, Arpacık R. Arap atlarının yarış performanslarının gelişimi ve bunu etkileyen faktörler. Lalahan Hayvancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi 1991;31 (3-4):55-66.
- Anonim., "Seçme Takım.....Seçme Takım" Türk Spor, Yıl: 4, No:24/179, s.4, 11 Mart 1933
- Aral, M. N. Türkiyede At Yarışları: Türkiye’de Yetiştirilen Hayvan Türleri Yetiştiricilik Tarihi ve Teknolojisi (1923-1931). Ankara, TJK Yayınları., Metin Matbaa. 1974; 215-235.
- Arpacık R. At yetiştiriciliği. 3. Baskı, Ankara, Şahin Matbaası, 1999.
- As E. İktidar-spor kurumları ilişkileri bağlamında iki dünya savaşı arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin katıldığı olimpiyatlar (1924 Paris, 1928 Amsterdam, 1936 Berlin). Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi 2016;12(24):156-204.
- At Dergisi. Konkur komple. Ankara, Hakimiyet-i Milliye Matbaası. 1936;5.
- Ata Sporları Vakfı. Diğer Atlı Sporlar. <http://www.atasporlarivakfi.org> Erişim Tarihi: 22.07.2020.
- Atabeyoğlu C. Türk Binicilik Tarihi: Altın Nal İzleri. Yayınlanmamış kitap çalışması (Teksir).1998.
- Atalay K. Geçmişten Günümüze Geleneksel Türk Sporları. Ankara, Matsan. 2005;66.
- Batu S. Türk Atları ve At Yetiştirme Bilgisi. Ankara, Yüksek Ziraat Enstitüsü, Recep Ulusoğlu Basımevi. 1938; 39.
- Belek K. Eski Türklerde at ve at kültürü (Dünden bugüne Kırgız kültürel hayatı örneği). Gazi Türkiyat 2015; 6: 111-128.
- Brown-Douglas CG, Pagan J, Stromberg AJ. Thoroughbred growth and future racing performance. In: Pagan JD, editor. Advances in equine nutrition IV. Nottingham, Kentucky Equine Research Inc. 2009; 244.
- Bulgök U. Binicilik. <https://ummahanbulgok.wordpress.com/binicilik/> Erişim Tarihi: 29.07.2020.
- Bursa Ata Sporları 2019. Atlı Akrobasi. <https://www.bursaatasporlari.com/atli-akrobasi/> Erişim Tarihi 20.07.2020.
- Buttram ST, Willham RL, Wilson DE, Heird JC. Genetics of racing performance in the American Quarter Horse: I. Description of the data. Journal of Animal Science 1988; 66 (11): 2795-2798.

- Can Y. Türk Kültüründe Spor Ve Türkiye’de Sporun Gelişimi. *Din ve Hayat* 2012; 17: 12-17.
- Ceylan A. Çıldır Başköy Kaya Resimleri. *Belgü* 2015; 2,7-28.
- Davis K. *Deciphering Dressage*. United Kingdom, Peter J. Hadley Bookseller. 2005;11.
- Dever A, İslam A. Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kültüründe Spor Algısı. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2015; 4 (5): 46-61.
- Devlet Planlama Teşkilatı. *Geleneksel Spor Dallarının Geliştirilmesi Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara, Yayın ve Temsil Dairesi Matbaası. 1990.
- Erk N. Memleketimizde At Yarışları İle İlgili İlk Derneğin Kuruluşu. *Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi Dergisi* 1962;9: 32-37.
- Esin O. Orta Asya Ön Asya ve Anadolu Ekseninde Eski Türklerin Hayatında Önemli Bir Figür: At. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi* 2017; 5 (14): 1315-1334.
- Evans D, McGreevy P. An investigation of racing performance and whip use by jockeys in Thoroughbred races. *PLoS One* 2011;6 (1), e15622.
- Evliya Çelebi. *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*. İstanbul, Cilt IV, Dersaadet İkdam Matbaası, 1928; 123.
- FEI (Uluslararası Binicilik Federasyonu) *At Terbiyesi Yarışmaları Yönetmeliği*. Çeviren: Atilla AKBIYIK. 1997;19-30.
- Gellner E. *Uluslar ve Ulusçuluk*. 2. Baskı, İstanbul, Hil Yayınları. 2008.
- Gezder N. *Ata Sporumuz Atlı Cirit*. Erzurum. 1991; 9.
- Gramm M, Marksteiner R. The effect of age on thoroughbred racing performance. *Journal of Equine Science* 2010;21(4):73-74.
- Gül M, Uzun RN, Çebi M. Türk kültürlerindeki geleneksel oyunlar ve sporlara yüzeysel bir bakış. *Electronic Turkish Studies* 2018;13(26): 655-671.
- Güven Ö. *Spor ve Kültür: Milli Kültür Unsurlarımız Üzerinde Genel Görüşler*. Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, No. 46. 1990; 335-357.
- Güven, Ö. *Türklerde Spor Kültürü*. Geliştirilmiş İkinci Baskı, Ankara, Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayınları. 1999: 204-215.
- Güleç E. *Türk At Irkları*. Ankara, Anadolu At Irklarını Yaşatma ve Geliştirme Derneği Yayınları. 1992; 207-208.

- Gürsoy-Naskali E. Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık. İstanbul, Türkiye Jokey Kulübü. 1995; 55-59.
- Harking JD, Morris GS, Tulley RT, Nelson AG, Kamerling SG. Effect of added dietary fat on racing performance in Thoroughbred horses. Journal of Equine Veterinary Science 1992;12 (2): 123-129.
- Hekimler O. 1936 Berlin Olimpiyatları: Bir barış aracı mı, yoksa meşruiyet arayan bir rejimin propaganda aracı mı? Humanitas-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi 2013;10(01):103-127.
- Hürriyet Gazetesi. (10 Temmuz - 19 Ağustos 1948)
- İmamoğlu O, Taşmektepligil MY. Türk kültüründe Spor. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 1997;10(1):145-150.
- Kahraman A. Osmanlı Devleti'nde Spor. Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları. 1995; No:1697, 638, 640, 641, 105-146.
- Karcıoğlu U. Türk Kültüründe Atın Önemi Ve Ata Sporlarımızdan Atlı Cirit Oyunu. Anasay 2017; 2: 167-198.
- Koryürek C. Atina-Atlanta 28 Asırlık Olimpiyatlar Tarihi. Ankara, Arçelik Yayınları, Delta Yayınevi. 1996.
- Köseman A, Şeker İ. Atların Yarış Ve Yarışma Performansları Üzerine Etkili 1 Faktörler Ve Performansı Artırma Yolları. Journal of the Faculty of Veterinary Medicine/Veteriner Fakültesi Dergisi 2018;37(1):1-17.
- McGreevy PD, McLean AN. Roles of learning theory and ethology in equitation. Journal of Veterinary Behavior 2007; 2(4), 108-118.
- Meade R. World Equestrian Sport. London, Whsmity Exclusive Books.1990;111.
- More SJ. A longitudinal study of racing Thoroughbreds: performance during the first years of racing. Australian Veterinary Journal 1999; 77(2): 105-112.
- Mota MDS, Abrahão AR, Oliveira HN. Genetic and environmental parameters for racing time at different distances in Brazilian Thoroughbreds. Journal of Animal Breeding and Genetics 2005; 122(6): 393-399.
- Nazi olimpiyatları, Berlin 1936. Holokost Ansiklopedisi. <http://www.usmmm.org/wlc/tr/article.php?ModuleId=10005680>, Erişim Tarihi: 15.07.2020
- Nutku Ö. IV. Mehmet'in Edirne Şenliği (1675). Ankara, TTK Yayınları VII. Seri, 61. TTK Basımevi. 1972; 105-108.

- Nutku Ö. II. Mahmut Dönemi'nde Düzenlenen Önemli Şenlikler. VIII. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 1983; 1657-1674.
- Oki H, Sasaki Y, Willham RL. Genetics of racing performance in the Japanese Thoroughbred horse: II. Environmental variation of racing time on turf and dirt tracks and the influence of sex, age, and weight carried on racing time. *Journal of Animal Breeding and Genetics* 1994;111(1-6),128-137.
- Ögel B. İslâmiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi. 6. Baskı, İstanbul, Türk Tarih Kurumu. 2014; 239.
- Öngel H. B. Türk Kültür Tarihinde Spor. 1. Baskı, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları. 2001: 99-441.
- Köseman A. Arap atlarında yarış performansının kalıtım derecesinin hesaplanması ve ana yaşının yarış performansına etkisi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Doktora Tezi, 2005.
- Özden S, Gündüz G, Onay SM. Türklerde Yay Yapımı Ve Ağaç Kullanımı. *Düzce Üniversitesi Ormancılık Dergisi* 2009;5 (1): 131-149.
- Paksoy Y., Ünal N. Atlarda Yarış Performansını Etkileyen Faktörler (Derleme). *Lalahan Hayvancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi* 2010; 50 (2): 91-101.
- Kenc S. Çevgan: Polo Oyununun Atası Sayılan Türk Oyunu, 2019. <https://www.turktoyu.com> Erişim Tarihi 21.07.2020.
- Sobczynska M, Lukaszewicz M. Genetic parameters of racing merit of Thoroughbred horses in Poland. *Journal of Animal Breeding and Genetics* 2004;121(5):302-306.
- Soyer F. Osmanlı Devletinde 1839-1908 Tanzimat Dönemi Beden Eğitimi Ve Spor Alanındaki Kurumsal Yapılanmalar Ve Okul Programlarındaki Yeri Konusunda Bir İnceleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2004;24 (1): 209-225.
- Sümer F. Türkler'de Atçılık ve Binicilik. İstanbul, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları. 1983.
- Süvari Dairesi. Süvari Yarışma Grubu Talimatı. Ankara, Genel Kurmay Basımevi. 1965; 14.
- Şahin Y. "Olimpiyat Kenti"nden "Olimpiyat Devleti"ne. *Karamanoğlu Mehmet Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 2010;12 (18): 73-80.
- Şentürk F. Uluslararası ilişkilerde sporun etkisi: 1936 Berlin Olimpiyatları. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

- Temurlenk Ö. Türk Biniciliğinin Dünü ve Bugünü. Basılmamış kitap çalışması. 2000; 537.
- Tutel E. At ve Atçılık. İstanbul, Şefik Matbaası. 1998;103.
- Türker HA. Türklerde Atçılık: Dün-Bugün. Ankara, TJK Yayınları, Güzel İstanbul Matbaa.1971.
- Türkenci Y. Engelli Koşu: Temel Binicilik Eğitimi. Ankara, Türk Binicilik Spor Vakfı Eğitim Yayınları. 2000; 36.
- Türkmen, M. Türklerde geleneksel atlı sporların yapılışı, kaynağı ve bilinmeyen yeni boyutları. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Doktora Tezi, 1996: 8-13.
- Türk Dil Kurumu. Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü. <https://sozluk.gov.tr/>, 2020.
- Uğur V. Cumhuriyet dönemi Türk ordusunda atlı spor. Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Ünver F. Antik Çağdan Modern Olimpiyatlara Binicilik Sporuna ve Türk Biniciliğinin Olimpik Gelişimi. 2006. <https://www.binicilik.org.tr/Anasayfa/EYayinlar>
- Yaşar A. Osmanlı Döneminde ve Cumhuriyet Tarihinde Haralar. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Doktora Tezi, 1996; 17-19.
- Yaşar A, Mentş A, Dinçer F. Türk Tarihinde At ve Atlı Sporlar. Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi Spor Atı Cerrahisi Sempozyumu Tebliğler Kitabı. Bursa. 1997; 2-11.
- Yıldız D. Çağlarboyu Türklerde Spor. İstanbul: TelebasımYayıncılık. 2000;249.
- Yıldıran İ. Tarihî kaynakları açısından Türk spor kültürü. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Yüksek Lisans Tezi, 1986: 65.
- Yıldıran İ. Osmanlılarada atlı hedef okçuluğu kabak oyunu. Yıldıran İ, Gültekin T. Editör, Anadolu Uygarlıklarında Spor'da, 1. Baskı, Ankara, Spor Yayınevi. 2012: 158-169.
- Zeeb K, Schnitzer U. Housing and training of horses according to their species-specific behaviour. Livestock Production Science 1997;49(2):182-189.

ÖZ GEÇMİŞ

Erdem EREN, 15.12.1990 tarihinde Samsun'un Çarşamba ilçesinde doğdu. Çarşamba Lisesi'ni bitirdikten sonra Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi'nden 2012 yılında mezun oldu. Ardından 2017 yılında Karabük Üniversitesi Hasan Doğan Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulundan mezun oldu. Aynı yıl Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında Yüksek Lisans programına girdi. Şuan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

İletişim Bilgileri

E mail : erenderem90@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3898-5880>